

requiritur voluntas delegati, & exercitium iudiciariæ potestatis in delegatø. Clarius tamen explicari potest regula, quod locum habeat in supplendo aliquo defectu, aut solemnitate iuris humani, non autem Diuini.

Quæres: Si ratihabitio futura non sufficit ad valorem Sacramenti, an saltem præsens sufficiat, id est, si sufficiat ante absolutionem accedat tacitus consensus superioris, quia scilicet videt & tacitè consentit. Nauarrus putat sufficere.

Q V Æ S T I O I X.

Qui confessarij habeant licentiam absoluendi quoslibet pœnitentes?

1 Prima Conclusio. Fratres Mendicantes, & quidam alij Religiosi habent à Pontifice priuilegium audiendi confessiones quorumcumque fidelium ad se venientium, vt patet in *Extrauag. Ioannis 22.* quæ incipit: *vas electionis, de hæreticis*, vbi dicit: Fratres Mendicantes habere generalem licentiam audiendi confessiones. Et damnat sententiam Ioannis de Poliacò, qui Parisiis docebat Cõfessionem factam Mendicantibus sufficere quidem ad iustificationem, non tamen ad implendum præceptum Ecclesiæ, quo iubemur quotannis confiteri proprio Sacerdoti, aut alteri cum licentia proprij. Hinc inferebat Parochianos, qui semel confessi essent Mendicantibus, debere eadem peccata iterum confiteri suo Parocho, vel alteri cum ipsius licentia, iuxta *cap. Omnis vtriusque*. Quæ sententia meritò damnata est, quia per proprium Sacerdotem non tantùm intelligitur Parochus, sed etiam Episcopus & Pontifex. Ergo qui cum licentia vel Parochi, vel Episcopi, vel Pontificis confitetur alicui, satisfacit præcepto Ecclesiæ. At Mendicantes habent licentiam à Pontifice. Ergo, qui eis confitetur, satisfacit.

2 Secunda Conclusio. Hoc priuilegium fuit nonnihil restrictum à Martino V. in quadam *Extrauagante*, quæ non habetur in Corpore iuris, sed refertur ab Adriano *q. 5. de Confessione*, & à multis alijs. Voluit autem Martinus V. vt Parochiani, tametsi toto anno possent confiteri Mendi-

788 CAP. XXXVIII. DE SACRAMENTIS
cantibus : tamen circa Pascha confiterentur proprio Pa-
rocho , non quidem ea peccata , quæ semel confessi essent ,
sed si qua alia interea commisissent.

3 Tertia Conclusio. Postea Paulus III. concessit idem
privilegium Patribus Societatis cum maiori potestate ,
vt scilicet possint audire confessiones omnium fidelium
ad se venientium ; & qui ipsis confessi sunt , non teneantur
in Paschate confiteri suo Parocho , licet teneantur in
sua Parochia semel circa Pascha communicare. Iisdem
concessit potestatem absoluendi à quibuscumque peccatis ,
etiam Sedi Apostolicæ reseruatis , & à quibuscumque
sententiis , censuris , & pœnis Ecclesiasticis ex illis resul-
tantibus , iis exceptis , quæ in Bulla Cœnæ Domini conti-
nentur.

Q V Æ S T I O X.

Quæ scientia requiratur in Confessario ?

1 **P**rima Conclusio. Vt sit perfectus Confessarius , de-
bet esse Theologus & Canonista , & nosse decreta Sy-
nodalia ad confessionem pertinentia. Vt autem sit suffi-
ciens , debet *primo* scire distinguere inter mortalia & ve-
nialia. *Secundo* , nosse circumstantias peccatorum , mutan-
tes speciem. *Tertio* , debet aliquid de restitutione Bono-
rum & Famæ scire. *Quarto* , excommunicationes , vfitatio-
nes & alias censuras. *Quinto* , casus reseruatos. *Sexto* , vfi-
tiores contractus , præcipuè matrimonij. *Septimo* , debet
nosse modum interrogandi pœnitentes. *Octauo* , & quæ-
dam pertinentia ad varios hominum status.

Quæres : an debeat scire casus irregularitatis ? Caieta-
nus negat , quia absolutio impendi potest irregulari , cum
tamen excommunicato aut interdicto non possit. Nauar-
rus hoc limitat , quia aliquando est necesse scire irregulari-
tatem , præsertim cum quis audit confessiones Clerico-
rum & Sacerdotum.

2 Secunda Conclusio. Non necesse est vt confessarius
hæc omnia sciat perfectè , sed mediocriter , ita vt sciat
prudenter dubitare , & recurrere statim ad suos libros ,
vel ad alios se doctiores. Addunt aliqui in quibusdam ca-
sibus

sibus excusari posse ignorantiam confessarij. *Primò*, quando in articulo mortis non est alius sacerdos, quàm ignarus. *Secundo*, in confessione venalium. *Tertio*, quando pœnitens est doctus & bonæ conscientie, qui possit confessarium iuuare.

3 Quæres: an maior scientia requiratur in eo qui propria voluntate audit confessiones, quàm in eo, qui voluntate superioris? Affirmat Antonin. negat Nauarrus, quia scientia illa de qua dixi, ita necessaria est omnibus, vt minor non sufficiat, ne illi quidem, qui ex obedientia suscipit officium. Hoc solùm interesse potest, quòd, qui alias timidus esset, neque auderet suscipere hoc ministerium, excusari possit autoritate superioris, & fidere potiùs illius, quàm suo iudicio.

4 Quæres *secundò*, an semper æqualis scientia requiratur in omnibus. Resp. hoc æstimandum est ex locis & personis, quarum confessiones audientur. Audientes enim Clericorum, Monialium, mercatorum & Principum debent multa scire, quæ ad illorum officium pertinent, neque locum habent apud pueros, rusticos & ciues.

5 Quæres *tertiò*, an confessio facta ignorantibus sit inualida. Aliqui affirmant. Suarez *disput. 28. sect. 2.* negat. Resp. *Primò*, si pœnitens est excommunicatus, aut si habet peccata reseruata, aut si non integrè confitetur, aut si non est sufficienter dispositus, & hæc omnia ignorentur à confessario, tunc absolutio ipsius nulla est. *Secundo*, si nihil horum est, videtur absolutio esse valida, licet confessarius peccet absoluendo, quia exponit se periculo sacrilegij. Cùm enim nesciat requisita ad validam absolutionem, semper in periculo est ne inualidè absoluat.

QVÆSTIO XI.

De approbatione Confessarij?

1 Concilium Tridentin. *sess. 23. c. 15.* requirit approbationem Confessarij, de qua tria quæri possunt. *Primò*, quomodo fiat. *Secundò*, an ab vno Episcopo facta, valeat etiam pro alia diocesi. *Tertio*, an semel facta reuocari possit.

2 Prima Conclusio. Approbatio Confessarij fit dupliciter. *Primo*, ipso iure. *Secundo*, ab Episcopo. Parochi censentur approbari ipso iure ratione beneficij Parochialis. Cæteri, vt sæculares Sacerdotes & Religiosi debent ab Episcopo approbari vel præmissis examine, vel solo nutu, vt Episcopo placuerit.

Quæres: an hæc approbatio posterior necessaria sit respectu omnium pœnitentium. Nauar. *l. 4. n. 7.* dicit solum esse necessariam ad audiendas confessiones sæcularium & laicorum, non autem Religiosorum, vt colligitur ex *Trid. loc. cit.* Vnde infert Religiosos, qui habent priuilegium eligendi confessarium posse eligere non approbatum, siue sæcularem, siue Religiosum.

3 Secunda Conclusio. Approbatio ab Episcopo facta tantum valet in diœcesi illius Episcopi, vt patet ex *Extrauag. Bonif. VIII. quæ incipit: Super Cathedram. De Sepulturis.* Vbi decernit vt Mendicantes, qui præsentantur Episcopo, tantum censeantur approbati ad vnâ diœcesim. Approbatio autem quæ ipso iure fit, videtur etiam valere extra diœcesim, quia hoc ipso, quod iure fit (communi) non dependet ab Episcopo, ac proinde non limitatur ad diœcesim Episc. Hinc patet aliud esse approbationem, aliud verò iurisdictionem. Nam Religiosi accipiunt approbationem ab Episcopo, iurisdictionem verò ex commissione à Pontifice. Similiter quiuis Parochus habet approbationem respectu totius diœcesis, & etiam extra diœcesim, non tamen habet iurisdictionem, nisi in suam Parochiam.

4 Tertia Conclusio. Approbatio ab Episcopo facta potest ab Episcopo reuocari: si tamen non reuocatur, non finitur morte Episcopi (commissio quidem finitur) vt patet ex *Extrauag. Inter cunctas. De priuilegiis.* Approbatio verò, quæ ipso iure fit, non potest reuocari ab Episcopo, nisi quando Parochi, qui hoc modo approbati sunt, ob delicta aut ignorantiam suspenderentur ab ordinario, vel aliquis eis coadiutor adiungeretur & assignaretur.

Nota, dubitari posse an approbatio Religiosorum facta ab Episcopo possit reuocari à successore Episcopi. Multi negant. Vide Henr. *lib. 3. c. 6. n. 5. & 6.* Ius enim posituum cauit ne reuocetur.

QVÆSTIO XII.

De obligatione Confessarij.

1 **Q**uæritur primo, an Confessarius teneatur admonere pœnitentem, quem scit aliquod peccatum in confessione inculpabiliter omittere. Negat Medina. Ratio est, quia aut illud esset necessarium ob integritatem confessionis, aut ob impetrandam veniam illius peccati. Non primum, quia illa dicitur integra confessio, quæ fit ex sufficienti examine. Non enim pœnitens ad plura tenetur. Nec secundum, quia pœnitens non tantum consequitur veniam peccatorum quæ confitetur, sed etiam eorum, quæ oblitus est, modò obliuio non sit culpabilis. Hanc tamen limitat sententiam Medina, nisi peccatum illud sit in detrimentum proximi, cuiusmodi est peccatum iniustitiæ, detractionis. Tunc enim tenetur eum admonere, ne proximus damnum patiatur.

2 Prima Conclusio. Confessarius in proposito casu tenetur monere pœnitentem, non quidem ex eo capite, ut confessio sit integra, vel ut pœnitens legitime absoluat, ut bene probat Medina; sed ex alio capite, quia debet fideliter exercere officium iudicis. Non autem satis fideliter ageret, si sciret aliquod restare peccatum, quod in iudicium non venisset. Mel. Can. 5. part. Rel. Anton. 3. p. 1. 17. §. 2.

3 Secunda Conclusio. Cùm Sacerdos ex modo confitendi, & aliis circumstantiis cognoscit pœnitentem præmississe sufficiens examen, non debet quicquam interrogare, etiamsi putet ex sua interrogatione peccatum aliquod manifestaturum, cuius tamen ipse Confessarius in particulari non habet euidentiã. Ita Dom. Sotus d. 18. q. 2. art. 4. Ratio est, quia Confessarij non est examinare pœnitentem, sed absoluere, nisi fortè in defectu, quando pœnitens aut negligens, aut ignarus est. Et potius curandum est hortari ad contritionem, quàm multa in tali casu interrogare. Et hoc intelligas, quando pœnitens nouit necessaria ad Confessionem. Si autè quis rusticus, aut ignorans omitat aliquid necessarium in confessione, etiam præmissis suf-

792 CAP. XXXVIII. DE SACRAMENTIS
ficiente examine secundum eius possibilitatem, tenetur
Sacerdos interrogare vel numerum, vel speciem peccato-
rum. Et quamvis aliqui existiment melius esse in praxi, ut
peracta iam confessione ex parte poenitentis incipiat con-
fessarius eum interrogare, ne perturbetur poenitens. Alij
tamen putant, quod melius est, ut statim quando videtur
poenitens in aliquo errare, interrogetur; quia fieri potest,
ut Sacerdos postea alicuius obliuiscatur, quod tamen ne-
cessario explicandum erit.

4 Tertia Conclusio: Confessarius non debet instituere
longas & molestas interrogationes, sed ab vnoquoque
sunt ea interroganda, quae secundum statum eius videntur
ei conuenire. Ut si quis est v. g. artifex, non sunt in-
terrogandae omnes fraudes, quae committi solent in arte.
Satis est in genere interrogare, an aliquam fraudem vel
iniustitiam in arte commiserit. Hac enim interrogatione
potest sufficienter attendere, an commiserit. Ne doceatur
fraudes quas nescit.

5 Quarta Conclusio: Quando rustici sunt poenitentes,
& reuera accedunt ad confessionem sine debito examine,
quia difficulter instrui possunt, quomodo debeant se exa-
minare, melius est, quando temporis angustia non impe-
dit, eos interrogare per singula, quam dimittere eo fine,
ut seipsos examinent, quia vix possunt se examinare, & in-
terrogationibus confessarij maximè iuuantur.

QVÆSTIO XIII.

*An confessarius teneatur monere poenitentem quando bona
fide est confessus, & post confessarium intelligi confessio-
nem vel etiam absolutionem esse nullam, vel defectu iu-
risdictionis, vel ratione casus reseruati?*

1 **P**rima sententia est Ioan. Med. & Dom. Soti, confes-
sarium teneri poenitentem monere de illo defectu.
Ratio, quia facta est transgressio contra præceptum con-
fessionis. Ergo Sacerdos, qui dedit causam transgressionis,
debet adhibere remedium, alioqui imputabitur illi trans-
gressio.

gressio. Sed nullum videtur remedium esse, quàm monere pœnitentem, vt rursus confiteatur, eò quod prior confessio non valuerit. Ergo confessarius ad hoc tenetur. *Secundo*, quia debet refarcire spirituale damnum proximi, quod sua causa, etiam bona fide, secutum fuerit. Hoc patet in simili casu, quia si quis alium baptizaret, & ob aliquem defectum inualidus esset baptismus, tenetur postea monere baptizatum, ne patiatur damnum animæ.

Secunda Sententia est Antonini, Syluest. & Nauarr. *cap. 26. num. 14.* qui asserunt duo. *Primo*, confessarium teneri monere pœnitentem, quando hoc sine scandalo, aut damno confessarij fieri potest. *Secundo*, quando sequuturum est damnum aliquod aut scandalum, debere sacerdotem secretò petere licentiam absoluendi à casu reseruatò, aut etiam ab omnibus peccatis, si antea cùm absolueret non habuerit iurisdictionem, & obtenta hac licentia debere pœnitentem in absentia absolvere; &, secundùm Nauarrum, expectare tempus in quo probabile sit pœnitentem esse contritum.

2 Prima Conclusio: Si loquamur de excommunicatione tantùm, à qua confessarius non potuit absolvere ob defectum potestatis, tenetur, quantum potest, si non velit admonere pœnitentem, petere licentiam absoluendi ab excommunicatione, & ipsum etiam absentem absolvere: neque debet expectare tempus in quo pœnitens habeat contritionem. *Prior pars patet*, quia plurimum refert absolvere pœnitentem ab excommunicatione reseruata, ratione cuius, secundùm multorum sententiam, etiam si sit ignorata, impediretur effectus confessionis sequentis; quia ex multorum sententia excommunicatio facit pœnitentem incapacem absolutionis, nisi prius ab ipsa absoluatür ab habente facultatem. *Posterior patet*, quia absolutio excommunicationis potest conferri sine confessione peccati, ac proinde absenti conferri potest; imò etiam inuito & in peccato mortali existente, quia ad hoc sufficit iurisdicctio tantùm.

3 Secunda Conclusio: Si loquamur de absolutione à peccatis, illa non potest conferri in absentia. Probatur, quia esset manifestum periculum sacrilegij. Non enim

724 CAP. XXXVIII. DE SACRAMENTIS
posset scire confessarius, an poenitens iterum mortaliter
peccasset post factam confessionem. Quod si iterum pec-
casset, non posset absolui, nisi hoc peccatum simul confi-
teretur.

4 Tertia Conclusio: Quando nullum sequitur scanda-
lum, aut damnum confessarij, tenetur manifestare poeni-
tenti defectum absolutionis, vt sibi quærat remedium,
alioqui confessario imputabitur transgressio, vt bene pro-
bat Medina.

Dices: Ratione Medinae tantum probatur imputari con-
fessario transgressionem præcepti in administratione Sa-
cramenti, non autem toto tempore sequenti. Respondeo.
Quando transgressio præcepti pendet in futurum, tunc
cautio adhibenda est. Hoc autem fit in nostro casu, quia
poenitens tenetur iterum confiteri peccata prioris confes-
sionis, & non confitetur deceptus à sacerdote, quia putat
se legitime esse absolutum.

5 Quarta Conclusio: Non tenetur sacerdos manifestare
defectum poenitenti, quando scandalum, vel damnum tale
esset, quod excusaret poenitentem à præcepto integritatis
confessionis. Ratio est, quia in hoc casu Sacerdos non te-
netur manifestare defectum ad resarciendum damnum spi-
rituale poenitentis, quia poenitens bona fide confessus,
potest resarcire damnum in sequenti confessione; sed tan-
tum tenetur ratione præcepti integritatis, vt poenitens
confiteatur illa peccata, quorum non obtinuit absolutio-
nem. Hoc autem præcepto non magis tenetur Sacerdos
ipsum certiore facere, quam ipse teneatur integrè confi-
teri. Ergo damnum, quod excusat poenitentem ab integri-
tate confessionis, excusat etiam sacerdotem ab obligatione
de procuranda confessionis integritate.

6 Quinta Conclusio: Si confessarius in confessione fuit
in causa, ne fieret restitutio alicui tunc temporis, aut te-
netur ipse restituere, aut poenitentem certiore facere,
ne proximus damnum patiat. Et eadem ratio, quæ excu-
saret poenitentem à restitutione, excusaret etiam confes-
sarium, si in eo talis esset ratio.

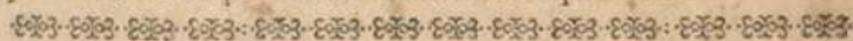

QVÆSTIO XIV.

An confessarius teneatur instruere pœnitentem de re necessaria, quando videt ipsum esse in ignorantia?

1 **P**rima Conclusio: Quando ignorantia est vincibilis, tenetur confessarius in omni euentu & casu admonere pœnitentem, aut ipsum non absoluerè, (si foret incapax) alioqui fieret magna irreuerentia sacramento, v. g. Si clericus confitens ignoret peccatum esse negligere canonicas horas, aut non residere personaliter in beneficio curato, tenetur confessarius eum admonere.

2 Secunda Conclusio: Quando ignorantia est inuincibilis, & sequeretur damnum, scandalum, aut aliqua nota in populo, aut pœnitens creditur mansurus in eodem statu, & facturus peius, non tenetur confessarius ipsum admonere. Et quamuis non liceat mentiri, tamen alio modo relinquendus est pœnitens in bona fide. Hoc maximè locum habere solet in dirimendis Matrimoniiis, quæ rata & legitima putantur ab ipsis coniugatis. Vnde Sacerdos cautè debet procedere, quando ex confessione alterius coniugis ei constat nullum fuisse Matrimonium, Ratio, quia cum illa correctio ordinetur ad bonum spirituale pœnitentis, non debet fieri quando, vel pœnitens putatur permansurus in peccato, vel aliquod aliud damnum sequeretur.

CAPVT XXXIX.

De sigillo ipsius confessionis.

1 **P**rimo, quæritur quale sit præceptum de seruando secreto. *Secundo*, quos obliget. *Tertio*, ad quas res celandas obliget. *Quarto*, an in aliquo casu liceat reuelare secretum.

2 Prima Conclusio: Triplex est præceptum huius secreti, naturale, Diuinum & humanum. De *primo* patet, quia est de iure naturali seruare depositam, præstare fidelitatem, tueri famam proximi, & non facere alteri quod tibi non velis fieri. De *secundo* patet, quia confessio est iuris Diuini. Ergo etiam secretum confessionis, sine quo hæc esset nimis odiosa,

796 CAP. XXXIX. DE SACRAMENTIS
odiosa & non seruaretur. Qui enim præcipit finem, cen-
setur etiam ea præcipere, sine quibus finis conseruari ne-
quit. De *tertio* constat ex *cap. Omnis utriusque*, & in *cap. Sa-
cerdos d. 6. de pœnitentia*. Sed hisce capitibus id non de-
cernitur tanquam nouum ius, sed tanquam antiquum &
semper obseruatum. Pœna autem apposta in *cap. Sacerdos*,
quæ erat perpetuæ peregrinationis, temperatur in *cap. Om-
nis utriusque*, vt sit pœna perpetuæ inclusionis in Mona-
sterio.

Quæres: Quale peccatum est facere contra præceptum
sigilli? Respond. Est peccatum detractiois, infidelitatis
& Sacrilegij, sed diuersa ratione. Nam quatenus est contra
præceptum Diuinum & humanum est peccatum Sacrile-
gij: quatenus contra naturale, est detractiois & infideli-
tatis.

Ratio est, quia præceptum naturale solùm nos obligat
ad seruandum secretum sub generali illa ratione, qua tene-
mur esse fideles in seruando deposito, & tueri alterius fa-
mam. Præceptum verò Diuinum & humanum obligat nos
peculiari ratione, qua tenemur hoc præstare in re sacra
pertinente ad virtutem Religionis.

3 Secunda Conclusio: Ad secretum seruandum tenetur
primo & principaliter confessarius. *Secundo*, etiam alij te-
nentur, qui quocunque modo cognoscunt aliquod pecca-
tum ex confessione, vt ex *primo* interpret confessionis. *Se-
cundo*, qui casu, aut ex industria audiuit confessionem.
Tertio, qui se fingit sacerdotem, & audit confessionem.
Quarto, Laicus, cui in extrema necessitate fit confessio de-
uotionis gratia. *Quinto*, is cui reuelata fuit confessio à Sa-
cerdote aut iniuste aut iuste de licentia pœnitentis.

Quæres, An hi omnes æquè strictè teneantur ad secre-
tum? Respondeo. Confessarius strictissime tenetur iure
naturali, Diuino & humano. Reliqui non tenentur, nisi
solo iure naturali; cùm apud hos non sit confessio sacra-
mentalís.

4 Tertia Conclusio: Peccata in confessione manifestata
cadunt sub sigillum confessionis, de quibus *primo* certum
est, non licere reuelare aliquod peccatum mortale; nec in
genere, nec in specie. Vnde non licet dicere pœnitentem
confes

confessum fuisse sua mortalia. *Secundo*, non licere reuelare veniale in particulari, etiam minimum: idque certum est, vt & *Tertio*, licitum esse reuelare peccata in genere, aut peccata etiam venialia in genere, vt si quis dicat ita: Petrus confessus est mihi sua peccata: aut, Confessus est tantum venialia, quia cum manifestum sit, confessiones non fieri posse, nisi peccatorum, vt minimū necesse est, esse venialia; & ita non tenetur seruare sub secreto, quod omnibus manifestum est. Hoc tamen intellige, modò non fiat aliqua comparatio, saltem indirectè cum aliis pœnitentibus. Sic enim viderentur reuelari confessiones aliquorum; vt cum quis plures audiuit confessiones, & vnus tantum confessionem laudat dicendo, illum tantum fuisse confessum venialia. Sic enim videtur insinuare alios fuisse confessus mortalia.

Circa hanc conclusionem notetur regula hæc, vt confessarius nihil dicat aut faciat vnde suspicio generetur, quod non seruet secretum. *Ac primo*, salubre consilium numquam nominare personam confitentis. *Secundo*, nunquam extra confessionem quicquam agere vel impedire, vel promouere circa pœnitentem ex cognitione acquisita per aliquam confessionem.

5. Quarta conclusio: Certum est in vno casu licere reuelare confessionem, nempe de licentia pœnitentis, vt communiter omnes, præter Alensem, Scotum & Durand. docent. Horum ratio est, quia reuelare confessionem est, contra ius diuinum, in quo pœnitens non potest dispensare aut licentiam concedere. Ratio aliorum pro nostra conclusione est, quia præceptum sigilli eatenus tantum iure Diuino obligat, quatenus est in gratiam & fauorem pœnitentis, ne ei fiat iniuria; sed quando ipse concedit licentiam nullam ei fit iniuria. Ergo tunc cessat illa obligatio. Dubium est, an liceat reuelare confessionem in his casibus? *Primo*, propter correptionem pœnitentis, quando constat fore vtilem. *Secundo*, quando Parochus aut Episcopus in confessione cognoscit impedimentum matrimonij. Nam postea, si ab illo petatur, celebratio matrimonij, annuet vel recusabit. Si annuet, committet sacrilegium. Si recusabit, faciet, contra sigillum confessionis. *Tertio*, quando

ex confessione cognoscitur imminere periculum toti regno, aut provinciæ, aut omnibus Catholicis. *Quarto*, quando cognoscitur condemnatio innocentis. *Quinto*, quando aliquis, qui planè indignus est, petit in capitulo suffragia pro Episcopatu. *Sexto*, quando confessarius intelligit se interficiendum. In his casibus licere confessionem reuelare putat Altifiodor. l. 4. *summæ tract. 6. cap. 3. quest. 4.* Alij rectiùs negant.

Nota circa secundum casum, sacerdotem non fore formaliter sacrilegum, quia perinde se habebit atque si nesciat impedimentum. Licet sciat ut minister, & foret tantùm materialiter sacrilegus.

CAPITULUM XL.

De reseruatione casuum.

I **V**ERITVR *primo*, an aliqua casuum reseruatio fieri possit. *Secundo*, cuius sit reseruare. *Tertio*, an reseruentur peccata ratione culpæ, an ratione censura. *Quarto*, quænam peccata possint reseruari. *Quinto*, qua de causâ possint reseruari. *Sexto*, quisnam possit absoluerè à reseruatis. *Septimo*, an is, qui confitetur habenti facultatem absoluendi à reseruatis, si oblitus fuerit peccati reseruati, possit hoc confiteri cuicumque alteri sacerdoti. *Octauo*, quomodo se debeat gerere sacerdos inferior cum pœnitente habente casus reseruatos. *Nona*, an pœnitens absolui possit à superiore, quando habet casus reseruatos, auditis tantùm reseruatis, & remittendo ad inferiorem pro aliis.

QVÆSTIO I.

An aliqua casuum reseruatio fieri possit?

I **L**utherani & Caluinistæ solùm agnoscunt hanc reseruationem in foro exteriori. At Catholici in Concilio Tridentino *sess. 14. can. 7. & can. 11.* docent maiores sacerdotes habere ius reseruandi suo iudicio causas aliquas criminum grauiores, de quibus alij iudicare non possint. Et hanc reseruationem non tantùm in exteriori politia, sed etiam
coram

coram Deo vim habere, ita vt pœnitens non possit confequi remissionem peccatorum apud Deum ab inferiori, quando peccata reseruata sunt Superiori. Ratio sumitur ex natura iudicij. Sicut enim in foro exteriori potest superior iudex reseruare sibi aliquas causas de quibus non velit iudicare inferiorem: ita etiam in foro interiori.

Dices: non est simile, quia licet hoc fiat in foro sæculari, quando potestas inferioris iudicis pendet ex potestate superioris, tamen in foro pœnitentiæ fieri non potest, quia omnes sacerdotes æquali potestate sententiam ferunt. Omnes enim immediatè à Christo habent potestatem iudicandi & absoluendi, non autem vnus ab alio. Respondeo, ex dictis; Iurisdictio sacerdotis continet in se duo, nempe actiuam potestatem absoluendi, & applicationem materiæ. Potestas absoluendi confertur immediatè à Christo & in omnibus æqualis est. Applicatio autem materiæ respectu Pontificis fit à Christo, respectu aliorum ab Ecclesia, & non est æqualis in omnibus. Itaque reseruatio non competit superiori Sacerdoti, ratione potestatis iudiciariæ, sed ratione applicationis materiæ. Hinc etiam patet, quare in iudiciis sæcularibus, quando lata est sententia ab inferiore iudice, possit appellatio fieri ad superiorem; quod tamen non fit in foro pœnitentiæ. Ratio est, quia potestas iudiciaria in iudicio sæculari deriuatur à superiori iudice in inferiorem. Et ideo superior potest sibi reseruare vltimum iudicium. At in foro pœnitentiæ potestas iudiciaria est à solo Deo, nec deriuatur ab vno sacerdote in alium: ac proinde à sententia vnius ad sententiam alterius appellari non potest.

QVÆSTIO II.

Quis possit reseruare casus?

OMnes sacerdotes habentes ordinariam iurisdictionem possunt sibi reseruare aliqua peccata respectu illorum Sacerdotum, quibus conferunt iurisdictionem ex commissione, vt Parochus, Episcopus, Pontifex & superiores ordinum Religiosorum. Ratio patet ex dictis. Quando enim conferunt aliis delegatam iurisdictionem quoad applica

800 CAP. XL. DE SACRAMENTIS
applicationem materiae, possunt eam vel absolute conferre, vel cum aliqua limitatione, excipiendo scilicet aliqua peccata.

2 Dices: Ergo Episcopus non potest sibi referuare vllum peccatum, à quo Parochus absoluere non possit; quod est contra Tridentin. *sess. 14. c. 7.* & contra communem praxin. Sequela patet, quia habentes ordinariam iurisdictionem possunt sibi referuare aliqua peccata respectu illorum tantum, quibus ipsi committunt iurisdictionem. Sed Episcopus non committit Parochis iurisdictionem. Nam, cum duo sint in iurisdictione, potestas iudiciaria & applicatio materiae, quoad primum sunt pares: quoad secundum Parochus non dependet ab Episcopo, sed à solo Pontifice, qui distribuit Parochias, atque ita materiam applicat. Respondeo, verum est Episcopis hoc modo non competere ius referuandi peccata respectu Parochorum, sed alio modo, nempe ex concessione Pontificis, vt docet Nauarr. *cap. 27. num. 263.* Quae concessio facta ex antiqua consuetudine, & postea in Tridentin. confirmatur.

QVAESTIO III

An referuentur peccata ratione culpa, an ratione censura?

1 **P**rima Conclusio: peccata possunt dupliciter referuari. *Primo*, ratione censuræ annexæ. *Secundo*, ratione solius culpæ sine censura. *Priore* modo dicuntur referuari, quatenus per censuram apponitur impedimentum absolutioni peccatorum, quo existente non possit esse valida absolutio circa peccata, etiam in foro conscientiae, cum sit incapax. *Posteriore*, quatenus sine vlla censura sola voluntate superioris excipitur aliquod genus peccati, quod ab inferiori tolli non possit.

2 Secunda Conclusio: De facto omnes casus referuati Sedi Apostolicæ habent annexam excommunicationem, vt docet Caiet. *in sum. v. casus.* Nauarr. *c. 27. num. 261.* Fit autem hæc referuatio non tantum ratione censuræ, sed etiam ratione culpæ, ita tamen, vt ablata censura in casibus Pontifici

pontifici referuatis ipso iure censeatur ablata referuatio, secundum Caiet. *ibid.*

2 Tertia Conclusio. Tres casus sunt iure communi Episcopis omnibus referuati absque excommunicatione. *Primo*, peccatum clerici, cui annexa est poena irregularitatis, à quo tamen peccato potest absolui ab Episcopo ante dispensationem irregularitatis. *Secundo*, peccatum, ob quod olim imponebatur sollemnis poenitentia, quæ tamen iam non est in usu. *Tertio*, peccatum incendiarij domus, frugum, aut aliarum rerum, & qui ad incendium dat consilium vel auxilium, quo moraliter & iniuste influit. Addunt aliqui *Quarto*, blasphemiam, quæ olim referuabatur ratione sollemnis poenitentiae. Sed nunc non referuatur nisi publica sit, & pro foro exteriori. *Quinto*, dispensatio in voto, vel iuramento Episcopis referuatur, sed non pertinet ad peccatum referuatum.

Præter hos sunt & alij qui generali consuetudine referuantur Episcopo. *Primo*, homicidium voluntarium. *Secundo*, falsarius in literis. *Tertio*, violatio libertatis Ecclesie. *Quarto*, violatio immunitatis Ecclesie. *Quinto*, sortilegium, seu diuinatio. Denique singuli Episcopi in suis diocesis solent habere aliquos casus referuatos, quos oportet videre in Constitutionibus Synodalibus.

Q V Æ S T I O I V.

Quenam peccata possint referuari?

1 **P**rima Conclusio. Venialia peccata non possunt referuari. Est communis sententia. Nam sunt libera materia confessionis, & sola voluntate poenitentis applicari possunt cuicumque sacerdoti. Ergo à nullo sacerdote referuari possunt.

2 Secunda Conclusio. Mortalia possunt referuari, non tantum exteriora, de quibus certum est, sed etiam interiora. Ratio, quia confessarius habens ordinariam potestatem, potest eam, vel integram, vel cum limitatione committere alteri circa mortalia peccata, siue interna, siue externa. Ergo potest aliqua sibi referuare.

Dices, Ecclesia non potest ferre legem circa actus inter

nos. Ergo non potest referuare peccata interna. Respond. non sequitur, quia referuare huiusmodi peccata, non est aliquid præcipere circa internos actus; sed solum est non dare iurisdictionem absoluendi peccata interna.

3 Tertia Conclusio. Quamuis interna peccata referuari possint, tamen in tota Ecclesia nullum de facto referuatur, ne quidem internum peccatum hæresis. Patet ex dictis, quia in vniuersali Ecclesia non referuantur modò vlla peccata, quæ non habent annexam excommunicationem. Sed nullum internum habet annexam excommunicationem, vt bene docet Caiet. Ergo nullum internum modò referuatur. Dixi, *in tota Ecclesia*, quia fortè in religionibus & congregationibus referuantur aliqua interna. Ratio discriminis est, quia interdum aliquid est vtile certis personis, quod non est vtile toti Ecclesiæ; sicut patet etiam de votis Religiosorum.

Q V Æ S T I O V,

Qua de causa referuari possunt peccata, an sola voluntate superioris?

1 **N**ON quæritur, an sit peccatum vti hac potestate referuandi, sine causa rationabili quia certum est hoc licere, cum dicat Conc. Trident. concessam esse hanc facultatem in ædificationem, non in destructionem. Est ergo quæstio: an referuatio facta sine rationabili causa sit valida, ita scilicet, vt si inferior velit absolvere, quia videt absque causa referuatum peccatum esse, non teneat absolutio.

2 Prima Conclusio. Quando superior habens ordinariam iurisdictionem referuat aliquod peccatum respectu inferioris habentis iurisdictionem ex commissione, valida est referuatio, etiam sine causa facta: & inferior non potest absolvere à tali peccato. Ita Dom. Sotus *suprà art. 5.* & Ruardus *art. 3. Louaniens.* Ratio est, quia iurdictio, quæ datur inferiori ex commissione, omnino pendet ex nutu superioris. Ergo sicut superior arbitrato suo potest illam omnino auferre; ita potest illam limitare & restringere.

3 Secunda Conclusio. Quando superior referuat aliquod peccatum

peccatum respectu inferioris habentis ordinariam iurisdictionem, tunc reseruatio facta sine causa rationabili non est valida. Ita auctores citati. Ratio, quia iurisdictione & materia, quæ semel applicata est pastoris ordinario, non dependet ad nutum ex voluntate superioris. Ergo sicut sine causa rationabili auferri ab eo non potest, ita nec limitari, nec restringi sine causa rationabili.

Quæres: quid faciendum sit, quando superior reseruat aliqua peccata, & non constat, an habeat iustam causam? Resp. quamdiu non constat de iniusta causa, semper præsumendum est pro superiore; quod vniuersaliter in omni lege seruandum est. Cum enim non constat de legislatoris iniustitia, constat autem de eius potestate, standum est illius præcepto.

Q V Æ S T I O V I.

Quisnam possit absoluere à reseruatibus?

1 Prima Conclusio. Certum est omnes superiores Sacerdotes, qui habent potestatem peccata reseruandi, habere etiam potestatem absoluendi, quia nihil aliud est reseruare sibi aliquod peccatum, quam reseruare sibi ius absoluendi ab illo peccato.

2 Secunda Conclusio. Certum quoque est inferiores Sacerdotes posse absoluere ex speciali commissione superioris, vt, verbi gratia, Parochus potest absoluere ex licentia Episcopi, in sua tamen diœcesi; quod absque fundamento extendit Nauar. c. 27. n. 261. asserens Parochum, qui in sua diœcesi licentiam habebat à suo Episcopo supra casus reseruatos, si transeat ad aliam diœcesin, censeri eandem habere facultatem ab Episcopo illius diœcesis. Quod nescio qua ratione probari possit.

3 Tertia Conclusio. Certum est etiam generalem licentiam concedi omnibus Sacerdotibus in extrema necessitate, vt habetur in *Decretalib. de sententia excommunicat. in multis capitib.* & Trident. *sess. 14. can. 7.* vbi docet, nullam esse reseruationem in articulo mortis; ac proinde omnes sacerdotes posse absoluere quemlibet poenitentem à quibuslibet peccatis & censuris.

4 Quarta Conclusio. In iure concessa est facultas solis Episcopis absoluendi à casibus referuatis Pontifici, quando non patet aditus ad Pontificem. Vnde mulieres, senes, valetudinarij, membris impediti absolui possunt ab Episcopo, *c. de cætero, & c. ea nōscitur, & c. quod de his, de sent. excomm.* & quamuis in *c. ea nōscitur*, dicatur, vt pauperes nihilominus accedant Pontificem, nequē ab Episcopo absoluantur, hoc tamen intelligitur secundum glossam, quando paupertas non est eis impedimento Romam adeundi. De casibus autem Episcopo referuatis nullam video in iure concessam esse licentiam Parochis. Et sic optimè intelligitur, quod definit Trid. *loco tit.* Sacerdotes extra articulum mortis nihil posse in casibus referuatis. Loquitur enim de inferioribus sacerdotibus, non autem de Episcopis, quia iam dictum est Episcopos aliquid posse in iis casibus extra articulum mortis.

5 Quinta Conclusio. Multi Religiosi ex priuilegio habent generalem facultatem absoluendi ab omnibus referuatis etiam Pontifici (exceptis casibus Bullæ Cœnæ Domini) quorum iurisdictionem non potest Episcopus impedire. Vnde etiam respectu horum Religiosorum Episcopus nihil potest referuare, quia ex concessione Pontificis habent facultatem supra omnes casus Episcopo referuatos. Ex his Religiosis sunt Patres Societatis.

QVÆSTIO VII.

An, qui confitetur habenti facultatem absoluendi à referuatis, si oblitus fuerit peccati referuati, possit hoc postea confiteri cuicumque alteri sacerdoti?

1 **A**ffirmant Gabr. in 4. dist. 17. q. 1. art. 3. dub. 2. Rosella v. Confess. 2. n. 9. Syluest. v. Confess. 1. q. 4. Angel. v. Confess. 12. n. 12. Couarr. in c. Alma Mater. 1. part. relectionis §. 3. n. 12. Canus. 5. p. relect. Nauar. cap. 26. n. 18. Et hoc intelligunt siue confessio fuerit facta sacerdoti habenti potestatem ordinariam circa referuata, siue ex concessione, modo peccatum hoc prætermisum fuerit ex inculpabili obliuione. Addunt Gabr. Ang. Ros. & Syluest. hanc limitationem, quando scilicet

scilicet superior habet intentionem absoluendi ab omnibus peccatis, etiam reseruat. Cæteri enim absolutè ita docent Doctores. Probatur *primo*, quia quando superior habet illam intentionem, tunc verè absoluit ab omnibus reseruat. *Secundo*, quia ex illa intentione tollitur omnis excommunicatio. Sed ablata excommunicatione aufertur etiam reseruat. *Tertio*, absolutè, quia quicumque legitimè absoluit, virtualiter vult absoluere ab omnibus peccatis & oblitis. Et talis absolutio est efficax, per quam tolluntur omnia peccata.

Hæc sententia vera est, quando quis confitetur sacerdoti habenti potestatem absoluendi à reseruat, ex priuilegio concessio in fauorem pœnitentis, vt cum conceditur pœnitenti vt possit sibi eligere quemcunque approbatum, qui ipsum absoluat ab omnibus reseruat. Non tamen est vera, quando quis confitetur habenti talem potestatem in gratiam sui ordinis, vt Societas, non autem in fauorem pœnitentis (quæ primariò tali sacerdoti conceditur, secundario pœnitenti.) Ratio, quia absolutio facta à tali sacerdote, nihil aliud operatur, quàm effectum sacramenti, id est, remissionem culpæ per infusionem gratiæ, non tamen tollit obligationem iterum confitendi peccata per obliuionem prætermissa. Ergo manet obligatio iterum confitendi peccata reseruata non potest tolli, nisi quis confiteatur habenti potestatem absoluendi à reseruat. Ergo pœnitens ad hoc tenetur. Aliud est, quando priuilegium fuit concessum in fauorem pœnitentis. Nam hoc ita videtur concessum, vt peccata illius non amplius sint reseruata: sed censeantur communia peccata, quæ à quolibet confessario absolui possint.

Hinc facilè soluitur primum, & tertium argumentum contrarium, quia superior absoluit quidem ab omnibus reseruat, non tamen ab obligatione iterum confitendi reseruata. Sicut etiam contingit in aliis peccatis non reseruat, per inculpabilem obliuionem omisiss.

Ad *secundum* concedo tolli excommunicationem, quando superior habens potestatem absoluendi ab excommunicatione sibi reseruata intendit absoluere à tali excommunicatione, quod tamen rarò fit, quando quis propter

Q V Æ S T I O VIII.

*Quomodo se debeat gerere sacerdos inferior cum pœnitente
habente casus referuatos.*

1 Prima Opinio est, pœnitentem cum consensu sacer-
dotis inferioris posse omittere in confessione referua-
ta, & à cæteris posse absolui: & in hoc casu diuidi posse
confessionem & absolutionem. Ita Alens. 4. p. q. 18. m. 4.
art. 4. ad vltimum. Ratio est, quia in hoc casu non diuidi-
tur confessio ex verecundia, vel prauo affectu; sed cum
consensu sacerdotis. Hanc sententiam Durand. dicit esse
erroneam, quia integritas confessionis semper est iuris di-
uini, nisi aliqua necessitas excuset, vt patet ex Trid. *sess. 14.
can. 5.* Vnde non tantum est peccatum diuidere confessio-
nem ex verecundia, vel prauo affectu; sed etiam quacun-
que ratione, modò necessitas non excuset.

2 Secunda Opinio est, confessionem debere fieri inte-
gram, & inferiorem sacerdotem absolueri posse cum hac
obligatione, vt pœnitens confiteatur superiori peccata re-
feruata. Ita Henricus *quodlibet 1. questione 29.* Paludanus
in 4. dist. 17. quest. 5. art. 1. Durand. *q. 15. ibid.* Maior *quest. 5.*
Gabr. *qu. 17. art. 3. dub. 2.* Nauarrus Angelus, Syluester, Pet.
Soto, Antoninus & multi alij. Hæc sententia refellitur ex
Concil. Trident. *sess. 14. can. 7.* vbi dicitur sacerdotem extra
articulum mortis nihil posse circa casus referuatos. Et ra-
tio est, quia sacerdos non potest ferre sententiam absolu-
tionis supra peccata confessa, nisi supra illa habeat iurisdic-
tionem, vt patet *ibid. ex Trident.* Sed supra referuata non
habet iurisdictionem. Ergo supra illa non potest ferre sen-
tentiam.

3 Tertia Opinio est, Sacerdotem inferiorem posse absol-
uere à casibus referuatis, manente tamen obligatone con-
fitendi superiori non in omnibus casibus, sed quando in-
stat aliqua necessitas. Ita Dominicus Soto *in 4. distin-
ctione 18. questione 2. articulo 5. ad primum.* Canus *suprà.* Le-
desmus *in 4. quest. 8. artic. 3. dubio 3.* Hæc sententia potest
etiam

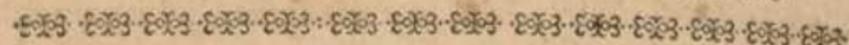
etiam refelli ex Concil. Trident. *lato cit.* vbi expresse dicit, sacerdotem nihil posse circa reservata extra articulum mortis.

4. Quarta Opinio est nostra, in nullo casu posse poenitentem absolui ab inferiori, quando habet casus reservatos, nisi in articulo mortis, vt sæpè dictum ex Conc. Trid. Vnde sequitur, quod cum quis confessus est reservata inferiori, teneatur repetere totam confessionem coram Superiore, quia prima confessio fuit nulla & inualida.

QVÆSTIO IX.

An Pœnitens absolui possit à superiore, quando habet casus reservatos, auditis tantum reservatis, & remittendo ad inferiorem pro aliis?

1. **A**ffirmant Dom. Soto in 4. d. 18. quæst. 2. art. 5. Palud. d. 17. q. 5. art. 1. Rich. ibid. art. 2. q. 8. Antoninus 3. part. 1. 14. c. 19. §. 6. Navar. in c. consideret. §. cautus. num. 123. Valent. q. 11. p. 1. casu 6. Caiet. in summa. v. Confessio, conditione 10. qui etiam addit maximè id fieri posse, quando adest rationabilis causa, cuiusmodi est continua occupatio superiorum, ita vt non possit vacare audiendis integris confessionibus, Et hanc esse dicit consuetudinem Romanæ curiæ. Ratio eius est, quia, licet integritas confessionis sit de iure diuino, tamen rationabilis causa excusare potest, qualis est continua occupatio Superioris. Contraria sententia est probabilior, Adriani *suprà*, Syluest. *teno 5.* v. confessio. 1. q. 19. Figuerij in summa c. 16. §. 4. vers. 17. Cani. 5. p. elect. Ratio est, quia integritas confessionis est de iure diuino, quæ sine urgente necessitate prætermitti non debet. Talis autem non est continua occupatio Superiorum, cum hi possint alteri sacerdoti suas vires committere; vel audire tantum reservata, & imponere sal tarem poenitentiam, & pro absolutione remittere ad inferiorem.

CAPVT XLII.

DE SATISFACTIONE.

1. **S**ATISFACTIO duplex est, una pro poena temporali, quæ iterum duplex, sacramentalis & non sacramentalis. De sola sacramentali hic actum quaeremus *primo*, an habeat aliquem effectum ex opere operato, & quis ille sit. *Secundo*, an confessarius teneatur satisfactionem imponere poenitenti. *Tertio*, an poenitens teneatur illam acceptare & implere. *Quarto*, an necesse sit illam implere in statu gratiæ. *Quinto*, an possit per alium impleri. *Sexto*, an possit mutari ab alio confessario.

2. Prima Conclusio. Satisfactio sacramentalis habet aliquem effectum ex opere operato, nempe remissionem poenæ temporalis. *Prius* patet, quia, cum sit pars sacramenti, debet operari sicut operantur sacramenta. Sed hæc operantur ex opere operato. Ergo & satisfactio. *Posteriorius* probatur, quia potissimum instituta est ad remissionem poenæ temporalis.

Quæres: an conferat etiam gratiam ex opere operato. Affirmat D. Thom. *quest. 90. art. 2. ad 2.* & Dom. Soto *in 4. dist. 17. quest. 1. art. 2.* Ratio est, quia sacramenta nouæ legis conferunt gratiam. Sed satisfactio est pars sacramenti. Ergo. Alij negant, quia solùm est instituta ad remissionem poenæ, ad quam non requiritur gratia. Sic vt Sacrificium Missæ confert remissionem poenæ temporalis sine gratia iustificante. Et hic nihil potest certò definiri.

3. Secunda Conclusio. Confessarius ordinariè tenetur imponere satisfactionem, quia tenetur integrum facere sacramentum. In duobus tamen casibus non tenetur. *Primo*, quando poenitens est in articulo mortis, & non potest implere satisfactionem. *Secundo*, quando sufficienter constat poenitentem iam ante satisfecisse. Vide Caiet. *tom. 1. opusc. quest. 2. a. 2.* Nauar. *cap. 26. num. 20.*

Quæres: Quam magnam satisfactionem teneatur Confessarius imponere? Respondeo, de hac re Nazianzenus

oratione 16. sic scribit: Præstat errare imponendo pœnitentiam minorem iusto quàm grauiorem: Et vbi Dominus est liberalis, ne sit dispensator auarus.

4 Tertia Conclusio. Pœnitens tenetur acceptare & implere satisfactionem, quando Confessarius iniungit. Est communior & tutior sententiâ contra Caietanum. Ratio est, quia Confessarius habet potestatem obligandi illum, vt docet D. Thom. *in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 3. quæst. 3.* & plerique alij. Et probatur *primo*, ex Concilio Tridentino *sess. 14. c. 8.* vbi potestatem ligandi sacerdotibus concessam explicat de potestate ligandi & obligandi ad satisfactionem. *Secundo*, ex *capit. Omnis vtriusque secus*, vbi præcipitur, vt quisque fidelis impleat pœnitentiam à suo sacerdote impositam. Ratio, quia quilibet subditus omni iure tenetur obtemperare sententiæ sui legitimi iudicis & superioris.

5 Quarta Conclusio. Satisfactio exhibita in statu peccati mortalis sufficit ad integritatem sacramenti, & ad implendam obligationem à Confessario impositam, non tamen confert effectum remissionis pœnæ temporalis, nisi recedente impedimento, fictione. *Prior* pars est communis, & probatur, quia Confessarius solùm obligat ad opus satisfactionis præstandum, non autem ad modum operis, vt scilicet fiat in gratia & charitate. Et hoc locum habet in omnibus aliis præceptis & obligationibus positiuis. *Posterior* pars est probabilis, non tamen certa, quia non satis constat, an peccatum mortale sit obex impediens remissionem pœnæ temporalis. Aliqui affirmant, quia impedit remissionem culpæ. Ergo & pœnæ. Alij negant, quia non impedit characterem in Baptismo, sed solam gratiam iustificantem.

6 Quinta Conclusio. Satisfactio pœnitenti imposita potest per alium impleri, præsertim si pœnitens non per se possit commodè, aut alius sit sanctior aut dignior. Ita Diuus Thomas *in quarto, dist. 20. quæst. 1. art. 2. quæstiuicula 3.* Potest tamen dupliciter intelligi. *Primo*, vt hoc fiat sine consensu confessarij, quod non licet, quia obligatio satisfaciendi oritur ex præcepto confessarij. Ergo sine consensu illius non potest in alium transferri. *Secundo*, vt fiat cum consensu confessarij. Et sic licet, quia confessarius potest

eum obligare, vel per se, vel per alium satisfaciatur.

7 Quæres: an satisfactio per alium facta sufficiat non solum ad implendum præceptum confessarij, sed etiam ad satisfaciendum ex opere operato pro pœnitente. Aliqui negant, cum talis satisfactio non sit actus pœnitentis. Ergo non est pars sacramenti. Ergo non operatur ex opere operato. Alij affirmant, quia talis satisfactio, licet physice non sit pœnitentis; tamen moraliter censetur illius. Mihi placet pars negatiua. Ratio, quia, vt habetur in Conc. Trid. *loco cit.* Satisfactio sacramentalis iniungi debet ad duos fines. *Primo*, ad medelam & custodiam nouæ vitæ. *Secundo*, ad vindictam præteritorum peccatorum. Sed neutro modo potest esse sacramentalis, nisi respectu pœnitentis, non *primo*, quia vita pœnitentis non custoditur in pœna alterius. Nec *secundo*, quia peccata pœnitentis in suo pœnitente puniuntur & vindicantur.

8 Sexta Conclusio. Quando satisfactio fuit iniuncta pœnitenti à suo confessario, probabile est mutari posse ab alio confessario, audita tamen prius confessione priorum peccatorum. Circa hanc mutationem quædam certa sunt: quædam dubia. Certum est *primo*, si secundus Confessarius habeat potestatem conferendi Indulgentias, posse non tantum mutare, sed etiam tollere satisfactionem à priore impositam Confessario, etiam extra confessionem. *Secundo*, si prior Confessarius errauerit in imponenda satisfactione, quia scilicet nimis magnam & difficilem imposuit, posse alterum mutare illam in benigniorem, auditis prius peccatis præcedentibus, pro quibus fuit imposita.

Dubium est, quid fieri possit, quando prior satisfactio fuit rationabilis, & iniuncta est clauæ, vt loquuntur Theologi, non errante.

Dixi in conclusione probabile esse mutari posse ab altero, audita tamen confessione priorum peccatorum, *Primo*, quia est communior sententia, quam quis secure ob auctoritatem sequi potest. *Secundo*, quia praxis & vsus obtinuit, vt notat Dominicus Sotus, *distinctione 20. questione 2. artic. 3.*

Nihilominus tamen, si rationem spectemus, probabilius

lius videtur non posse commutari pœnitentiam, nisi ab eodem Sacerdote. Ratio est, quia omnes Sacerdotes sunt æquales in potestate absoluendi. Ergo vnus non potest reuocare sententiam quam alius tulit. Nam ad renocationem sententiæ necessarium est, vt iudex qui reuocat, sit superior.

CAPVT XLII.

DE ABSOLUTIONE.

1. **P**RÆCIPVA difficultas est, quis sit sensus illorum verborum: *Ego te absoluo à peccatis tuis.*

2. Prima Opinio est, hunc esse sensum: Ego te ostendo, seu declaro absolutum esse à peccatis. Ita Magister in 4. dist. 18. Sanctus Bonauentura *ibid. artic. 2. quæst. 1.* Gabriel *quæst. 1. art. 2.* & Alensis 4. part. *quæst. 80. m. 1.* Sed refellitur primo, quia est contra vim & proprietatem verborum. Secundo, quia non cohæret cum illis verbis: *Quorum remisistis, &c. quorum retinueritis, retenta sunt.* Tertio, quia si sacerdos non remittit peccata per sacramentum absolutionis, sequitur iam antea remissa esse per contritionem: & sic attritio cum sacramento nunquam sufficeret, quod est contra communem sententiam. Quarto, quia repugnat Conc. Trid. *sess. 14. can. 6.* dicens: *Non esse nudum ministerium, nec declarare, &c.*

3. Secunda Opinio est, hunc esse sensum: Ego te absoluo ab obligatione subiiciendi peccata tua clauibus Ecclesiæ, ita refert Alensis, & Bonauentura; & ex parte sequitur Gabriel. Sed ferè iisdem rationibus refellitur. Deinde non habet locum, quando quis sola venialia confitetur, aut etiam mortalia semel confessa. Nam, etiam ante obligationem erat pœnitens liber ab obligatione talia peccata confitendi.

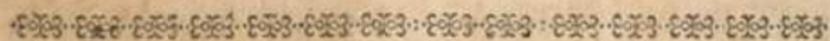
4. Tertia Opinio hunc sensum dat: Ego te absoluo à pœna peccatis debita. Ita Hugo de sancto Victore, *lib. 2. de sacramentis, part. 14. cap. 8.* Et Richardus. in 4. *distinctione 18. artic. 2. quæst. 1.* Sed facile refellitur, quia si sacerdos
solum

812 CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
solum remittit poenam. Ergo iam ante est remissa culpa
per contritionem; & sic nunquam attritio cum sacramen-
to sufficiet.

5 Quarta Opinio hunc dat sensum : Confero tibi gra-
tiam expulsivam peccati. Ita quidam Recentiores. Sed re-
fellitur *primo*, quia sacerdos non est immediatè minister
gratiae, sed sacramenti per quod confertur gratia. *Secundo*,
quia sequeretur absolutionem nunquam esse validam, &
simul informem ; quod tamen est contra eosdem au-
thores.

6 Quinta Opinio est hunc esse sensum : Ego sacramen-
tum absolutionis tibi impendo. Ita Divus Thom. *quaest. 83.*
artic. 3. ad 5. Hæc expositio mihi placet hoc sensu : Ego te
sacramentaliter absolvo à peccatis tuis. Vel : Ego in hoc
tribunali, quod à Christo est institutum, absolvo te à pec-
catis tuis.

CAPVT XLIII.
DE SACRAMENTO
MATRIMONII.

MATRIMONIUM habet tria. *Primo*, quod sit offi-
cium naturæ. *Secundo*, quod sit contractus civilis.
Tertio, quod sit sacramentum. Sunt autem hæc tra-
ctanda nobis de Matrimonio. *Primo*, de sponsalibus præ-
cedentibus Matrimonio. *Secundo*, de ipso Matrimonio
secundùm se, quoad materiam, formam, ministrum & in-
stitutionem. *Tertio*, de causa efficiente, quæ est consensus.
Quarto; de unitate matrimonij, cui opponitur πολυγαμία,
δυγαμία, & secundæ nuptiæ. *Quinto*, de firmitate, seu indis-
solubilitate, cui opponitur repudium. *Sexto*, de bonis ma-
trimonij, nempe de fide coniugum in cohabitatione, cui
opponitur diuortium : & de fide coniugum in reddendo
debito : & denique de prole educanda; & de filiis illegiti-
mis. *Septimo*, de impedimentis matrimonij. *Octavo*, de iu-
dice causarum matrimonialium.

DE SPONSALIBVS.

DICAM *primo* de natura sponsalium. *Secundo*, de contrahentibus. *Tertio*, de verbis & signis contrahentium. *Quarto*, de obligatione sponsalium. *Quinto*, de dissolutione. *Sexto*, quomodo sponsalia transeant in matrimonium. *Septimo*, an legitime contrahi possint sponsalia inter Catholicum & hæreticam; & contra.

QVÆSTIO I.

An promissio futuri matrimonij sint sponsalia?

Prima Conclusio. Sponsalia à spondendo dicta sunt duplici de causa. *Primo*, quia spondere est spontè promittere. At in hoc contractu maximè requiritur spontanea promissio. *Secundo*, quia apud antiquos fuit consuetudo, ut puella nuptura promitteretur viro à patre, vel tutore, vel amicis; ut patet apud Varronem *lib. 5. de lingua Latina*. Unde qui promittebantur, dicti sunt sponsus & sponsa, quasi alteri promissus & promissa. Qui autem promittebat, dictus est sponsor. Ipse verò contractus sponsalia. Vide *l. 2. & 3. ff. de sponsalibus*. Et *l. sponsio. ff. de verbor. significat.*

2 Secunda Conclusio. Nomen sponsalium sumitur tripliciter. *Primo*, pro futuri matrimonij promissione. *Secundo*, pro matrimonio non consummato; seu pro contractu matrimonij per verba de præsentì; & hoc sensu ipsi coniuges dicuntur sponsi, ut notat Magister *in 4. dist. 27.* Ita sumitur *Luce 2. versu 5.* vbi Maria dicitur fuisse Iosepho desponsata vxor. Et apud Gratianum *cap. conjuges, & cap. qui desponsatam, 27. quæst. 2.* Et in *Decretalib. cap. tertio loco, de presumptionibus, & cap. 2. & finati, desponsa duorum.* Huius appellationis rationem reddit Diuus Thomas *quæst. 43. art. 1. ad 6.* quia scilicet in ipso contractu matrimonij includitur tacita quædam promissio de præstando in futurum officio coniugali. Hæc autem promissio spontè facta vocatur sponsio.

Tertio, sumitur pro muneribus, quæ olim à sponso dabantur

bantur sponsæ, 1. Regum 18. *versu 25. Non habet Rex sponsalia necesse*, id est, non est necesse, ut David Michol det muna Regis Saulis filiæ.

3 Tertia Conclusio. Hoc loco propriè sumuntur sponsalia pro futuri matrimonij promissione, & definiuntur à Nicolao Papa *cap. nostrates. 30. quest. 5.* & à Iureconsulto *l. 1. ff. de sponsalibus*, ita. *Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio*. Solum enim propositum nullam obligationem nec sponsalium vinculum inducit.

Requiruntur autem tres conditiones ad valorem sponsalium. *Prima*, ut sit promissio futuri matrimonij. *Secunda*, ut sit inter personas iure habiles ad contrahendum. *Tertia*, ut verbis aut signis manifestetur.

4 Quarta Conclusio. Sicut nomen sponsalium variè usurpari potest, ut dictum: sic etiam nomen sponsi & sponsæ, viri & vxoris. Nam aliquando sponsus & sponsa de præfenti, qui nondum matrimonium consummarunt, vocantur vir & vxor. Gratian. *cap. cum initiatur, & cap. coniuges, cap. coniunx. 27. questione secunda.*

Aliquando sponsus & sponsa de futuro vocantur vir & vxor, ut *Genesis 29. versu 21.* ubi Iacob dixit ad Laban: *Da mihi uxorem meam*; quæ tamen erat tantùm illi promissa.

Aliquando seruant nomen sponsi & sponsæ, siue contraxerint matrimonium de præfenti, siue tantùm promiserint se contracturos.

5 Quæres primo, cum nomen sponsi & sponsæ tam ambiguum, quid per illud intelligatur, quando in aliqua lege, contractu, vel testamento sit mentio de sponsis? Nonnulli Canonistæ docent, intelligendos esse solos de futuro sponsos, nisi aliunde constet contrarium. Idem sentiunt de statuto loquente de vxore, ut non intelligatur de sponsa; Et similiter in loquente de sponsa, ut non intelligatur de vxore. Nam verba statutorum propriè sunt intelligenda, *cap. in nostra, de iniuriis*, & ibi videndus Innocentius.

Alij tamen vtuntur distinctione. Vel enim materia est odiosa, vel fauorabilis. Si odiosa, ut si statutum contineat filiam maritatam non succedere patri vel marito, tunc non compre

comprehenditur sponsa de futuro; Si fauorabilis, tunc etiam sponsa de futuro comprehenditur nomine vxoris, & sponsus de futuro mariti nomine, vt colligitur ex *l. non sine, c. de bonis, quæ liberis in potestate constitutis*. Vide Abbatem in *cap. tertio loco, de præsumptionibus*.

6 Quæres *secundo*, vnde constabit dispositionem alicuius legis esse fauorabilem, vel odiosam? Respondeo, ex primaria intentione disponentis. Si enim primaria ipsius intentio sit in fauorem alicuius disponere, erit fauorabilis, licet in damnum & odium aliorum redundet. Si verò primaria intentio sit in alicuius odium & poenam statuere, erit odiosa, licet cedat in alterius fauorem. Ita colligo ex *glos. cap. si propter, de rescriptis, in 6. & c. sciant cuncti. de electione in 6.* Et viderur esse communis sententia.

Nihilominus Ioannes Andreæ *c. i. de locato, num. 5.* aliter sentit, asserens constitutionem emanantem principaliter in fauorem, si poenam tamen contineat, restringendam esse. Quod explicat Panormitanus, vt restringenda quatenus odiosa, extendenda quatenus fauorabilis. Vide Coarru. *l. variarum resolutionum, c. ii. num. 5.* vbi probat hanc posteriorem sententiam, quando fauor & odium distingui possunt.

Q V Æ S T I O I I.

An ad valorem sponsalium sufficiat promissio inere interna.

1. **V**idendum deinceps qualis debeat esse promissio, vt sponsalia sint valida. Et *primo*, an debeat esse externa. *Secundo*, an mutua. *Tertio*, an inter præsentis. *Quarto*, an deliberata. *Quinto*, an vera, non ficta. *Sexto*, an coram parochio & testibus. De *primo* hic agam.

2. Prima Conclusio. Vt sponsalia sint valida, non sufficit interna promissio facta homini. Est communis sententia, & probatur, quia promissio homini facta ordinariè non obligat nisi acceptetur. *lege 1. ff. de pollicitationibus.*

At

At non potest acceptari nisi quatenus innotescat. Nec potest innotescere, quamdiu est purè interna. Ergo debet per externa signa manifestari.

Quæres: unde fiat quod interna promissio non obliget similiter quod non obliget, nisi acceptetur? an ex dispositione iuris tantum positivi, an verò ex natura rei? Respondeo, hoc dictum est de iure & iustitia, *diff. 6. de translatione dominij per promissionem & donationem*; ubi dictum id esse ex natura rei.

2. *Secunda Conclusio.* Nec ad valorem sponsalium sufficit interna promissio Deo facta per modum voti. Est etiam communis sententia. Probat, quia votum est promissio melioris boni, ut docet Diuus Thomas in 2. 2. *quæst. 88. artic. 2.* At melius bonum est cœlibatus quam matrimonium, ut definit Concil. Trident. *sess. 24. can. 10.* Ergo inuvalida est promissio Deo facta de futuro matrimonio contrahendo.

4. Quæres: An nunquam possit esse valida? Respondeo, potest esse in duobus casibus.

Primo, quando matrimonium est in præcepto, ut si aliquis defloraret virginem fide data de matrimonio. Tunc enim validè voueret se illam ducturum, quia in tali casu melius esset matrimonium, quàm cœlibatus, esset enim in præcepto.

Secundo, quando ex aliquo matrimonio speratur maxima utilitas totius Reipublicæ, ut pax inter Principes Christianos; vel insignis infidelium, aut hæreticorum conuersio. Tunc enim utilius esset ad Dei honorem inire matrimonium, quàm seruire cœlibatum.

Sunt alij tres casus, in quibus dubium est, an votum sit validum de futuro matrimonio. *Primo*, quando quis vouet matrimonium, & simul statuit ingredi religionem ante matrimonij consummationem. *Secundo*, quando id vouet in remedium concupiscentiæ, quia se nimis fragilem experitur. *Tertio*, quando intuitu pietatis vouet ducere pauperulam. Vide in materia de voto.

Q V Æ S T I O   I I I .

An in sponsalibus debeat esse mutua promissio ?

Conclusio. Ad valorem sponsalium necessaria est mutua promissio sponsi & sponsæ. Colligitur ex *l. i. ff. de sponsalibus*. vbi sponsalia vocantur repromissio, id est, reciproca promissio. Ratio. Nam sponsalia continent promissionem futuri matrimonij, sed matrimonium requirit vinculum vtriusque contrahentis. Ergo & sponsalia. *hanc te*

2 Quæres primo. An censenda sit repromissio sufficiens ad sponsalia, quando alter fidem dedit de matrimonio contrahendo: alter verò non expressè repromisit, sed accepit promissionem, dicendo: *Placet*, vel *Accepto*, vel *Gratias tibi ago pro beneficio in me collato*. *Bîn zufrieden*.

Affirmant Paludanus in *4. dist. 27. quæst. 1. in artic. 1.* Antoninus *3. p. tit. 1. cap. 18.* Rosella *v. sponsalia, n. 1.* Syluest. *ibid.* Henriquez *lib. 11. cap. 13.* Ratio est, quia sicut matrimonium claudicare non potest, sed vel ex vtraque, vel ex neutra parte debet esse validum; ita & sponsalia. Sed dicente altero per verba de præsentī, *accipio te in meam*; Si mulier respondeat *Placet*; est verum matrimonium, vt docent Canonistæ *c. Si inter. De sponsalibus*. Ergo similiter dicente altero per verba de futuro; *Accipiam te in meam*; Si mulier respondeat: *Placet*, erunt vera sponsalia; & censetur illa repromissio.

Confirmatur, quia acceptans censetur virtualiter repromittere. Censetur enim velle vt vtrinque sit par obligatio, vt in Matrimonio contingit.

Alij tamen rectiùs docent non sufficere acceptationem promissionis, vt censetur repromissio, & acceptans obligetur. Ita Dominicus Soto in *4. distinct. 27. quæst. 2. artic. 1.* Ludouicus Lopez, *tomo 2. instructorij, in materia de matrimonio, capite 36.* & Petrus Ledesma *de matrimonio, quæstione 43. articulo 1. dubio 1.* Ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis. Sed in foro externo dubium est, an acceptans promissionem alterius habeat internam voluntatem vicissim promittendi, an solùm acceptandi

alterius promissionem : Et possidet libertatem voluntatis, qua possit alterutrum facere. Ergo in tali dubio melior est conditio acceptantis. Ergo per solam externam acceptationem non potest obligari.

Confirmatur *primo*, quia sola externa acceptatio non est sufficiens signum repromissionis. Nam qui sic acceptat, potest velle tantum acceptare alterius promissionem, & non repromittere. Ergo ex illo dubio signo non debemus præsumere quod repromiserit; quia potuit non repromittere. *Secundo*, quia taciturnitas promissarij est quædam tacita acceptatio promissionis, vt *infra* dicam. Sed qui tacet, videtur consentire, quantum est in sui fauorem, non tamen in præiudicium, vt docet Glossa *in regula. Qui tacet, de regulis iuris in 6. Innocen. cap. in Genesi. De electione & electi potestate. Couarruias lib. 3. variarum resolutionum, capit. 15. num. 4.* Vnde taciturnitas non est sufficiens signum consensus ad obligandam personam, vt bene dicit Glossa *l. Filiusfamilias. ff. de procuratoribus.* Ergo similiter acceptans promissionem censetur solum acceptare, quatenus est in sui fauorem, vt alter maneat ipsi obligatus, non autem in sui præiudicium vt alteri obligetur.

3 Ad rationem contrariam Respondeo non esse simile. Nam matrimonium nulla ratione claudicare potest, nec alia ratione acceptari quam vt matrimonium. Sponsalia verò, quamuis etiam claudicare non possint, quatenus sponsalia sunt, tamen possunt quatenus continent promissionem; quia potest esse promissio vnus siue alterius repromissione. Possunt ergo acceptari per modum simplicis promissionis, quæ obliget solum promittentem. Ad confirmationem respondeo, acceptantem censeret acceptare, quantum est in sui fauorem, vt dictum est.

4 Quæres *Secundo*, Si sola acceptatio non sufficit, vt acceptans censeatur repromittere & obligari, an saltem alter, qui promisit, obligetur? Aliqui affirmant eum obligari ad contrahendum matrimonium non vi sponsalium, cum ea nulla sint, quia defuit repromissio; sed vi simplicis promissionis. Ratio, quia, licet sponsalia non possint claudicare, sed necesse sit, vel vtrumque obligari, vel neutrum vi sponsalium; tamen simplex promissio potest esse

ex parte vnus altero non repromittente. Sicut contingit in promissione liberali, seu gratuita. Ergo potest vnus obligari vi simplicis promissionis altero non obligato. Refert autem multum, an aliquis sit obligatus vi sponsalium, an tantum vi simplicis promissionis.

Nam ex priore obligatione oritur impedimentum publicæ honestatis, non autem ex posteriore.

Alij contrarium tenent, nempe, si alter non repromittat, neutrum obligari. Ratio, quia promissio futuri Matrimonij non est gratuita, sed onerosa, nempe: faciam, si facies. Ergo promissor non obligat se nisi cum hac tacita conditione: Si alter vicissim se obliget. Confirmatur, quia, quando actus qui promittitur, ita pendet ex duorum voluntate, vt sine mutuo ipsorum consensu perfici non possit, tunc promittens nihil censetur disponere (validè agere) nisi vtriusque consensus accedat. *Glos. leg. in vendendis. C. de contrahenda emptione. Bart. leg. 1. n. 3. C. de summa Trinitate.* Et ratio est, quia verba contractus iuxta ipsius naturam intelligi debent. *Glos. l. si vno. ff. locati.* Atqui matrimonium ex duorum consensu perficitur. Ergo illud promittens nihil censetur disponere, nisi vtriusque consensus atque promissio accedat. Vide Molinam *tom. 2. de iustitia, tract. 2. disput. 263.* Vbi docet, hoc interesse inter gratuitam promissionem, & non gratuitam sed respectiuam, vt precij in emptione, aut ducendi aliquam vxorem in sponsalibus; quod prior sit absoluta, & statim obliget promittentem; posterior sit conditionalis, & non obliget, nisi alter repromittat.

Alij denique vtuntur distinctione asserentes, si is cui sit promissio, statim acceptet, obligari sponsorem, seu promissorem, si non statim, sed ex temporis interuallo, non obligari. Et hoc probant ex *l. continuus. ff. de verb. obligat.* quæ sic habet: *Continuus actus stipulantis & promittentis esse debet: vt tamen aliquod momentum natura interuenire possit, & cominus responderi stipulanti oportet: Caterum si post interrogationem aliud agere cæperit, nihil proderit, quamuis eodem die spondidisset.*

5 Ex his tribus sententiis Prima vera est, quando promittens intendit liberaliter, seu gratuito promittere. Secunda

est vſitatior in praxi & foro externo, vbi de contractibus ſolet iudicari ſecundum naturam contractuum, niſi aliud obſtet. *Tertia*, ſolum vera eſt in ſtipulatione, in qua verba cum illa ſolemnitate ſunt de ſubſtantia, & ſummo iure agitur, non autem in alijs contractibus bonæ fidei, cuiusmodi eſt matrimonium & ſponſalia. In his enim non requiritur phyſica continuitas conſenſuum, ſed ſufficit moralis. Quamuis enim facta vnus promiſſione alter non ſtatim repromittat, ſed poſt temporis interuallum: oriatur tamen vtrunque obligatio, ſi prior in eadem voluntate perſiſtat. Hæc enim moralis continuitas in vtramque promiſſionem ſufficit ad obligationem inducendam.

¶ Quæres Tertio, an eſſent vera ſponſalia, ſi vterque gratuito promitteret, & neuter reſpectiuè? Aliqui negant, quia ſponſalia habent veram naturam contractus, vtro citroque obligatorij. Sed duæ illæ promiſſiones gratuita non dependent à ſe mutuò; Ergo non efficiunt contractum; Ergo nec ſponſalia. Confirmatur à ſimili, quia ſi quid tibi gratis darem, & tu viciffim mihi, non eſſet contractus (in-nominatus) *Do vt Des*, ſed duæ ſimplices donationes diſſolutæ, & à ſe inuicem independentes. Ergo idem eſt de duabus promiſſionibus gratuitis. Alij tamen putant eſſe vera ſponſalia, quia ad veritatem ſponſalium non requiritur, vt propriè ſit contractus, *Facio vt Facias*: ſed ſufficit mutua promiſſio futuri matrimonij, ſiue ſit gratuita, ſiue oneroſa ex vtraque parte.

Q V Æ S T I O I V.

An in ſponſalibus debeat eſſe promiſſio inter præſentes.

¶ **P**rimo certum eſt, hanc promiſſionem fieri poſſe inter abſentes. *Secundo*. Si promiſſio ſit oneroſa, ſeu reſpectiua, reuocari poſſe ante abſentis acceptationem & repromiſſionem. Quæſtio eſt, an etiam promiſſio gratuita poſſit reuocari, quæ promiſſio dupliciter poteſt fieri. *Primo*, vt nemo adſit, qui abſentis nomine eam acceptet. *Secundo*, vt adſit, qui acceptet.

2 Prima Concluſio. Gratuita promiſſio Matrimonij abſenti

fenti facta, nullo pro eo acceptante, reuocari potest ante absentis acceptationem. Probatum, quia iure communi quouis promissio facta absenti est reuocabilis ante acceptationem, *l. absenti. ff. de donationibus*. Ratio est, quia obligatio non oritur nisi ex mutuo duorum consensu, *l. i. ff. de pactis*. Ab hac autem generali regula nusquam excipitur promissio matrimonij.

Dices. Illa generalis regula tantum valet in iure civili, ut patet ex *ll. citatis*. At promissio matrimonij est iuris canonici, seu Ecclesiastici. Respondeo, quando leges civiles non sunt contrariae Canonibus, tunc etiam in rebus Ecclesiasticis iudicandum est secundum leges civiles. *c. intelleximus. de noui operis nuntiatione, & glossa ibid.* At in hoc casu non sunt contrariae.

Dices. Imo videntur esse contrariae, quia in iure Canonico non requiritur acceptatio, ut patet ex *c. veniens, qui clerici vel vouentes*, ubi promissio matrimonij absenti facta ponitur tanquam valida: & tamen constat ex contextu, nullum absentis nomine acceptasse. Respondeo, Autores explicant illum textum, quando per nuncium, vel epistolam promissio absenti facta est. Ita Glossa Ioan. Andreae & Ostiensis, *ibid.*

3 Quæres primo, an promissio matrimonij, quando acceptata est ab absente, statim fiat irreuocabilis. Respondeo, iure communi necesse est, ut absenti intimetur per epistolam, vel nuncium ad id à promittente destinatum. Nec sufficit si aliunde certior factus absens acceptet. Ratio est, quia hæc acceptatio ideo requiritur, ut perficiatur contractus, cuius perfectio in voluntatum vnione consistit, *l. i. ff. de pactis*. At absentium voluntates non vniantur, nisi voluntas vnus supradicto modo alteri intimetur, ut docet Gloss. *leg. i. ff. de contrahenda emptione*.

4 Quæres secundo, an quæ hæcenus dicta sunt, valeant tantum in foro externo, an etiam in foro conscientiae, id est, an promissio absenti facta ante acceptationem reuocabilis sit tantum in foro externo, an etiam in conscientia? Hoc pendet ex illa questione, an acceptatio necessaria sit ex solius iuris positiui dispositione, an etiam ex iure naturali, de qua dixi in materia de iure &

Iustitia, ubi docui, quod in utroque foro.

5 *Secunda Conclusio.* Gratuita promissio matrimonij absenti facta, si fiat coram aliquo, qui absentis nomine stipulari possit (id est, acceptare) non potest reuocari à promittente, si ille præsens absentis nomine stipuletur; & si promissio fiat per verba directa in præsentem: vt: *promitto tibi me contracturum cum Maria*: vel per verba impersonalia: *promitto me contracturum cum Maria* (omissio T I B I) secus, si verba promissionis dirigantur in absentem; vt: *promitto Mariæ absenti matrimonium*. Tunc enim nullo modo fit promissio præsentis, sed tantum absenti, ac proinde per stipulationem præsentis non potest acceptari.

2 *Quæres primo*, qui possint promissionem absenti factam acceptare; vel, quod idem est hic, pro absente stipulari? Respondeo, multi hoc possunt, *primo*, qui ab altero generalem, vel specialem habet commisionem. *Secundo*, qui est sub alterius potestate, ita vt non sit sui iuris, & filius familias pro patre; Seruus pro Domino; Religiosus pro Prælato. *Tertio*, qui aliorum curam gerunt, vt tutor pro pupillo, curator pro furioso, Princeps pro subdito. *Quarto*, qui ex donatione, vel promissione facta absenti, vel commodum reportat, vel aliquo onere liberatur, vt creditor pro debitore, socius pro socio, vxor pro marito. Aliqui addunt Notarium publicum, præsertim si de eo conficiat instrumentum: quamuis aliqui putent, hunc habere solum locum in iudicio.

7 *Quæres secundo*, an, quando acceptauit quis promissionem pro absente, teneatur absens id ratum habere. Respondeo, non tenetur, nisi velit. Is tamen, qui absentis nomine acceptauit promissionem, non potest eam condonare, quia iam absenti ex dispositione legum est ius quasi-tum, quo illum priuare non potest. Obligatio tamen, quia promissio obstringitur absenti, adhuc pendet donec ab absente acceptata fuerit. Vnde ante eius acceptationem non tenetur eam exequi. Ratio, quia præsens non acceptauit eam suo nomine, sed absentis, & sub eius beneplacito. Vnde si ille eam repudiet, tota est irrita.

8 *Quæres tertio*, an quæ dixi de promissione gratuita, valent

valent etiam in onerosa an respectiua? Respondeo, plerique negant: quia si promissio sit onerosa, non sufficit vt tu pro absente acceptes: sed requiritur, vt absens eam acceptet & repromittat. Vnde ante eius repromissionem, quæ vicissim priori promittenti nota sit, semper reuocari potest. Ratio, quia ante obligationem vtriusque partis non perficitur contractus. Absens autem potest acceptare cum tali onere. Vide Molinam *disput.* 164.

QVÆSTIO V.

An in sponsalibus debeat esse promissio deliberata?

1 **P**romissio includit duos actus, Vnum intellectus ordinantis & deliberantis, alterum voluntatis habentis propositum se obligandi & promittendi. Vnde ex duplici capite fieri potest, vt promissio non sufficiat ad sponsalia *Primo*, ex defectu deliberationis: *Secundo*, ex defectu propositi se obligandi & promittendi. De priore hic agitur; de posteriore *in seqq.*

2 **Prima Conclusio.** Ad valorem sponsalium requiritur promissio vt minimum cum tali deliberatione, & attentione, seu aduertentia, qualis requiritur ad peccatum mortale, ad meritum, & ad votum validum. Talis enim deliberatio, seu aduertentia requiritur ad omnem validam promissionem, vt docent *Nauar. cap. 18. num. 7.* *Molina disp. 267.* *Thomas Sanctius l. 1. de matrimonio, disp. 8. n. 5.* & alij passim. Vnde si quis promittat aliquid cum semiplena deliberatione, non satis aduertens quid faciat, non obligatur ad implendum, ne quidem sub veniali peccato. Ratio, quia cum hæc obligatio sit onus quoddam, quod sponte suscipitur, non debet censi alicui impositum, nisi perfectè in illud consenserit. Quod non fit absque perfecta deliberatione, seu aduertentia.

3 **Quæres Primo**, quæ censeatur perfecta deliberatio, seu aduertentia? Respondeo, quando intellectus sine vilo errore, aut ignorantia rem apprehendit, & sufficienter aduertit, sitne bona, vel mala. De errore plura dicam infra cap. 45.

4 **Quæres Secundo**, an censeatur sufficiens deliberatio,

feu aduertentia, quando quis promittit sponsalia ex nimia iracundia, vel simili aliqua passione. Aliqui negant, quia regula iuris est: quidquid calore iracundiæ fit vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuit iudicium animi fuisse; vt habetur *in regula*, 48. ff. de regulis iuris. Et l. 3. ff. de diuortis. Et c. diuortium, de pœnitentia, dist. 1. Hinc aliqui Canonistæ colligunt contractum calore iracundiæ initum non esse ratum, nisi, cùm plenum iudicium adest, confirmetur. Sed distinctione opus est: nam si iracundia, vel animi perturbatio fit tam subita, & tam vehemens, vt priuet hominem vsu rationis, & impediatur aduertentiam requisitam ad peccatum mortale: tunc promissio, vel contractus in tali statu factus non censetur validus. Si autem iracundia non impediatur illam aduertentiam, aliter est sentiendum. Et hoc in foro conscientiæ; nam in foro externo aliqui docent, si, transacta iracundia, pœniteat eum facti, signum esse defuisse requisitam deliberationem, ac proinde non obligari.

5 Quæres Tertio, quid dicendum de ebriò vel amente, qui tempore ebrietatis, vel amentia promittat sponsalia, vel futurum matrimonium? Respondeo, certum est, promissionem tali tempore factam, si præcisè spectetur, non sufficere, quia deest libertas & aduertentia. Sed quid si ebrius & demens tempore sanæ mentis habuerint voluntatem contrahendi sponsalia, & postea tempore ebrietatis, aut dementiæ contraxerint? Aliqui putant valida esse, primo, quia Baptismus eo tempore collatus esset validus ob præcedentem voluntatem, secundo, quia homicidium tunc commissum, si prius esset præuisum, censeretur mortale peccatum. Hæ tamen rationes non conueniunt. Non prior, quia aliud est loqui de Ministro, aliud de suscipiente. In Baptismo sufficit præcedens voluntas ex parte suscipientis: At ex parte Ministri non sufficeret. Si enim Parochus haberet voluntatem baptizandi, & postea in ebrietate vel amentia baptizaret, irritus esset baptismus. Sic etiam, si quis prius voluisset contrahere matrimonium, & postea ebrius, aut amentis contraheret, irritus esset contractus. Nec posterior, quia homicidium commissum in ebrietate ideo imputatur, quia, cùm posset & deberet præcaueri, non fuit præcautum.

9 Secunda Conclusio. Hæc promissio, quæ fit in sponsalibus, non solum debet esse deliberata, sed etiam spontanea, vt excludatur promissio metu, vel fraude extorta, hæc enim non est valida, nec tenemur eam implere, nisi sit iurata, vt docet D. Thom. in 2.2. q. 89. a. 7. Nec refert (saltem in foro conscientie) etiamsi metus ille fuerit leuis; iuxta Syluest. & Nauar. c. 17. num. 30. quia, qui metu, etiam leui, extorquet promissionem, facit iniuriam promittenti. Ergo ratione iniurie potest promittens non soluere promissum.

Q V Æ S T I O V I.

An promissio ficto animo facta sufficiat ad valorem sponsalium.

1 **I**N promissione potest esse triplex voluntas. *Prima*, promittendi. *Secunda*, obligandi se per promissionem. *Tertia*, implendi quod promissum est. Igitur tripliciter potest esse ficta promissio. *Primo*, quando quis exterius promittit, & interius non habet animum promittendi. *Secundo*, quando habet animum promittendi, non tamen se obligandi. *Tertio*, quando habet animum promittendi, & se obligandi, non tamen implendi promissum. De *primo* & *tertio* genere promissionis non est difficultas. Nam certum est, eum, qui non habet animum promittendi, & consequenter nec obligandi se, nec implendi, non contrahere sponsalia, sed mentiri fictè promittendo. Similiter certum est, eum qui habet animum promittendi, & se obligandi, non tamen implendi, reuera contrahere sponsalia, & obligari ad præstandum id quod promissit. Quæritur ergo de *secundo* genere, an scilicet obliget promissio quæ fit animo promittendi, non tamen se obligandi.

2 **P**rima Conclusio. Probabile est, quando quis habet animum promittendi non tamen se obligandi, si sic promittat, contrahere verè sponsalia & obligari. Ita sentit Petrus Ledesma q. 43. de matrimonio. a. 1. dub. 2. Dom. Soto l. 7. de iustitia. q. 1. a. 2. Aragonius in 2.2. q. 88. a. 1. Et probatur *primo*, quia, sicut calor est effectus naturalis ignis, sic obligatio promissionis. Ergo sicut calor necessario sequitur

ignem, etiam si quis nolit; sic obligatio promissionem. Ergo qui verè promittit, verè obligatur, etiam si nolit. Hoc sensu dicunt Iurisperiti: *Qui vult antecedens, vult necessario consequens. l. 1. ff. si ususfructus. Secundo probatur, quia si esset in potestate promittentis obligare; esset etiam in eius potestate obligare se ad mortale vel veniale, quod videtur absurdum.*

2 *Secunda Conclusio.* Probabilius est sic promittentem non contrahere sponsalia, nec obligari vi promissionis (simplicis) ita Henriquez *l. 11. c. 13. n. 2.* Sanchez *l. 1. disp. 9. §. 5.* & multi apud hunc citati. Probatur *primo* ex c. finali de conditionibus appositis, ubi matrimonium, tametsi non defuerit animus contrahendi, censetur inualidum propter conditionem appositam, quæ erat contraria substantiæ matrimonij. Ergo similiter promissio, tametsi non desit animus promittendi, erit inualida, quando quis apponit voluntatem non obligandi se; quia talis voluntas est contraria naturæ & substantiæ promissionis. Promissio enim ex natura sua includit vim obligandi. Ergo sublata hac vi obligandi destruitur natura promissionis. *Secundo*, quia obligatio promissionis non oritur ex aliqua communi lege, sed ex priuata hominis voluntate. Ergo si deest voluntas obligandi se, non potest oriri obligatio.

4 *Ad primum argumentum contrarium Respondeo.* Obligatio non oritur ex promissione, nisi sit vera promissio. Non est autem vera promissio si desit animus obligandi se; nam hic animus est de essentia promissionis. Vnde seruanda est hæc proportio: Sicut causa naturalis non potest verum ignem producere nisi habeat vim producendi calorem: Sic causa voluntaria non potest veram promissionem efficere, nisi habeat propositum se obligandi. Rursum: Sicut non est in potestate causæ naturalis, vt ex vero igne semel producto non sequatur calor, vel vis calefactiua: Sic non est in potestate causæ voluntariæ, vt ex vera promissione semel facta non sequatur obligatio, seu vis obligandi.

Ad secundum Respondent aliqui, non esse in potestate promittentis, aut vouentis obligare se ad mortale, vel veniale; sed ex obiecti (materiæ) magnitudine id pensandum

fundum esse. Ita Dom. Soto *l. 7. de iustitia, quæst. 2. artic. 1.*
 Et Corduba *quæst. 188. puncto. 1.* Ratio est, quia quamvis obligatio voti & promissionis, quoad exercitium, pendeat ex intentione vouentis & promittentis; non tamen quoad quantitatem. Hæc enim sumitur ex natura rei, iuxta exigentiam materiæ vel obiecti. Rectius distinguunt alij. Quamvis enim non sit in potestate promittentis, aut vouentis, vt in re leui obliget se ad mortale, cum neque præcepta & leges superiorum in re leui obligent ad mortale: Est tamen in potestate illius in quacunque libera materia graui obligare se ad veniale. Ratio est, quia votum vel promissio est lex priuata, quam promittens sibi imponit. At legislator potest sub veniali velle obligare in materia graui. Confirmatur, quia aliqui bene docent vouentem posse ad solam pœnam se obligare. Henriquez *l. 5. c. 25. num. 5.* Ergo potest etiam ad solum veniale se obligare. Sanctius *disp. 9. §. 6.*

5 Quæres *primo*, an huiusmodi promissio sponsalium, quæ facta est sine animo obligandi se, tametsi non obliget ratione sui, vt dictum est, obliget saltem ratione iuramenti, si contingat illam iuramento confirmari? Sanctius citat multos autores pro vtraque parte. Respondeo, probabilius est non obligare. Nam sicut promissio per se non obligat nisi adsit animus obligandi; ita similiter iuramentum per se non obligat, nisi adsit animus obligandi. Suppono autem promittentem non habere animum obligandi se, tametsi habeat animum promittendi & iurandi.

6 Quæres *secundo*, an talis promissio, licet nec ratione sui, nec ratione iuramenti obliget promittentem, quia deest voluntas obligandi se, obliget saltem ad contrahendum Matrimonium ratione fraudis & iniuriæ alteri factæ? Respondeo *primo*, quando est liberalis promissio, si nullum aliud damnum sequatur ex parte foeminae, quam quod per fictam promissionem delusa sit, non tenetur promittens eam ducere. Ratio, quia non tenetur vi promissionis, aut iuramenti, vt dixi; nec ratione iniuriæ, quia non intercessit iniuria, sed tantum mendacium. Ergo nullo modo tenetur, nisi fortè ratione scandalali

828 CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
dali violatæ fidei seruandæ in promissis. Respondeo *secundo*. Quando fictè promittens Matrimonium sub ea specie deflorat virginem, tunc quæstio est, an teneatur eam ducere. Aliqui putant sufficere, si vel ducat illam, vel constituat dotem, nam utroque modo potest satisfieri iustitiæ: Aliqui putant teneri sub mortali eam ducere. Nam in omni contractu oneroso, *Do, vt Des, vel Facio, vt Facias*, quando vnus ex sua parte impleuit, tenetur etiam alter implere, tametsi fictè contraxerit, quia tenebatur ex iustitia verè & non fictè contrahere, verbi gratia: Si fictè promisi Petro centum florenos vt eat Romam; si iuerit, teneor dare. Ergo cùm in nostro casu fuerit contractus onerosus, & mulier iam impleuerit, tradendo corpus, tenetur etiam fictus promissor implere, eam ducendo.

Confirmatur *primo*, quia iustitia commutatiua non solùm postulat, vt reddatur æquale, sed vt idem numero vel specie, si dari potest, verbi gratia: Si fur equum abstulit, tenetur illum restituere, & non sufficit dare pecuniam æquiualentem, inuito creditore, *leg. 2. ff. si certum petatur*. Atqui promissor in nostro casu, ex iustitia commutatiua tenebatur præstare consensum, quia hoc necesse est in omni contractu. Ergo cùm adhuc possit illum præstare, tenetur ex iustitia ad eum præstandum, si altera pars velit.

Confirmatur *secundo*, quia duo in hoc casu spectari possunt. *Primo*, damnum violatæ virginitatis. *Secundo*, iniusta deceptio quæ facta est per fictam promissionem. Quamuis ergo is, qui fictè promisit, non possit damnum illud in propria specie resarcire, ac proinde nec teneatur illud præstare; potest tamen iniustam deceptionem in propria specie resarcire, si nimirum præstet consensum in Matrimonium, ac proinde debet illud facere.

Hæc tamen sententia limitanda est his modis. *Primo*, nisi vir notabiliter conditione excedat, verbi gratia nobilitatis. Tunc enim foemina huius conscia excelsus, non potest allegare se deceptam esse, quia facilè apparebat virum ad eodè disparem fictè polliceri matrimonium. *Secunda*, nisi foemina ex verbis, vel aliis claris coniecturis facile intelligat alterum fictè promississe; Tunc enim sibi debet impu-

tare,

tare, quia voluntariè videtur fraudi consensisse. *Tertio*, nisi magnum scandalum ex eo Matrimonio probabiliter timeatur; tunc enim sufficiet dotem dare deceptæ virgini. *Quarto*, nisi fœmina deceperit virum dicendo, se esse virginem cum non esset. Vide Sanctium *l. 1. disp. 10. §. 1. & seq.*

Q V Æ S T I O V I I I.

An hæc promissio debeat fieri coram Parocho & testibus?

1 **S**ensus est, an sicut Conc. Trid. *sess. 22. de Matrimonio c. 1.* irritavit matrimonium clandestinum, ita etiam censetur irritasse sponsalia clandestina. Aliqui Canonistæ affirmant. Et probatur *Primo ex lege Oratio. ff. de sponsalibus*, quæ sic habet: *Oratio Imperatorum Anton. & Commodi, quæ quasdam nuptias in persona Senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta est: rectè tamen dicitur etiam sponsalia in his casibus ipso iure nullius esse momenti, ut suppleatur quod orationi deest.* Et ex *l. si quis tutor. ff. de ritu nuptiarum*, quæ sic habet: *Quamvis verbis orationis cautum sit, ne uxorem tutor pupillam suam ducat, tamen intelligendum est, ne responderi quidem posse.* Ergo similiter, quamvis in Trident. cautum sit, non valere Matrimonium clandestinum, tamen intelligendum est, nec Sponsalia clandestina valere. *Secundo* probatur, quia inhabilis ad matrimonium est inhabilis ad Sponsalia. *Tertio*, sicut se habet Matrimonium absolutum ad sponsalia absoluta; ita clandestinum ad clandestina. Sed prohibito absolute Matrimonio sunt irrita absolute sponsalia. Ergo prohibito clandestino irritantur clandestina.

2 **P**rima Conclusio. Ex vi decreti Tridentini non est necesse sponsalia celebrari coram Parocho & testibus, sed clandestinè contracta valida sunt. *Navar. c. 25. n. 124. Henriq. num. 50. c. 8. Sanctius l. 1. disput. 12. §. 2. & alij apud hunc citati.* Probatur *primo*, quia lex Tridentini irritans Matrimonium clandestinum, est correctoria iuris communis; ac proinde non debet extendi ultra casum expressum. *l. præcipimus C. de appellationibus.* Ergo cum solum irritet Matrimonium clandestinum, non debet extendi ad Sponsalia, sed tanquam casus omissus relinquendus est

in

830 CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
in dispositione iuris communis, *l. commodissime. ff. de liberis
& posthumis*. Confirmatur, quia iure communi valida sunt
sponsalia clandestina. Sed per decretum Tridentini redu-
cimur ad ius commune. Ergo Sponsalia clandestina ma-
nent valida.

Probatur *secundo*, quia, quando non est eadem ratio
prohibitionis, tunc prohibito Matrimonio non censentur
prohiberi Sponsalia. At in nostro casu non est eadem ratio
prohibitionis. Nam Matrimonium clandestinum prohibi-
tum est à Tridentino ad vitandum adulterium. Solent
enim aliqui, spreto priori Matrimonio clam inito, publi-
cè aliam ducere, & cum ea in perpetuo adulterio vivere.
Cum enim de priori Matrimonio non constaret Ecclesia,
cogebat ad secundum, quod tamen erat adulterium. Hoc
autem non habet locum in Sponsalibus. Nam Matrimo-
nium contractum, prioribus Sponsalibus contemptis, va-
lidum est.

Probatur *tertio*, quia pœna apposta contrahentibus
Matrimonium non afficit contrahentes sola Sponsalia. Er-
go irritatio, seu annullatio Matrimonij clandestini non ex-
tenditur ad clandestina Sponsalia. Hoc colligitur ex *Cle-
ment. prima, de consanguinitate*, ubi excommunicantur du-
centes consanguineam; & tamen illa pœna non extendi-
tur ad celebrantes sola Sponsalia cum consanguinea, vt be-
ne notat glossa *ibid.* Et Nauar. 27. n. 141. Et ratio est, quia in
odiosis nomine Matrimonij non veniunt Sponsalia, vt di-
ctum in quæst. 1.

3 Ad *primum* argumentum contrarium Respondeo, le-
ges illas tripliciter posse intelligi. *Primo*, quando Matrimo-
nium prohibetur absolutè, seu omnibus modis; tunc
enim licitè contrahi non possunt: ac proinde sponsalia
censentur irrita, sicut quævis promissio alia rei illicitæ ir-
rita est. *Secundo*, quando est eadem ratio prohibitionis in
Matrimonio & Sponsalibus. *Tertio*, quando prohibitio Ma-
rimonij est perpetua, secus quando est temporalis, vt in
nostro casu. Vide Nauar. *l. 4. consiliorum, titul. de consan-
guinitate, cons. 3. n. 6.* Vel iuxta secundam editionem *l. 5. tit.
de raptoribus, cons. 4. n. 2.*

Ad *secundum* Resp. distinguendo Maiorem. Nam qui
perpetua

perpetuo est inhabilis ad Matrimonium, est etiam inhabilis ad sponsalia; aliàs non.

Ad *tertium* negatur Maior. Nam quando absolute prohibetur Matrimonium, tunc sponsalia non possunt cadere super materiam illicitam; & ideo absolute censentur esse prohibita. Quando autem solum prohibetur Matrimonium clandestinum, tunc sponsalia etiam clandestina possunt cadere super materiam licitam, nempe super matrimonium non clandestinum. Vbi nota dupliciter celebrari posse sponsalia clandestina. *Primo*, si clam promittas te contracturum Matrimonium clandestinum. *Secundo*, si clam promittas te contracturum Matrimonium coram Parocho & testibus. Priori modo sunt irrita sponsalia, non posteriore.

4 *Secunda Conclusio.* Ex se nullum est peccatum contrahere sponsalia clandestina, patet ex dictis, quia non sunt prohibita in Tridentino.

Dices. Sunt prohibita *cap. finali. de clandestina desponsatione.* Et ita sentiunt Rebuffus, Ostiensis, Ioann. Andreas, Angel. Caiet. Palud. & alij apud Sanchez *l. 1. disput. 13. §.* Et ratio est, quia prohibito aliquo, censetur prohibitum omne id per quod peruenitur ad illud. Sed per sponsalia peruenitur ad Matrimonium: Ergo prohibito Matrimonio clandestino, censentur etiam prohibita sponsalia clandestina. Respondeo, *in illo c. finali*, tantum prohibetur Matrimonium clandestinum. Porro illud axioma (*prohibito aliquo, censetur prohiberi id per quod ad illud peruenitur*) in nostro casu potest esse verum hoc sensu: Prohibito Matrimonio clandestino censentur etiam prohiberi sponsalia clandestina: per quæ peruenitur ad Matrimonium clandestinum: Non tamen sponsalia clandestina per quæ peruenitur ad Matrimonium coram Parocho & testibus.

Q V Æ S T I O V I I.

Qui sint habiles ad sponsalia contrahenda?

1 **H**Actenus dixi de promissione requisita ad valorem sponsalium: nunc dicam de ipsius promittentibus, seu

832 CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
feu contrahentibus sponsalia. Et primo quæritur de illorum
habilitate. Secundo, de ætate.

u. texto 2 Prima Conclusio. Illæ solæ personæ habiles sunt ad
sponsalia, inter quas consistere potest Matrimonium. Nam
sponsalia sunt promissio futuri Matrimonij. Ergo inhabiles
ad Matrimonium sunt inhabiles ad sponsalia.

3 Quæres primo, qui sint inhabiles ad Matrimonium? Re-
spondeo, sunt duplicis generis. Alij sunt inhabiles non so-
lùm ad licitè, sed etiam ad validè contrahendum propter
impedimenta non solùm impediencia, sed etiam dirimen-
tia Matrimonium. Alij sunt tantùm inhabiles ad licitè
contrahendum ob impedimenta solùm impediencia, non
dirimentia Matrimonium, de quibus *infra*.

4 Quæres secundo, an impedimentum, quod solùm im-
pedit, & non dirimit Matrimonium, solùm etiam impediatur
& non dirimat sponsalia? Respondeo si tale impedimen-
tum præcedat sponsalia, non solùm impedit, sed etiam dis-
solvit illa. Ratio est, quia omnis promissio rei illicitæ est
invalida, cùm non obliget. Nemo enim potest obligari ad
rem illicitam præstandam. Sed quando impedimentum
adest impediens Matrimonium, tunc hoc est illicitum. Er-
go promissio talis Matrimonij est irrita, nec potest ali-
quem obligare. Ergo & sponsalia sunt irrita. Vide Nauar.
l. 4. consil. tit. 1. de spons. cons. 38. num. 6. Vel secundùm edi-
tionem alteram *consil. 5. num. 6.* vbi simili argumento pro-
bat invalida esse sponsalia Catholici cum hæretica, de quo
infra questione ultima.

5 Quæres tertio, an quod dixi de impedimento non di-
rimente Matrimonium, semper verum sit? Respondeo, tunc
verum est, quando impedimentum est perpetuum, non au-
tem quando est temporale. Nam impuberes possunt con-
trahere sponsalia, cùm tamen pro eo tempore non possint
inire Matrimonium. Similiter qui castitatem ad tempus,
non potest licitè pro eo tempore Matrimonium inire; &
tamen validè contrahit sponsalia.

u. texto 6 Secunda Conclusio. Septennium completum requiri-
tur ad contrahenda sponsalia *c. literas. c. accessit. c. ad dis-*
solvendum. de desponsatione impuberum in Decretalibus. Et
l. in sponsalibus contrahendis. ff. de sponsalibus. Et ratio
est

est iuxta D. Thom. *q. 43. art. 3.* quia septennio completo incipit communiter vsus rationis. Quod etiam patet ex *l. si infanti. Iuncta. l. potuit. C. de iure deliberandi.* Nam in priori dicitur requiri voluntatem pupilli, vt ipsi acquiratur hæreditas. In posteriori dicitur posse maiorem septennio acquirere. Ergo supponit habere voluntatem.

Hinc colligitur ratio, cur ius Canonicum eandem ætatem in viris & fœminis præscripserit, cum tamen diuersam ad Matrimonium petat. Nam ad sponsalia sufficit vsus rationis, qui eodem tempore (saltem vt plurimum) viris & fœminis aduenit. Ad Matrimonium autem requiritur potentia generandi, quæ tardius in viris reperitur. Vide D. Th. *q. 43. art. 2. & 3.* sufficit tamen si vltima septennij dies sit inchoata, licet non sit completa. Et hoc in fauorem Matrimonij. Sicut in fauorem testamenti idem statutum est, *l. qua ætate. ff. de testamentis.* Non enim est minus fauorabile Matrimonium quam testamentum.

7 Dices: ius ciuile docet, non esse certum definitum tempus pro sponsalibus, vt patet ex *l. in sponsalibus contrahendis. ff. de sponsalibus*, quæ sic habet: *In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, vt in Matrimoniis.* Respondeo. In eadem lege paulò post dicitur, requiri vt minimum septem annos ad sponsalia. Igitur priora verba commodè explicanda sunt. Explicantur autem à Glossa tripliciter. *Primo*, quod in sponsalibus non sit eadem ætas definita, quæ in Matrimoniis. *Secundo*, quod in sponsalibus non sit alia ætas definita pro maribus, & alia pro fœminis, sicut in Matrimoniis. *Tertio*, quæ ætas definita pro sponsalibus non semper sufficiat, sicut ætas definita pro Matrimoniis: Nam sæpè contingit eos, qui septennium expleuerunt (quæ ætas definita est pro sponsalibus) non peruenisse ad vsum rationis, & consequenter ineptos esse ad sponsalia contrahenda. Qui autem attigerunt annum duodecimum, aut decimum quartum, apti sunt ad Matrimonium, si ætatem spectemus. Illi autem anni definiti sunt pro Matrimonio; ³ duodecimus pro fœminis, decimus quartus pro maribus.

8 Tertia Conclusio. Si vterque vel alter contrahens minor septennio sit, nec malitia suppleat ætatem (de qua

postea) sponsalia nulla sunt, nisi post legitimam ætatem expressè, vel tacitè ratificentur, vt habetur *c. unico de desponsatione impuberum, in VI*. Ratio est, quia sponsalia sunt promissio mutua; ergo si vel alter defectu ætatis incapax sit promittendi, corruent sponsalia. Huius autem tacitæ ratificationis signum erit, si adueniente ætate legitima contrahentes simul habitent, *cap. citato*. Quia ex cohabitatione præsumitur eiusdem voluntatis perseverantia. Si autem non simul habitent, non censentur consentire, nisi verbo, vel factò eorum liquidò appareat, ipsos in eadem voluntate persistere. *Ibidem*.

9 Quæres primo, an malitia in sponsalibus possit supplere ætatem, id est, an valeant sponsalia ante septennium expletum, si eo tempore contrahentes habeant usum rationis. Aliqui negant. *Primo*, quia quando certa ætas, iure præscribitur, tunc præueniri non potest, vt patet in professione (sexdecim annorum) & testamento. *Secundo*, quia si valent sponsalia ante septennium, quando adest discretio, & non valent post septennium, quando non adest discretio, frustra à iure communi præscriptum est septennium; Et multo rectius decisum esset valere sponsalia contracta ab habentibus usum rationis. Alij rectius docent, malitiã ætatem supplente validè contrahi sponsalia ante septennium. Ratio, quia Matrimonium validè contrahitur ante tempus à lege præscriptum, quando malitia supplet ætatem. *c. de illis 2. de despons. impub.* Est autem eadem ratio in sponsalibus. Vtrobique enim spectatur sufficiens cognitio & discretio circa id quod agitur. Vide Diuum Thom. *quæst. 43. art. 2. ad 7.*

Ad primum ergo argumentum contrarium. Respondeo, id verum esse, nisi in iure expressum sit contrarium in aliquo casu æquivalente, vt fit hoc loco. Ad secundum Respondeo, ideo præscriptum est septennium, vt præsumatur usus rationis. Nam in ea ætate, nisi contrarium manifestè appareat, præsumitur rationis usus in puero; non autem ante eam ætatem. Vnde sequitur ante septennium non esse sponsalia nisi probetur contrahentes esse doli capaces.

11 Quæres secundo, an sufficiat is rationis usus antè septennium ad sponsalia contrahenda, qui sufficit ad peccandum

dum mortaliter ? Negat Diuus Thomas *quæst. 43. artic. 2. ad 2.* Ratio eius est, quia ad peccatum mortale sufficit consensus ad rem præsentem : Ad sponsalia autem requiritur consensus in futurum. Maior autem rationis discretio necessaria est ad prouidendum in futurum, quam ad consentiendum in actum præsentem. Alij contra sentiunt. Ratio, quia vsus rationis, qui sufficit ad obligandum se per votum solenne Ordinis sacri, & per votum simplex Religionis, potest etiam sufficere ad obligandum se per sponsalia, cum hæc obligatio facilius auferri possit, quam illa. Atqui vsus rationis sufficiens ad mortale, sufficit ad obligationem voti. Ergo etiam ad obligationem sponsalium.

12 Quæres *tertio*, an esset peccatum mortale, si quis contraheret sponsalia ante legitimam ætatem ? Aliqui affirmant, quia *c. 2. de despons. impub.* sic habetur : *Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non peruenerit, coniungantur, nisi fortè aliqua urgentissima necessitate interueniente, utpote pro bono pacis, talis coniunctio toleretur.* Hæc autem districta inhibitiō continet vim præcepti. Ergo qui contra facit, transgreditur præceptum. Ergo in re graui peccat mortaliter. Alij rectius negant, quia pueri non possunt contrahere sponsalia ante legitimam ætatem, nisi contrahant ante usum rationis, vt ex dictis patet. Sed ante usum rationis non possunt peccare mortaliter. Ergo contrahendo ante legitimam ætatem non peccant mortaliter.

Porro textus ille iuris Canonici difficilis est. Aliqui putant intelligi de sponsalibus ante pubertatem contractis, vt *Gloss. Hostiens.* Syluest. & Rosella. Alij de sponsalibus ante septennium contractis, vt Innoc. Sot. Nauarr. Alij denique non de sponsalibus, sed de Matrimonio, quod est probabilius, vt Panormitanus. Ratio, quia textus loquitur de coniunctione. At sponsalia non sunt proprie coniunctio, sed coniunctionis promissio. Et cum res sit poenalis & prohibitoria, non debet extendi ultra proprium significatum.

QVÆSTIO IX.

Per qua verba contrahantur Sponsalia.

1 **H**Æ tres regulæ seruandæ sunt. *Prima.* Quando verba important consensum de præsentî, tunc contrahitur Matrimonium, vt, v. g. *Accipio te in meam: Habeo vel teneo te in uxorem: volo te in uxorem: Ex nunc eris mihi uxor (mea uxor:)* *Ex nunc habebô te in meam.* Vel si vnus dicat: *Ego te accipio in meam,* & alter respondeat: *Placet.* *Secunda:* quando verba important consensum de futuro, tunc contrahuntur sponsalia, vt, v. g. *Accipiam te in meam: Habebo te uxorem: Promitto me ducturum Mariam.* *Tertia,* quando verba dubia sunt, tunc in foro conscientiæ standum est intentioni contrahentium: At in foro externo iudicandum est in fauorem Matrimonij, aut iuxta communem verborum intelligentiam procedendum; vt, v. g. *Volo te habere uxorem: volo tecum contrahere.* Vide Sanchez lib. 1. disput. 18. Vbi prolixè agit.

2 *Queres.* An etiam per verba negatiua contrahantur sponsalia vel Matrimonium. Respondeo duo certa esse, *primo,* quando est pura negatio, ita vt neque explicite, neque implicite includatur affirmatio, non est Matrimonium, neque sponsalia, vt v. g. *nunquam aliam à te ducam.* Ratio est, quia consensus non præstatur per meram negationem. *Secundo,* si addatur affirmatio, sunt sponsalia vel Matrimonium, quia particula (*NISI*) cum sequitur negationem, affirmat, vt v. g. *nullus, nisi Petrus currit.* Aliqui dicunt esse verba æquiuoca, & posse habere duplicem sensum. *Primo,* exceptiuum, vt: *nullam aliam ducam, vel duco nisi te,* id est, *non ducam aliam, & te ducam.* *Secundo,* conditionalem, vt: *nullam ducam nisi te,* id est, *si aliquam duxero, non ducam nisi te.* *Priori* sensu dicunt esse sponsalia, aut Matrimonium, non posteriore. Aliqui denique simpliciter, & sine vlla distinctione negant esse sponsalia, vel Matrimonium, quia dicta verba non possunt habere alium sensum, quam conditionalem & exceptiuum simul, hoc modo: *Si aliquam duxero, promitto non aliam quam te ducturum.*

QVAESTIO X.

*An aliquando contrahantur Sponsalia per
verba de praesenti?*

1 **I**N duobus casibus fieri potest, ut per verba de praesenti, quae per se apta sunt constituere Matrimonium, reuera non constituatur Matrimonium. *Primo*, ex defectu solemnitatis assistentiae Parochi & testium, ut fit in Matrimonio clandestino. *Secundo*, ex defectu aetatis, ut quando contrahitur Matrimonium inter impuberes, vel inter unum puberem & alterum impuberem, & malitia non supplet aetatem. Quaeritur ergo an in his duobus casibus contrahantur saltem sponsalia, si non Matrimonium per verba de praesenti?

2 **Prima Conclusio.** Tametsi probabile sit Matrimonium clandestinum inducere obligationem sponsalium, tamen contrarium est probabilius. *Prius* tenet Henriquez l. II. c. 5. num. 4. & quidam alij. Et probatur ex *c. unico de despons. impub. in VI.* Vbi decernitur Matrimonium impuberum obligare ut sponsalia. Et ratio additur, quia actus, qui non valet eo modo quo gestus est, valet saltem eo modo quo geri poterat. Ergo similiter, quamvis clandestinum Matrimonium non valeat ut Matrimonium, valebit tamen ut sponsalia, potest enim sic valere, quia clandestina sponsalia non sunt prohibita, ut *supra* dictum. Confirmatur *primo*, quia Matrimonium clandestinum inter impuberes valet ut sponsalia, ut patet ex *citato c. cum* tamen ibi sit duplex impedimentum, alterum ex defectu aetatis contrahentium; alterum ex defectu solemnitatis. Ergo multo magis valebit ut sponsalia, inter puberes, ubi tantum est unum impedimentum, nempe ex defectu solemnitatis. Confirmatur *secundo*, quia, quando actus qui fit, includit actum, qui fieri poterat, tunc si est inualidus eo modo, quo fit, valet saltem eo modo quo fieri poterat, ut passim docent Canonistae teste Couar. 4. Decretal. i. part. 2. 3. Sed contractus Matrimonij includit contractum sponsalium, ut docet Couar. *ibid.* Ergo si non valet ut Matrimonium, valebit tamen ut sponsalia.

Posterius tenet Nauarr. & alij apud Sanctium *disp. 20. §. 3. & seq.* Probatur primo, quia quando ius resistit alicui contractui eum prohibendo & irritando tanquam contra bonos mores, tunc nulla oritur obligatio, neque ciuilis, neque naturalis, id est, nec in foro conscientie, nec in externo, *l. non dubium. C. de legibus.* Sed ius Tridentini resistit Matrimonio clandestino, illud prohibendo & irritando. Ergo inde nulla oritur obligatio. Secundo, quia quando actus non valet vt agitur, seu geritur, tunc valet eo modo quo valere potest; si tantum est defectus ex parte agentis, seu efficientis, vt contingit in Matrimonio impuberum. Habet enim tale Matrimonium debitam formam, & solum claudicat ex defectu ætatis contrahentium. Secus quando contingit defectus ex parte agentis & formæ simul. Tunc enim planè corrumpitur contractus, vt docet Bartol. *l. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. obligation.* At in nostro casu claudicat Matrimonium non solum ex parte contrahentium, quos Tridentinum reddit inhabiles: sed etiam ex parte formæ, quia deest solemnitas essentialis. Ergo nec valet vt Matrimonium, nec vt sponsalia.

Confirmatur, quia adhuc, quando contractus claudicat ex parte agentis tantum, si ius illi resistat, nec valet vt agitur, nec vt agi potuit, vt colligitur ex *c. quod in dubiis, de reimpneratione*, vbi, licet Clericus possit renunciare beneficium, si tamen renunciaret in manus laici, renunciatio nulla est, eo quod ius illi resistat.

Hinc sequitur, etsi Matrimonium clandestinum iuramento firmatum sit, non tamen vilo modo obligare; quia iuramentum contra bonos mores non obligat, vt habetur *in regul. iuris in VI.*

3 Quæres, quid si clandestinum Matrimonium contrahentes habeant animum obligandi se eo modo quo possunt, an tunc saltem iuducant obligationem sponsalium? Aliqui affirmant, quia licet non se possint obligare ad Matrimonium de presenti, possunt tamen se obligare ad sponsalia, quia ius hoc non vetat. Ergo si intendant obligare se eo modo, quo possunt, erunt obligati ad sponsalia, non quidem ex contractu de presenti, qui nullus est; Sed

ex sponsalibus in eo contractu implicite contentis. Alij rectius negant, quia contractus externus omnino nullus est, ut concedunt ex utraque parte. Interna autem intentio obligandi se, non habet vim obligandi, nisi externo actu valido significetur & patefiat, quod hoc loco non fit.

4 Ad argumentum prioris partis. Respond. Matrimonium impuberum tamen non obliget ut Matrimonium, obligare tamen ut sponsalia; quia nec est defectus ex parte formæ, neque ius illi resistit, imò ius facit talem contractum, volens obligare ut sponsalia. At Matrimonium clandestinum inter puberes nullo modo obligat, tum quia defectus est ex parte formæ, tum quia ius illi resistit.

Ad primam Confirmationem Respond. in Matrimonio clandestino inter impuberes non esse duplex impedimentum, sed tantum unum ex defectu ætatis contrahentium. Nam Concil. Trident. solum irritavit Matrimonium clandestinum, quod olim erat validum, non autem quod erat inualidum ratione ætatis (quod semper fuit ius.)

Ad secundam Confirmationem Respondeo, id verum esse de actu cui ius non resistit, & qui non claudicat ex parte formæ, sed tantum ex parte agentis.

5 Secunda Conclusio. Matrim. contractum inter impuberes, siue sit clandestinum, siue publicum, obligat per modum sponsalium, *c. finali, de despons. impub. c. unico, eodem tit. in VI.* Vbi etiam additur ex tali Matrimonio tanquam ex sponsalibus oriri publicæ honestatis impedimentum. Ratio conclusionis sumitur ex intentione contrahentium, qui videntur sponsalia contrahere, casu quo Matrimonium non valeret. Et hic locum habet, quod supra est dictum quando actus includitur in eo quod fit, si non valet eo pacto quo fit, valere tamen meliori modo quo valere potest: præsertim quando nec ius illi resistit, nec constat de contraria contrahentium intentione, nec est defectus ex parte formæ. Sed sponsalia virtute includuntur in contractu Matrimonij. Ergo si contractus Matrimonij non valet ut matrim. valebit tamen ut sponsalia, si aliunde nihil obstat, ut dictum est.

6 Dices, Tametsi contrahentes habeant intentionem, saltem implicitam sponsalia contrahendi, casu quo Matrimo.

non valeret; hoc tamen non sufficit, nisi illa interna externis verbis explicetur. At per verba de præsentis non explicatur propriè intentio contrahendi sponsalia. Ergo reuera non sunt sponsalia. Respond. Non sunt vera sponsalia ex natura rei, vt bene probatur, sed tantùm ex iuris interpretatione. Ius enim concessit, vt verba de præsentis, quæ ex se non habent vim contrahendi sponsalia, censeantur tamen sufficere in tali casu.

7 Dices *Secundo*. Ergo tantùm in foro externo sunt sponsalia, non autem in foro conscientiæ, id est, natura rei. Respond. hoc aliqui docent. Sed contrarium est probabilius, quia quando forum externum non innititur falsæ præsumptioni, tunc vtrumque forum idem iudicat. Sed quando non constat de opposita intentione, iudex in foro externo iudicabit esse sponsalia, & ex his oriri publicæ honestatis impedimentum. Ergo idem in foro conscientiæ sentiendum est.

QVÆSTIO XI.

An contrahantur Sponsalia per subarrhationem annuli?

- 1 **S**ensus est, an subarrhatio annuli sit sufficiens signum sponsalium etiamsi nulla verba intercedant.
- 2 Prima Conclusio. Subarrhatio ex se est signum æquiuocum. Ac ideo, si nihil præcesserit ex quo sponsalia, vel Matrimonium præsumi possit, neutrius signum erit. Probatur, quia ex aliis causis, vt ex amore turpi fieri potest. Vide D. Sotum in 4. *distinct.* 27. *quæst.* 2. *art.* 1. Et Panormit. c. *finali* n. 7. *de despons. impub.*
- 3 Secunda Conclusio. Si consuetudo loci sit, vt annuli traditio significet sponsalia vel Matrimonium, præsumitur iuxta loci consuetudinem, Glossa c. *fæmina*. 30. *quæst.* 5. *in fine*. Antoninus c. *final. num.* 8. *de despons. impub.* & alij passim.
- 4 Tertia Conclusio. Si verba vnius præcesserint, immisio annuli & receptio operatur verbum expressum alterius & consensum. Vnde si verbum Matrimonij processit (ego te accipio in meam) operatur in Matrimonium. Si autem sponsalium, sponsalia. Non tacens consentit ipso facto

facto dum annulum recipit. Glossa *tuæ, de sponsal. & alibi.* Addunt aliqui, si annulus ponatur in medio digito, præsumi Matrimonium. Si in alio digito, sponsalia. Henriquez *lib. 11. c. 13. n. 6.* Et Panorm. *c. finali, de despons. impub.* Qui etiam addit attendendam esse loci consuetudinem.

5 Quarta Conclusio. Quando habito tractatu inter amicos de Matrimonio contrahendo misit Sponsus arrhas, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & Sponsa acceptauit, tunc sunt sponsalia. Quia hoc est sufficiens signum mutæ promissionis, quando Sponsæ de tractatu amicorum constitit. Glossa *c. tuæ, de despons.* Palud. *in 4. d. 27. q. 1. art. 1.* Henriq. *loco citato.*

6 Quinta Conclusio. Si, cum tractaretur de Matrimonio contrahendo, vir verbis promiserit Matrimonium; & foemina requisita spontè manum dederit ad fidem recipiendam: tunc sunt sponsalia, quia illud est sufficiens signum repromissionis. Tacens enim consentire censetur, etiam vbi agitur de obligatione personæ contrahenda, si aliquis actus positivus concurrat, vt tradit Paludan. *loco citato.* Antonin. *3. part. tit. 1. cap. 18.* Rosella & Syluest. *v. Sponsalia.*

Q V Æ S T I O XII.

An parentes possint contrahere Sponsalia pro filiis?

1 HOC dupliciter intelligi potest. *Primo*, an pro filiis præsentibus & tacentibus. *Secundo*, an pro absentibus. Vtrumque etiam quæri potest de iis qui parentes non sunt.

2 Prima Conclusio. Parentes validè contrahunt sponsalia, vel matrimonium pro filiis præsentibus, quando intelligunt quid agatur, & non contradicunt, vt expressè habetur *c. unico, §. finali, de despons. impub. in VI.* Et ratio sumitur ex *l. isti quidem, ff. de eo, quod metus causa.* Et ex Gloss. *ibid.* quia parentes plus diligunt filios, quam seipos. Ergo præsumitur, rectè eos filiis consulere. Ergo præsentia, & taciturnitas filiorum iure optimo consensus reputatur. Vide Nauarr. *cap. 22. num. 58.*

3 Dices, Taciturnitas filiorum non videtur esse sufficiens

signum consensus; quia potest fieri, vt præ verecundia non audeant loqui & contradicere. Respondeo. Ideo aliqui sic limitant: nisi filius metu reuerentiali parentum taceat. Hæc tamen limitatio parum prodest in foro conscientiæ. Si enim defuit internus consensus, nihil actum est. Si verò is adfuit, pendet valor matrimonij, vel sponsaliorum ex cognitione; an talis metus fuerit reuerentialis, vt annullet matrimonium vel sponsalia. De quo dicemus in materia de consensu ad matrimonium requisito. Proderit tamen, vt in foro externo ex ea taciturnitate non præsumatur consensus.

4 Dices *secundo*. Parentes iure canonico prohibentur contrahere sponsalia pro filiis ratione vtentibus, *c.1. de despons. impub.* Vbi Pontifex ponit differentiam inter filios adultos & non adultos; quod pro his possit pater contrahere, non autem pro illis. Respondet Sanchius *lib.1. dissertation. 22. §. 5.* Non constitui illam differentiam quoad iuris effectum; sed tantum quoad decentiam & honestatem. Cum enim filij adulti de se consentire possint, non decet parentes pro illis contrahere. Sed alia mihi videtur mens Pontificis, loquitur enim de adultis filiis qui non consentiunt. Itaque differentiam in eo ponit, quod pater validè contrahat sponsalia pro filiis, qui defectu ætatis non possunt consentire. Non autem pro eis, qui, cum ætatem habeant, non volunt consentire.

5 Quæres, an soli parentes possint validè contrahere pro filiis præsentibus & tacentibus. Aliqui putant etiam alios posse. Ita Glossa *c. unico, de despons. impub. in VI. §. fin.* Ratio est, quia agitur de re naturaliter appetibili & fauorabili, in qua tacens consentire videtur, vt dictum est *supra quest. 3.* Alij rectius negant, quia in *c. unico citato* conceditur parentibus tanquam aliquid speciale, vt possint contrahere pro filiis. Ratio, quia parentes censentur melius consulere suis filiis quam alij. Et quamuis matrimonium appetibile sit; tamen contrahere cum hac, vel illa persona potest esse nociuum & onerosum. Vide Paludanum in *4. distinct. 27. quest. 1. art. 1.*

6 Quæres *secundo*, an solus Pater, an etiam Mater possit dicto modo contrahere pro filio? Respondeo, vterque potest;

potest; quia *c. citato* fit mentio de parentibus, sub quo nomine vterque parens includitur. Et ratio est, quia decisio illius textus non innititur patriæ potestati (quæ est tantum iuris ciuilibis) sed amori paterno, qui sæpe maior est in matre, quam in patre.

7 Secunda Conclusio. Probabile est, idem dicendum esse de filiis absentibus & tacentibus, quod dictum est de præsentibus; nempe valere promissionem parentum pro illis factam. Tametsi contrarium sit probabilius. *Præterea* tenet D. Thom. & Palud. in 4. *distinct.* 27. *quæst.* 1. *artic.* 1. & 2. Et probatur, quia est eadem planè ratio de absentibus & præsentibus. Nam si in vno casu sufficit taciturnitas filiorum ad consensum exprimendum, sufficiet etiam in altero. *Posterior* tenet Ioan. Andr. Corduba & alij apud Sanch. disputatione vigesimatertia. Et colligitur ex *c. unico citato*, vbi Pontifex ponit differentiam inter sponsalia à parentibus nomine filiorum præsentium, & tacentium contracta; quo casu dicit valere, si non contradixerint: Et inter contracta filiis absentibus, quo casu dicit non valere, nisi filij certiores facti tacite, vel expresse ea ratificauerint. Ergo in hoc casu ultra taciturnitatem requirit alia expressa, vel tacita signa consensus. v.g. per munuscula, cohabitatione, &c. Ratio, quia quando filius est præsens & intelligit, quid nomine suo agatur, magis præsumitur reclamaturus si dissentiat, quam dum absens est: quia tum parum curat, & putat se non consentire per solum silentium. Hinc sequitur in hoc casu nihil interesse, siue parentes contrahant pro filiis absentibus & tacentibus, siue alij: neutri enim in hoc casu valide contrahunt.

8 Quæres an parentes vel alij, qui sic promittunt pro absentibus, tametsi non contrahant valida sponsalia, obligentur tamen ad aliquid ratione promissionis factæ. Aliqui negant, quia nemo alienum factum promittendo obligatur, *l. stipulatio ista, ff. de verb. obligat.* Atqui parentes promittentes matrimonium pro filiis, promittunt alienum factum. Ergo non obligantur. Respondeo, in iure excipiuntur aliqui casus, in quibus promissio alieni facti obligat promittentem, inter quos est etiam promissio alieni matrimonij. *Primus* est, quando quis suos hæredes aliquid daturus,

datorios, aut facturos promittit, *l. cit.* & *l. final. c. de contrahenda, & committenda stipulatione.* Secundus, quando promissio fit in iudicio, velati, si quis promittat fore, ut aliquis iudicio sistat, vel rem iudicatam ratam habeat. Tunc enim promittens tenetur ad interesse, nisi alius adimpleat, *l. quoties quis, ff. de verb. oblig.* Et *l. 2. ff. ad ratum haberi.* Tertius, quando quis promittit rem pupilli incolumem seruandam, *l. prætorie, ff. de prætor. stipulation.* Quartus, quando promissioni facti alieni pœna adiicitur: ut si promittens ad aliquam pœnam se astrinxerit, nisi alius adimpleat. Tunc enim facti proprii promissio est, casu quo alius non efficiat, *l. stipulatio ista, ff. de verb. obligat.* Quintus, quando est promissio facti illius, quam promissor cogere potest; ut filij vel serui. Glossa *c. Eutherus, dist. 91.* Sextus, quando est promissio alieni Matrimonij. Glossa *c. unico, 30. quæst. 2.* Tunc enim promissor tenetur omnem diligentiam adhibere, ut alter præstet, quod ipsius nomine promisit. Quod si alter omnino non velit, promissor liber manet. Vide Molin. tract. 2. de iure, disputat. 268.

QVÆSTIO XIII.

An verba promissionis debeant fieri in personam determinatam?

1 Sensus est: an sint sponsalia, quando Pater habens multas filias, promittit alicui aliquam ex illis, & omnes filia consentiunt.

hanc Prima Conclusio. Non sunt sponsalia, nec oritur publica honestas, quando verba promissionis non feruntur in personam certam. Ut si Pater promittat se vnam ex pluribus filiabus daturum. Est communis. Et probatur: quia sicut matrimonium necessario debet esse cum persona certa, sic etiam sponsalia, quæ eius initium sunt.

3 Secunda Conclusio. Quando Pater promittit alicui vnam ex pluribus filiabus, quæ omnes consentiunt: tunc liberum est ei donare vnam quam vult. Electio enim est promissoris. *Regula 70. de regulis iuris in VI.* Et colligitur ex *l. plerumque, ff. de iure dotium.* Si autem, antequam aliquam ex filiabus offerret, omnes, excepta vna, more-

rentur,

rentur, teneretur superstitem dare: quia non posset aliter fidem implere. Vide Anton. 3. part. tit. c. 18. Syluest. *Sponsalia, quest. 6.*

4 *Quæres primo.* Quid si antea cum promisit, non habuit animum dandi illam, quæ nunc superstes est, sed aliquam aliam? Respon. in foro externo tenebitur illam dare: quia ibi statur verbis externè prolatis. At in foro conscientie distinguitur. Si enim absolute promisit, volens se absolute, & generatim obligare, quamvis animum habuerit dare certam, tenebitur dare superstitem. Si autem externa promissio non fuit omninò vera, & tantùm habuit animura obligandi se ad certam tradendam: tunc, si aliud scandalum, aut damnum non sequatur, non teneretur superstitem dare, quia fictè promittens matrimonium non tenetur in foro conscientie implere, nisi aliud quid obstat.

5 *Quæres secundo.* Si sponsus copulam habuit cum aliqua ex filiabus à Patre promissis, an Pater teneatur illam dare? Aliqui affirmant, quia iam nullam aliarum potest dare, ob affinitatem cum illis sororibus contractam: Alij rectiùs distinguunt. Nam si filia cognita determinatè contraxit sponsalia cum cognoscente, firma sunt: Si non, tunc Pater nec illam, nec aliam tenetur dare. Non aliam, quia impedit affinitas. Non illam, quia poterat eligere: Nec delictum alterius potest illum priuare potestate eligendi.

6 *Tertia Conclusio.* Si quis promittat vnam ducere ex pluribus consentientibus, potest eligere quam voluerit, & electa tenebitur, quia omnes repromiserunt, & promissoris est electio, vt dixi *in secunda conclusione.*

7 *Quæres primo,* si quis promittat, se vnam ex pluribus ducturum, & postea aliquam ex illis carnaliter cognoscat, an sponsalia illa transeant in matrimonium, attento solum iure antiquo? Aliqui negant, quia sola sponsalia vera transeunt in matrimonium per copulam, *c. is qui fidem, de sponsal.* Hæc autem sunt vera sponsalia, vt dictum *in prima conclusione.* Ergo non transeunt in matrimonium. Alij rectiùs affirmant, quia, qui promittit se vnam ducturum ex pluribus quæ consentiunt, potest eligere quam vult, vt dictum est. Ergo quamvis ante electionem non sint

vera

vera sponsalia, iuxta conclusionem primam; Sunt tamen vera post electionem. Atqui per copulam censetur vnam eligere. Ergo tunc sunt vera sponsalia, & consequenter transeunt in matrimonium.

8 Quæres secundo, an idem dicendum sit attento nouo iure Tridentini? Respondeo negatiuè, quia secundum hoc ius non contrahitur verum matrimonium, nisi coram Parocho & testibus. Ergo supra dicta sponsalia non possunt transire in matrimonium per solam copulam; quia deesset solemnitas à iure requisita.

QVÆSTIO XIV.

De obligatione sponsalium?

1 HÆc obligatio potest oriri ex triplici capite. *Primo*, ex iure naturali, quo tenemur præstare quod promissimus. *Secundo*, iure ciuili vel canonico, quo promissor per Iudicem compelli potest ad contrahendum matrimonium promissum. *Tertio*, ex partium conuentione, apponendo certam pœnam ei, qui fidem non seruat. Hic agendum est de prima obligatione, postea de cæteris agetur.

2 Prima Conclusio. Quando quis promittit alteri futurum matrimonium, iure naturali obligatur sub peccato mortali ad præstandum promissum. Est communis sententia. Ratio autem patebit ex sequentibus.

3 Secunda Conclusio. Hæc naturalis obligatio sponsalium oritur ex triplici virtute, veritatis, fidelitatis & iustitiæ. Et quidem veritas ad duo nos obligat. *Primo*, vt syncerè non fictè agamus. *Secundo*, vt opere præstemus quod promissum est. Vtrumque enim requiritur, vt quis sit verax in dicendo & promittendo. Cajet. 2.2. q. 113. art. 1. Et colligitur ex D. Thom. *ibid.* q. 80. art. vnico ad 3. Virtus fidei, seu fidelitatis ad vnum nos obligat, nempe, vt, quod promissimus, opere præstemus. Et quamuis hæc obligatio videatur esse eadem cum posteriore obligatione veritatis, reuera tamen differt. *Primo*, quod obligatio veritatis latius pateat quam fidelitatis. Hæc enim solùm habet locum in affirmatione promissoria: illa etiam in non promissoria. *Secundo*, quod obligatio fidelitatis sit maior quam

quam veritatis. Qui enim promittit se aliquid facturum, magis obligatur, quam si sine promissione affirmaret. Nam qui solum affirmat, vno tantum titulo obligatur ad præstandum, ne videlicet sit mendax in verbis. Qui autem promittit, duplici titulo obstringitur; tum ne sit mendax in verbis, tum etiam ne violet ius alterius, quod illa habet ad rem promissam. Nam promissor non solum constituit se debitorem, vt caueat mendacium, sed etiam tribuit alteri ius ad exigendum promissum. Virtus iustitiæ, quæ habet locum in contractibus & promissionibus onerosis obligat nos, vt tribuamus unicuique suum, ratione contractus.

4 *Quæres primo*, quanta sit obligatio quo oritur ex hac triplici virtute? Respond. virtus veritatis, qua teneris sincere promittere, & promissum præstare, ne sis mendax, per se obligat tantum sub veniali: At per accidens ratione damni, vel iniustitiæ potest obligare sub mortali. Ratio, quia mendacium, si nemini noceat, non est nisi veniale. Si tamen noceat grauius, est mortale. Vide D. Thom. 2. 2. q. 110. art. 2. & 4. Virtus fidelitatis qua teneris promissum præstare, ne sis perfidus, per se obligat sub mortali, nisi paruitas materiæ excuset. Ratio, quia violare ius alterius in re graui est peccatum mortale. Sed virtus fidelitatis obligat nos, ne violemus ius alterius, quod habet ad rem promissam. Ergo hæc obligatio in re graui est sub peccato mortali. Vide Nauar. c. 18. n. 6. Virtus iustitiæ, qua tenemur promissum præstare in pactis, & contractibus onerosis, semper obligat sub mortali, nisi etiam paruitas materiæ excuset. Ratio, quia iustitia ad hoc obligat, vt des alteri, quod illi iure debetur. At non dare alteri, quod illi iure debetur, est mortale in re graui, quia est grauis iniustitia. Vide S. Thom. 2. 2. q. 59. art. 4.

Porrò hæc obligatio iustitiæ, tametsi affinis sit obligationi fidelitatis (vtraque enim alstringit, vt non violes ius alterius) tamen reipsa ab ea differt, & multò maior est. Nam maius ius est, quod oritur ex cōtractu oneroso, quam quod ex simplici, aut gratuita promissione. *Primo*, quia promissio potest facilius reuocari, quam contractus. *Secundo*, promissio solum tribuit ius remotum ad rem promissam,

missam. *Tertio*, si promissor non soluat, non tenetur ad compensationem lucri cessantis: at contrahens, si violet contractum, tenetur. *Quarto*, promissio non impedit, quo minus res promissa dicatur postea gratis dari: contractus autem impedit donationem gratuitam. *Quinto*, maior est iniuria, si quis centum aureos ex contractu oneroso debitos non soluat, quam si ex liberali tantum promissione debeantur.

Ex dictis constat, quanta sit obligatio promissionis in sponsalibus; cum enim sit onerosa promissio, obligat ex virtute veritatis venialiter, & ex virtute fidelitatis ac iustitiæ mortaliter, præsertim cum sit in re graui. Paruitas enim materiæ hæc non excusat.

5 *Quæres secundo*, quando promissor, qui futurum matrimonium alteri promisit, teneatur adimplere promissum, si nullus certus terminus temporis præfixus sit? Aliqui putant statim teneri habita opportunitate. Probatur *primo* ex *l. in omnibus obligationibus, ff. de reg. iuris*, quæ sic habet: *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentis die debetur.* Item ex *l. cum qui Calendis, ff. de verb. oblig.* quæ sic habet: *Quoties in obligationibus dies non ponitur, præsentis die pecunia debetur.*

Probatur *secundo*, quia communis & vera sententia est, eum, qui votum religionis emittit nullo præfixo termino, statim teneri ad implendum, ubi commodè potuerit. Antoninus 2. p. 1. 11. c. 2. Pal. in 4. dist. 38. q. 3. art. 2. & alij passim; quia per hoc votum dedicat vouens totum vitæ suæ tempus Deo, & ita tenetur statim adimplere, ne Deum defraudet, si differat. Est autem par ratio, quando quis alteri promittit matrimonium, nullo præfixo termino, quia promittit se toto vitæ suæ tempore cum altero victurum. Alij tamen rectiùs docent, promissorem in tali casu non statim teneri ad implendum, sed tantum requirente eo, cui promissio facta est, si commodè potest. Hoc enim seruatur in omni debito, quando dies præfixus non est. Nam debitor non tenetur soluere, nisi requisitus à creditore, *l. debitores præsentis, c. de pignoribus.* Et *gloss. ibid.* Hoc tamen limitandum est pro foro conscientie ita: nisi creditor ex timore reuerentiali non audeat petere; aut, nisi oblitus sit, à quo debeat

debeat petere. Tunc enim debitor censetur esse in mora, etiamsi alter non petat. *Nauar. cap. 17. n. 79.* Si ergo aliquis promisit alteri matrimonium sine præfixo termino, non tenetur implere, nisi alter petat, præsertim si audeat petere. Nec leges citatæ contrarium docent. Hoc volunt solum in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentī die deberi, si alter exigat. Nec est simile de voto, quia Deus, qui est creditor in voto; semper exigit promissum.

Q V Æ S T I O   X V.

An cogi possit per Iudicem, qui est in mora sine legitima causa?

1 **P**rima Opinio est, non esse cogendum, sed tantum monendum, & si monitis non acquieverit, relinquendum. Ita Angelus V. *Spolia, n. 2.* Armilla *ibid. n. 7.* Probat *primo* ex c. *requisiuit, de sponsalib.* ubi Pontifex expressè definit mulierem, quæ etiam cum iuramento promisit, monendam esse potius, quam cogendam. Et rationem addit Lucius Papa, quia matrimonia debent esse libera, & coactiones solent habere difficiles exitus. *Secundo*, quia qui cogitur per metum excommunicationis contrahere matrimonium, inualidè contrahit, cum talis metus cadat in constantem virum. Ergo etiam qui in foro contentioso per iudicem compellitur.

2 **S**ecunda Opinio. Tunc solum cogendus est, quando sponsalia iuramento confirmavit. Ita Dom. Sotus in 4. *dist. 27. q. 2. ad 3.* Et Figuerias in *institut. Theolog. c. 16. §. 7. V. 7.* Quibus fauet D. Thom. in *supplem. quæst. 43. art. 1. & 2.* Probat *ex cap. ex literis Syluani, de sponsalibus*, ubi Pontifex rescribit compellendum esse promissorem per censuram Ecclesiasticam, si promissionem iuramento firmauerit; quia contra iuramentum venire periculosum est. Vide *Gloss. c. de illis qui intra, de despons. impuberum.*

3 **T**ertia Opinio est, prius monendum esse, & si renuat, cogendum esse per censuram aut carcerem, nisi attentis circumstantiis prudenter timeri possint graua incommoda, vel scandala ex inuitis nuptiis. Et hoc verum esse, siue sponsalia firmata sint iuramento, siue sola fide

850 CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
promissionis, Glossa c.2. de spons. Henriq. lib.ii. cap.13. n.4.
Nauar. num.4. consil. in secunda editione, tit. de despons. im-
puber. conf. 2.

4 Prima Conclusio. Promissor, si monitus non vult con-
trahere matrimonium, cogendus est, siue sponsalia iura-
ta sint, siue non. Probatur primo ex c. ex literis 1. de despons.
vbi Pontifex definit vtrumque cogendum esse, etiamsi iu-
rumentum non accesserit. Secundo, quia Iudex ex officio
tenetur compellere ad reddendum suum cuique, & ex iu-
stitia debitum. At contrahens sponsalia tenetur ex iusti-
tia seruare fidem, etiamsi non iurauerit. Ergo Iudex de-
bet ipsum compellere. Tertio, quia Ecclesia non tantum
compellit iurantem, sed & simpliciter promittentem, c. 1. 2.
3. de pactis, c. iuramenti 22. q. 5. Nec obstat c. citatum ex literis
Syluani, vbi dicitur cogendus qui iurauerit: quia narrat
facti contingentiam, non autem vult, vt soli iuramento ius
compellendi innitatur.

robore 5 Secunda Conclusio. Non tamen est compellendus,
quando graua scandala, aut perpetuæ dissentiones, aut
diuortia timentur, iuxta opinionem tertiam. Probatur
primo ex c. ex literis Syluani, vbi disertè habetur, cogendum
esse promissorem, nisi rationabilis causa obstiterit. Et sic
etiam intelligas c. requisit, citatum, vbi dicitur non esse
cogendus, scilicet, quando rationabilis causa obstiterit.
Hoc patet ex verbis seqq. cum coactiones difficiles exitus so-
leant habere. Secundo probatur, quia Iudicis est compel-
lere, quando expedit fini matrimonij; cum ex fine desu-
matur necessitas mediorum. Sed in hoc casu cogere, non
expedit fini matrimonij. Tertio, quia Iudex coactionem
denegans in tali casu fauet actori, quia vitat ipsius graue
damnum. Quarto, quia minus malum sæpe permittendum
est ad vitandum maius. At maius malum est, scandala &
perpetuas inimicitias oriri, quàm fidem sponsaliorum
frangi. Ergo hoc permitti potest, vt illud vitetur.

6 Quæres, an solus iudex Ecclesiasticus, an etiam ciui-
lis possit cogere ad seruandam fidem sponsalium? Resp.
vtrumque posse, modò de sponsalium valore non agatur,
quia tunc solus Ecclesiasticus Iudex adeundus est: Si au-
tem sponsalia certa & legitima sunt, potest Iudex secu-
laris

Jaris ad ea compellere, sicut cogit ad aliorum contractuum fidem seruandam. Ita Abbas *c. ex literis 2. de spons. n. 4.* Rossella *V. sponsalia, num. 3.*

Quod ante obiiciebatur, eum inualidè contrahere matrimonium, qui metu excommunicationis compellitur: distinguo. Nam metus excommunicationis vel iuste incurritur, vel iniuste. Si iniuste, cadit in constantem virum, & irritat contractum. Si iuste, contra se res habet.

Q V Æ S T I O X V I.

An in sponsalibus apponi possit pœna in eum qui fidem frangit?

POena hæc potest esse duplex. *Primo* propriè dicta, quæ consistit in proprio patrimonio minuendo, ut cum statuitur, ut frangens fidem sponsalium numeret certam summam pecuniæ. *Secundo* impropriè dicta, quæ consistit in lucro perdendo, seu potius in non acquirendo lucro; ut cum legatur vel promittitur aliquid Titio, si uxorem duxerit, quo debeat carere, si non duxerit. Hic agimus de priori pœna, an validè adiiciatur contractui sponsalium. Potest autem quadrupliciter adici. *Primo* ab ipsis sponsis. *Secundo* à parentibus vel consanguineis sponzorum. *Tertio* ab extraneis. *Quarto* mixtim, de quibus sint conclusiones.

2 Prima Conclusio. Pœna, quæ per ipsos sponsores apponitur contractui sponsalium, est planè irrita; ac proinde neuter sponzorum, etiamsi fidem non seruet, tenetur eam soluere. Est communis sententia, & expressè definitur in *c. Gemma mulier, de sponsal. l. Titia, 134. ff. de verb. oblig.* quæ sic habet: *Inhonestum visum est vinculo pœnæ matrimonia obstringi, siue futura, siue contracta.* Item *l. fin. c. de sponsalibus*, quæ sic habet: *Si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit; cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat.* Ex quibus legibus patet ratio conclusionis, tum ratione fugiendæ inhonestatis, tum ratione coactionis matrimonialis.

3 Secunda Conclusio. Non solùm est irrita pœna, quæ per ipsos sponsores, sed etiam quæ inter consanguineos

horum apponitur; cum utrobique sit eadem ratio prohibitionis. Sicut enim inhonestum est, & contra libertatem matrimonij, ut sponsi obstringantur ad matrimonium contrahendum metu pœnæ ab ipsis soluendæ; sic etiam metu pœnæ à consanguineis soluendæ. Unde in *c. Gemma* irritatur pœna constituta à parentibus sponzorum. Vide Gloss. in *l. Titia*, in principio. Bart. *ibi. num. i.* Idem dicendum est, quando pœna apponitur inter amicos, qui tam arctè coniuncti sunt sponis, ut probabile sit, eos timore ductos, ne amici pœnam solvant, contracturos matrimonium. Item: quando promittentes pœnam, possunt graue damnum sponis inferre, nisi contrahant. Item: quando pœnam promittentibus sponsi subditi sunt. v.g. tutoribus. Nam in his casibus semper periculum est, ne contrahatur matrimonium timore alicuius pœnæ & detrimenti.

4 Quæres, an hæc conclusio simpliciter intelligatur de pœna quocumque modo interposita inter parentes, vel consanguineos sponzorum? Respondeo pœna hæc dupliciter spectari potest, *Primo*, prout cadit supra matrimonium sponzorum, ut si parentes, vel consanguinei pœnam apponant, nisi matrimonium sequatur. *Secundo*, prout cadit super factum ipsorum promittentium, id est, super curam, & diligentiam adhibendam à parentibus vel consanguineis, qui sub pœna promittunt se curaturos, quantum in se est, ut matrimonium sequatur. Priore modo irrita est pœna, quia inducit necessitatem matrimonij; non autem posteriore, quia non inducit. Nam si parentes, vel consanguinei faciunt quod in se est, & tamen sponsi non velint contrahere, liberi sunt à solutione pœnæ.

in hæc 5 Tertia Conclusio. Pœna apposita inter extraneos, qui nec sanguine, nec amicitia, nec simili vinculo coniuncti sunt sponis, valida est, quia non impedit libertatem matrimonij. Nam sponsi non magnopere curant, quæ ab extraneis geruntur. Hoc tamen intellige, si extranei absque dolo, nomine proprio spondeant pœnam ex propriis bonis soluendam. Secus si mandato sponzorum, vel parentum promittant; quia tunc haberent regressum contra mandantes, & ex mandantium bonis soluenda esset pœna: Et consequenter esset eadem ratio prohibitionis.

6 Quarta Conclusio. Non valet promissio pœnæ facta inter sponsum & extraneum, vt si sponsus promittat pœnam extraneo, nisi sponsalia perfecerit, quia impeditur matrimonij libertas. Secus esset, si extraneus promitteret pœnam sponso, quia non impeditur libertas matrimonij.

7 Quæres primo, Tametsi non sit valida pœna apposta contractui sponsalium, vt hæctenus dictum, an saltem si alterius sponforum interfit, & damnum patiatur, possit pœna exigi ratione interesse, in quantum interest, quando alterius culpa matrimonium non inicitur. Aliqui putant posse peti, vel exigi interesse, siue damni emergentis, siue lucri cessantis: vt, si sponsi intererat matrimonium perfici, eo quod sponsa locupletissima erat, nec tam locupletem inueniet. Alij putant neutrum posse peti, nisi sponsus violans fidem dolo inierit sponsalia, vt alter damnum illud patiatur. Probat *primo*, quia sponsus ob solutionem interesse fiet timidior, ne à sponsalibus recedat: Et sic impediatur libertas matrimonij. *Secundo*, quia ius solùm concedit arrhas sponsalicias, *l. fin. c. de sponsalibus*. *Tertio*, quia in *l. Titia, ff. de verb. oblig.* omnino irritatur pœna apposta, quæ tamen aliquo modo valeret, si ratione interesse exigi posset. *Quarto*, quia sciens, vel scire debens stipulationem pœnalem irritam esse, debet expensas factas imputare sibi innitenti stipulationi irritæ. Alij denique cum distinctione Respondent exigi posse interesse consistens in damno emergente, vt si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecerat: non autem consistens in lucro cessante, quod ex matrimonio prouenire poterat. Hoc probabilius est; quamuis enim vi promissionis pœnæ non possit exigi interesse damni, cum illa promissio sit inualida, & nullam obligationem pariat; potest tamen exigi ratione iniustitiæ à violante fidem admittæ. Nam iniustus fidei violator in omni contractu tenetur iure naturali ad restitutionem interesse: licet nulla promissio pœnæ præcesserit. Huic autem iuri naturali non potest obesse illa stipulatio pœnalis. Quamuis enim hæc stipulatio iure sit irrita; non tamen ideo amittitur ius naturale exigendi damnum subsecutum ab iniuste resiliente.

8 Ad *primum* argumentum contrarium Resp. non obesse illum timorem ortum ex pœna, quæ ex natura rei sponsalibus annexa est; sed ortum ex pœna, quæ planè extrinseca est. Hoc patet in simili. Nam sponsus non solum fit timidior propter pœnam interesse, quæ est connaturalis; sed etiam ob peccatum mortale, quod incurreret si sine legitima causa resiliiret. Sicut ergo timor ortus ex peccato mortali non obstat libertati matrimonij; ita nec timor ortus ex pœna interesse. Nam vtrumque tam peccatum mortale, quam pœna interesse ex natura rei sequitur ex violatione sponsalium.

Ad *secundum*. Tametsi ius positivum concedat solum arthas, tamen ius naturale concedit restitutionem damni.

Ad *tertium*. Stipulatio pœnalis est irrita, nec virtute illius potest exigi interesse, sed ratione iniustitiæ.

Ad *quartum*. Si interesse debetur ratione stipulationis irritæ, tunc stipulans deberet sibi imputare. Nunc autem non debetur illius ratione, sed ob admittam iniustitiam, ut dictum est.

9 Quæres *secundo*. Cùm pœna sponsalibus adiecta non sit valida, nec exigi possit, an recipiens teneatur illam restituere. Aliqui affirmant, quia recipiens nullum ius habet ad pœnam, cùm promissio irrita nullum ius pariat. Ergo recipiens tenetur restituere. Alij putant non tene-ri donec iuridicè condemnetur. Ratio, quia iura solum irritant promissionem soluendi pœnam; ita ut promittens vi promissionis non teneatur solvere; non tamen decernunt impediri translationem dominij in recipientem, nec eum inhabilem faciunt ad retinendum quod recipit. Ergo cùm iura sint pœnalia, non debent ad hoc extendi. Confirmatur *primo* ex *l. generaliter, 26. ff. de verb. oblig.* vbi dicitur, stipulationes turpes nullius esse momenti: Et tamen multi docent eo sensu nullius esse momenti, ut stipulans non teneatur solvere: si tamen soluerit, recipiens immunis fit à restitutione. *Secundo* à simili; quia legatarius in testamento minùs solemni relictus non tenetur legatum receptum restituere, ut multi docent; cùm tamen hæres non teneatur illud solvere. Conceditur tamen soluenti repetitio pœnæ solutæ; quia, quamvis turpiter

turpiter stipulatus fuerit, tamen nec turpiter, nec pro
re turpi soluit.

Q V Æ S T I O X V I I.

*An apponi possit pœna improprie dicta inuitans
ad matrimonium?*

¹ HÆc pœna consistit in lucro perdendo, vel non ac-
quirendo; & potest dupliciter apponi. *Primo* ad
ineundum certum & determinatum matrimonium. *Secun-
do* ad retrahendum à matrimonio. De priori casu hîc agi-
tur; & quæstio est: an possit apponi talis pœna seu condi-
tio, qua quis inuitetur ad matrimonium. Ratio dubitandi
exurgit ex duobus textibus qui videntur inter se pugnare.
Nam in iure canonico *c. de illis, de conditionibus apposis,*
censetur hæc cōditio valida & honesta: *Ego te in uxorem ac-
cipiam, si tantum mihi donaueris.* At in iure ciuili contrarium
decernitur, *l. si ita stipulatus fuero, 97. ff. de verb. oblig.*

² Prima Conclusio. Pœna consistens in lucro non acqui-
rendo, si ab ipsis sponsis apponatur, aliquando valida est,
aliquando irrita. Potest enim dupliciter apponi. *Primo* sic:
Promitto tibi centum, si mecum contraxeris. *Secundo* sic: *Ego
te in uxorem accipiam, si centum mihi donaueris.* Prior con-
ditio censetur turpis, quia præsumitur apponi intuitu libi-
dinis. Posterior honesta, quia præsumitur apponi causa
dotis. Si tamen in priori casu cesset turpitudinis præsum-
ptio, valida erit promissio, vt si vir sit ignobilior aut senior.
Tunc enim censetur promittere sponsæ in compensatio-
nem iuuentutis seu ignobilitatis. Vide Sanchium hîc proli-
xum & implicatum *lib. 1. disput. 23. num. 3. & seqq.*

³ Secunda Conclusio. Pœna consistens in lucro non ac-
quirendo, si non à sponsis, sed ab aliis apponatur, valida
est, vt si aliquid legetur Mariæ ea conditione, vt Titio nu-
bat, & si non nupserit illi, non acquirat lucrum illius le-
gati. Est communis, & habetur in *l. Titia, ff. de conditioni-
bus & demonstr.* Et *l. 1. c. de institutionib. & substitut.* Ratio au-
tem est, quia hoc non est compellere, sed inuitare ad ma-
trimonium, quod per se honestum est.

Nota. Testator potest dupliciter facere tale legatum.

Primo, per viam conditionis, vt si dicat aut scribat: Ego te instituo hæredem, aut legatarium, si duxeris Mariam. *Secundo*, per viam modi; vt si dicat: Ego te instituo, &c. vt ducas Mariam. Quæritur ergo, an vtroque modo validè fiat tale testamentum vel legatum? Aliqui negant de posteriore: quia quando relinquitur hæreditas, aut legatum per viam modi, & non conditionis, cum modus non suspendat, statim acquiritur hæreditas aut legatum, cum obligatione seruandi modum, quo non seruato hæres, aut legatarius priuatur acquisita hæreditate vel legato. Sed priuari acquisita hæreditate, aut legato est pœna propriè dicta, consistens in proprio patrimonio minuendo. Ergo est irrita. Respon. Priuari lucro acquisito est pœna propriè dicta, nisi acquirens priuetur ab eo qui lucrum concessit, non absolutè, sed adiecto modo vel conditione.

Hæc secunda conclusio duobus modis limitanda est. *Primo*, vt valeat conditio contrahendi matrimonium cum certa persona, nisi apponatur in legitima. Cum enim hæc legitima sit debita lege, ac proinde nullam gratiam testator faciat, nullam patitur conditionem. *Secundo*, quando grauatur hæres, vel legatarius ad ducendam personam dignam. Si enim indigna sit iis nuptiis, conditio reiicitur, legatum tamen, & hæreditas manet. Ita expressè *l. cum ita legatum, ff. de cond. & demonstr.* Et ratio *ibidem* insinuatur, tum quia id possumus, quod honestè possumus: tum quia durior est hæc conditio quam viduitatis.

4 Quæres *primo*. Si grauatus contrahere cum persona nobili, prima vice ducat nobilem, deinde viduus effectus ignobilem ducat, an amittat legatum vel hæreditatem. Aliqui negant amittere, quia sermo simpliciter prolatus intelligitur de prima vice, *l. bones, ff. de verb. significat.* Alij rectius affirmant, quia includitur ibi conditio negatiua, vt non ducat aliam quàm nobilem. At conditio negatiua est perpetua. Ergo omnibus vicibus seruari debet. Nec obstat *l. bones*, quia sermo simpliciter prolatus intelligitur de prima vice, nisi includat conditionem negatiuam, vt in hoc casu fit; tunc enim de omnibus vicibus verificari debet.

5 Quæres *secundo*. Si grauatus certam aliquam ducere, primè

primò renuat, ac deinde pœnitentia ductus annuat. An amittat legatum? Respond. cum distinctione. Nam si testator priuat illum ipso iure, si, vbi primum requisitus fuerit, nolit conditioni parere, iam pœnitentia subsequens non prodest, quia statim est alteri successorius ius acquisitum. Si autem non priuet, & omnia integra sint (nondum translata in alium) proderit pœnitentia.

6 *Quæres tertio.* Si grauatus Mariam ducere primò aliam ducat, deinde viduus velit Mariam ducere, an perdat legatum? Aliqui negant in simili casu, dum asserunt eum, cui aliquid legatur ea conditione vt Monachus fiat, legatum consequi, si primò vxorem ducat, & ea defuncta Religionem ingrediatur. Alij rectius docent e conditionem in vtroque casu iam defecisse, & consequenter legatum amissum esse; vt colligitur ex *l. hæc conditio filie meæ. Et l. cum ita. Et l. hoc genus. ff. de condit. & demonstr.* Hoc autem intellige, modò tempore delatæ successionis, vel post hanc delatam non pareat conditioni. Tunc enim irrecuperabiliter amittit legatum, quia conditio deficit. Secus si tempore delatæ successionis parere velit conditioni, quia iam prius matrimonium dissolutum est, & tunc vult ingredi Religionem, vel illud inire matrimonium quod testator iniunxit. Nam conditiones semper respiciunt tempus delatæ successionis, *l. interuenit. ff. de legatus præstandis.*

7 *Quæres quarto.* Si grauatus aliquam ducere, velit, illa autem nolit, & post pœnitentia ducta annuat, grauatus autem tunc renuat, an amittat legatum vel hæreditatem? Aliqui negant, quia conditio censetur impleta cum per ipsum non steterit. Alij affirmant, quia adhuc potest conditioni parere. Alij distinguunt. Si enim grauatus duxit iam aliam vxorem, & obtinuit iam legatum, vel hæreditatem iam adiit, non amittit. Si autem nec aliam duxit, nec obtinuit legatum, nec hæreditatem adiit, non consequetur, quia adhuc potest parere conditioni.

8 *Quæres quinto.* Si grauatus cum aliqua contrahere sub pœna amissionis legati, vel hæreditatis, an amittat, si sine culpa ipsius conditio deficiat, quia scilicet altera non vult, vel prius obiit, quam ipse in mora constitutus sit. Respond. primo, si conditio mixta (qualis est hæc pendens à duorum

voluntate) deficiat ex culpa alterius, cum quo contrahendum erat Matrimonium, quia scilicet non vult, habetur pro impleta, *l. in testamento. 2. ff. de conditionib. & demonstrat. Et l. 1. c. de institution. & substitution. Resp. secundo.* Si conditio mixta perficiatur sine culpa vtriusque partis, v. g. per mortem foeminae, tunc perit legatum, vel institutio, *l. legatum. c. de conditionib. insertis. Et l. in testamento 2. de conditionib. & demonstrationib.* Hoc tamen intellige, nisi conditio sit apposita favore alimentorum, aut piæ causæ; Vt si puellæ pauperi relictum sit legatum dotis, ea conditione, vt Titio nubat. Tunc enim si conditio deficiat ob mortem Titij, legatum succedit loco alimentorum. *Respon. tertio,* quando conditio mixta non impeditur à contrahentibus, sed ab aliquo tertio, qui verbi gratia, Matrimonium impedit, tunc censetur non impleta. Legatarius tamen actionem habet ad interesse contra impedimentum. Hoc tamen intellige *primo,* nisi impediens soluendo non sit. Nam tunc habetur pro impleta. *Tertio.* Si impediens consensus non requiratur, verbi gratia, parentis: Vide Sanchium *l. 1. disputation. trigesima tertia, numero vigesimo septimo.*

QVÆSTIO XVIII.

*An possit apponi pœna improprie dicta retrahens
à Matrimonio?*

1 **C**ONditio apposita, quæ prohibet Matrimonium, aliquando irritum reddit contractum; aliquando reiiicitur, & aliqui quando valida est, vt patebit.

2 **P**rima Conclusio. Si talis conditio abstinendi à matrimonio adiuncta sit promissioni, vel contractui, non reiiicitur, sed viciat contractum, eumque reddit irritum, quando imponitur virgini, id est, ei, quæ antea non fuit in Matrimonio. Vnde si quis illi promittat centum, si non nupserit, promissio est irrita. Ratio, quia hæc conditio reputatur iure (non natura) impossibilis. *Molina tractat. 2. de iustificacion. disput. 285.* Quæ enim iure improbantur, vocantur impossibiles, *l. conditiones contra edicta. ff. de condition. in decimo sexto institutionum.* Hæc autem iure reprobatur, vt patebit. Ergo iure est impossibilis. *Conditiones autem impossibiles quamuis*

quamvis reiiciantur à legatis, non tamen à contractibus. Sed illos omninò vitiant, §. *si impossibilis. Institution. de inutilibus stipulationibus.* Et idem in omnibus contractibus disponitur, *l. non solum. ff. de actionib. & obligationib.* Nomine autem impossibilium conditionum ad hunc effectum comprehenduntur, & quæ natura, & quæ iure impossibiles sunt.

3 Secunda Conclusio. Si talis conditio abstinendi à Matrimonio adiuncta sit legato, non vitiat legatum, sed reiicitur. Vnde si Virgini legentur centum, si non nupserit, obtinebit illa, etiam si nubat, *l. quoties. 22.* Et *l. cum tale. 71.* Et *l. Titia si non nupserit. ff. de conditionib. & demonstrationib.* Ratio sumitur ex *l. 2. c. de indicta viduitate*, quia Reipubl. interest, vt multis ex legitimo Matrimonio procreatis augeatur.

Quæres, quare hæc conditio, *si non nupserit*, & aliæ impossibiles non reiiciantur à contractibus, sed eos vitient, cum tamen reiiciantur à legatis, & ea non vitient? Respondeo, quia contrahentes, cum sint adhuc superstites, possunt suos contractus ob conditionis impossibilitatem vitiatos efficere validos remittendo conditionem impossibilem. Testator autem, qui iam obiit, non potest suam dispositionem ad debitum modum reducere. Vnde per legem reduci debet, reiecta conditione impossibili, quod non fit in pœnam testatoris, sed in fauorem. Cum enim testator voluerit de suis bonis disponere, & dispositio per se sit inuvalida, patrocínio legis fit valida, reiecta conditione.

4 Tertia Conclusio. Conditio prohibens matrimonium, tametsi reiiciatur in virgine, in multis tamen valida est, & admittitur. *Primo* in vidua. *Secundo* in viduo. *Tertio* in Eunuchis & aliis impotentibus ad generandum. *Quarto*, fauore piæ causæ, vt si legetur virgini, si non nupserit, & si nupserit, transferatur ad aliquam piam causam. *Quinto*, si conditio prohibeat nuptias ad certum tantum tempus, vel respectu aliquarum personarum (verbi gratia hæretici) vide Sanchez *l. 1. disput. 34. num. 29. & sequentibus.*

QVÆSTIO XIX.

An in contractu sponsalium liceat arrhas apponere?

1 **A**rrhæ sumuntur hic pro pignore quod inter Spon-
 sos traditur in signum & firmitatem contrahendi
 Matrimonij. Vide Molin. *tract. 2. de iustitia. disput. 431.*

Prima Conclusio. In contractu Sponsalium licitum est
 arrhas apponere amittendas per sponsalium fidei violato-
 rem, *l. arrhis, l. finali. c. de sponsalibus.*

3 Quæres, cur potius permissæ sint arrhæ quam pœna?
 Respondeo, duæ solent præcipuè assignari causæ. *Prima*, quia
 cum pœna (solutio pecuniaria) non statim tradatur, sed
 promittatur in futurum, facile & incautè in magna quan-
 titate promittitur. Sed arrhæ cum reipsa tradi debeant in
 contractu sponsalium, in minori quantitate & maturiori
 consilio traduntur. *Secunda* causa: quia arrha datur in si-
 gnum, & ad securitatem rei gestæ. Pœna autem non pro
 securitate; sed ut contrahentes adstringantur ad Matrimo-
 nium ineundum. Hæ tamen rationes non videntur suffice-
 re, ut notat *ibidem* Molina: Dicendum ergo est totum hoc
 pendere ex arbitrio legislatoris, qui admisit arrhas, & non
 pœnam, cum tamen utrumque valeret spectato solùm iure
 naturali.

4 Secunda Conclusio. Ea est conditio arrharum, ut eas
 amittat tradens, si ipsius culpa Matrimonium non sequa-
 tur: Si autem sequatur, redeant ad tradentem, *l. fin. c. de spons.*
 Ratio, quia arrhæ in contractu Matrimonij perinde ferè se
 habent ac pignora in venditionis contractu tradita. Hæc
 autem amittit iniuste resiliens, & venditione celebrata re-
 cuperat ea tradens. *Sylu. v. sponsalia. q. 9. Molin. tract. 2. disput.*
338. & Sanch. disput. 30. num. 2.

5 Tertia Conclusio. Qui sine culpa resilit à sponsalibus,
 non amittit arrhas quas tradidit, sed ipsi restituendæ sunt.
 Hoc autem contingit, quoties est causa iusta recedendi à
 sponsalibus, vel alter ingreditur Religionem, vel reperit-
 tur aliquod canonicum impedimentum inter Sponso-
 rum. Communis est sententia, & habetur, *l. finali. c. de sponsalib.*
 Ratio est, quia ubi culpa abest, debet abesse pœna, *l. Sanci-*
miss.

mus. c. de pœnis. Hoc intellige, si tradens arrhas bona fide contraxit sponsalia ignorans impedimentum. Si enim huius conscius fuit, non potest arrhas traditas repetere. *Glossa, l. final. c. de sponsalib.* Vnde si ipsi arrhæ reddantur (quia scilicet alter recipiens ignorat tradentem mala fide contraxisse) tenetur restituere, cum ex natura contractus eas amiserit.

6 Quarta Conclusio. Quando alter sponсорum solus tradidit arrhas, & culpa recipientis non sequitur Matrimonium, tenetur hic duplum restituere, nempe arrhas acceptas ab altero, & tantundem de suo patrimonio: Et si conuentum fuit, vt restituat triplum, aut quadruplum, tenetur, *l. final. c. de sponsal.* Ratio, quia si solas arrhas teneretur restituere, nullam pœnam pateretur, nec reseruaretur æqualitas. Excipio tamen, si contrahens sponsalia sit minor viginti quinque annis, nec ætatis veniam impetrauit. Tunc enim si in culpa sit, tenetur solas arrhas restituere, siue ipsi traditæ fuerint, siue ipsius tutori, vel curatori, *lege citata.* Vnde Innocentius & alij Canonistæ consulunt, vt arrhæ parentibus tradantur, quia parentes, si arrhas receperint, tenentur in duplum, *lege citata.* Hoc tamen intellige, si suo nomine acceperint promittendo Matrimonium filij.

7 Quinta Conclusio. Quando vterque arrhas dedit & recepit, iniuste resiliens suas perdit, & tenetur restituere quas accepit. Sic enim peruenitur ad pœnam dupli præscriptam lege ciuili. Hoc intellige si arrhæ vtrimque fuerint æquales. Nam si iniuste resiliens tradiderit minores, quam alter, tenetur supplere defectum, vt sit pœna dupli.

8 Quæres primo. An hæc pœna dupli, vel quadrupli, quæ permittitur à iure ciuili, valeat etiam in canonico? Aliqui negant, quia contractus Matrimonij iure canonico eximitur ab omni pœna, *c. Gemma de sponsal.* Ratio, quia pœna impedit libertatem Matrimonij. Alij passim affirmant, quia ius canonicum censetur prohibere illas tantum pœnas, quæ distinctæ sunt à restitutione arrharum, & à solutione dupli vel quadrupli, quæ cum restitutione arrharum conexa est.

9 Quæres secunda. An iniuste resiliens teneatur in foro conscientie

conscientiæ restituere duplum, vel quadruplum ante Iudicis sententiam? Respondeo, hæc pœna distinguenda est. Nam pœna dupli est legalis: pœna quadrupli est conuentionalis. De *priore* certum est non deberi ante Iudicis sententiam. Commune enim hoc est omni pœnæ legali. Vnde iniuste resiliens tenetur quidem restituere arrhas acceptas, quia hæc non est pœna, sed conditio naturaliter annexa contractui. Non tamen tenetur soluere duplum, nisi à Iudice condemnatus. De *posteriore* dubitatur an teneatur in foro conscientiæ ante Iudicis sententiam. Aliqui affirmant, quia nihil est tam naturale, quam seruare pacta, *l. i. ff. de pactis*. Sed contrahentes sponsalia paciscuntur de pœna quadrupli soluenda à resiliente. Ergo naturaliter obligantur ad seruandum pactum. Ergo non est expectanda Iudicis sententia, cum naturalis obligatio pertineat ad conscientiam. Alij putant non deberi hanc pœnam, nisi alter sponforum exigat. Eo autem exigente statim deberi, non expectata Iudicis sententia. Ratio, quia sicut se habet Iudex in pœna legali: ita creditor in conuentionali. Sed Iudici exigenti pœnam legalem non licet resistere. Ergo nec creditori exigenti conuentionalem. Alij denique putant non deberi ante Iudicis sententiam, quia intentio contrahentium, & pœnam quadruplici constituentium non est alia, nisi vt per eam compelli possint ad fidem seruandam in foro externo & coram iudice. Ergo non intendunt se obligare ad eam pœnam, nisi iudicialiter, & in foro contentioso. Confirmatur, quia cum illam pœnam constituent ex permissione iuris communis, eorum intentio intelligenda est iuxta præscriptum iuris communis. Ius autem commune non obligat ad pœnam, nisi post sententiam iudicis.

Ad argumentum *primæ* opinionis. Respondeo, pacta seruanda esse eo modo quo fiunt. Itaque pactum soluendi pœnam debet seruari secuta condemnatione.

Ad argumentum *secundæ* negatur maior, quæ non facile probari potest.

Q V Æ S T I O X X.

An in contractu sponsalium possint interuenire fideiussores & pignora?

- 1 **P**rima Conclusio. Certum est pro securitate Matrimonij contrahendi fideiussores interuenire posse, cum nullo iure id prohibeatur: non tamen tenebuntur ad poenam, sicut nec ipsi contrahentes, quia non potest in plus obligari fideiussor quam principalis. Tenebuntur nihilominus ad interesse, sicut etiam contrahentes, ut supra dictum.
- 2 Secunda Conclusio: Dubium est de pignoribus. Aliqui putant non posse interuenire, nisi pro interesse præstando, & eo soluto restituenda esse, quia *l. fin. C. de spons.* reicitur omnis poena, exceptis arrhis. Alij admittunt pignora realiter tradita. *Primo*, quia iure communi vocantur arrhæ, *l. i. C. si Rector Prouincie*. Vide Gloss. *ibid.* *Secundo*, quia traduntur loco arrharum. Alij denique distinguunt. Nam si præcedat stipulatio poenæ, & tradantur pignora, aiunt non valere. Si autem præcedat arrharum stipulatio, & tradantur pignora, putant valere. Ratio est, quia, quando principale non valet, corrui accessorium, quod eius naturam sequitur. Sed poena non valet: arrhæ autem admittuntur. Ergo pignora accessoria poenæ non subsistunt. Accessoria autem arrharum subsistunt. Vide Gloss. *l. Titia. ff. de verb. obligat.*

In dubio autem, quando traduntur pignora, nulla præcedente stipulatione, tunc valent, licet nulla mentio fiat arrharum. Censentur enim pro arrhis tradi. Nam in dubio ea interpretatio sumenda est, quæ actum faciat valere: quia nemo præsumitur sumere viam, & sua dispositio subuertatur.

Q V Æ S T I O X X I.

An sponsalia dissoluantur per ingressum Religionis?

- 1 **V**ariæ soleat assignari causæ, ob quas sponsalia dissolui possunt, de quibus agit D. Thom. *in supplem. q. 43. a. 3.* & alij *infra* citandi. *Prima* causa est ingressus Religionis, de qua nos,

una tenet 2 Prima Conclusio: Probabile est, sponsalia non dissolui per ingressum Religionis, nisi professione secuta: ac proinde, si sponsus tempore Nouitiatus deserat Religionem, teneri ad fidem sponsalium seruandam. Nam ingrediens Religionem non statim cedit suo iuri, sed sub ea conditione, si professus fuerit. Ingreditur enim, vt experiatur, an sibi magis expediat profiteri Religionem quam in Matrimonio viuere. Durand. *in 4.d.27.q.2.* Palud. *ibid. q.1. a. 3.* Figuer. *in Institut. cap. 16. §. 7. v. 7.* quibus fauet D. Thom. *artic. cit. ad 1.* vbi dicit, sponsalia dirimi per ingressum Religionis, quia est mors spiritualis. At non est mors spiritualis, nisi facta professione. Hinc infert Paludanus ingressum ante professionem sufficere, vt alter sponsus manens in sæculo possit iudicem (Ecclesiasticum) adire, qui ex causa iusta concedat facultatem ineundi aliud Matrimonium. Quod si iudicem non accedat, aut iudex eam facultatem neget, teneri alterius professionem expectare.

3 Secunda Conclusio. Probabilius est, sponsalia dirimi per solum ingressum ante professionem, ac proinde manentem in sæculo posse statim contrahere aliud matrimonium, & omninò solutum esse à fide priorum sponsalium. Ita Dominicus Sotus *in 4.d.27.q.2.a.5.* Nauarr. *in Manuali, c. 22. n. 25. & seqq.* Valentia *q. 2. de Matrimonio, p. 3.* Henriq. *lib. 11. ca. 14. num. 3.* Sanch. *l. 1. disp. 42.* Probatur primo, quia eo ipso quod quis religionem ingreditur, satis declarat se sponsalibus renunciare. Ergo manens in sæculo liber est ab obligatione. Secundo, quia fit notabilis mutatio in persona ingrediente. Nam vulgò censetur magnum dedecus inire Matrimonium cum eo qui fuit Monachus, (Religiosus, Ecclesiasticus) aut cum ea quæ fuit Monialis. Tertio, quia sic se habent Nouitiatus & professio, sicut sponsalia & Matrimonium. Sicut enim Nouitiatus est dispositio, seu via ad professionem, sic sponsalia ad Matrimonium. Ergo sicut professio dirimit Matrimonium ratum, *c. ex publico, de conuers. coniugatorum,* ita Nouitiatus sponsalia.

4 Quæres primo, an per ingressum Religionis, professione non secuta, dissoluantur sponsalia ex parte vtriusque sponsi? Aliqui putant dissolui tantùm ex parte manentis a sæculo. Vnde, si sponsus ingrediatur Religionem, &

eam

eam postea deferat, liberum erit sponsæ manenti in sæculo perficere cum illo Matrimonium. Et si ea velit perficere, sponsus tenebitur. Simile est de fornicatione, per quam non dissoluuntur sponsalia ex utraque parte, sed tantum ex parte innocentis. Probatur *primo*, quia quamvis ingrediens cedat suo iure: tamen manens in sæculo non cedit. *Secundo*, quia, licet sit notabilis mutatio ex parte ingredientis, tamen alter potest eam pati & tolerare. *Tertio*, quia non est eadem ratio, ut nouitiatus omnino dissoluat sponsalia, sicut professio Matrimonium ratum. Nam in hoc casu inuenitur priuilegium à Christo concessum, non autem in illo. Confirm. quia non eodem modo se habent. Nam in Nouitiatu non includitur obligatio professionis emittendæ, sicut includitur in sponsalibus respectu Matrimonij. *Quarto*, quia omnia vota simplicia quæ obligationem continent, extinguuntur per professionem, non autem per nouitiatum, sed suspensa manent. Ergo simpliciter sponsalia quæ includunt obligationem matrimonij, non dissoluuntur omnino per nouitiatum, sed suspenduntur ex parte ingredientis. Vide Henríquez *loco citato*.

Alij tamen putant dissolui ex parte utriusque quando sponsus bona fide ingreditur. Quamuis enim expressum non inueniatur, ut nouitiatus omnino dissoluat sponsalia, sicut professio omnino dissoluit Matrimonium ratum, tamen ex quadam proportione & similitudine duci potest argumentum ante explicatum. Confirmatur *primo*, quia hæc dissolutio non solum prouenit ratione notabilis mutationis, aut ratione renunciationis sponsalium, sed fauore status Religiosi. Sicut ergo Matrimonium ratum omnino dissoluitur per professionem fauore status, ita sponsalia per nouitiatum. *Secundo*, quia tametsi ingrediens protestaretur se nolle renunciare sponsalibus usque ad professionem: imò, tametsi uterque simul ingrederetur (quo casu cessaret notabilis mutatio, quia in utroque esset æqualis) tamen adhuc dissoluerentur sponsalia. Ergo fauore status prouenit dissolutio. *Tertio*, quia maior est obligatio voti Religionis quam sponsalium, cum illud votum dirimat sponsalia. Sed votum Religionis dirimitur per ingressum bona fide factum, ita ut si uouens egrediatur experiens

866 CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
eum statum sibi non conuenire, maneat liber ab obligatione voti. Ergo multo magis dissoluuntur sponsalia per talem ingressum bona fide factum.

Ad *primum* & *secundum* argumentum patet solutio. Nam totalis illa dissolutio prouenit fauore status partialis ex natura rei. Ad *tertium* fateor non inueniri expressum priuilegium, nec in omnibus esse similitudinem, sed ex quadam proportione duci posse argumentum, vt dixi. Ad *quartum* negatur consequentia, quia non est par ratio. Nam vota simplicia non extinguuntur fauore status, sed quia professio est quædam mors spiritualis, & profitens quasi nouus fit homo. At sponsalia & Matrimonium ratum extinguuntur fauore status, non autem quia professio mors spiritualis est, alioqui dissolueret etiam Matrimonium consummatum, quod tamen non fit.

Quæres *secundo*: An sponsalia iuramento firmata dissoluantur per ingressum Religionis? Ratio dubij sumitur ex *c. commissum. de sponsal.* vbi Pontifex consultus de hac re, sic respondit: *Tutius est ei, Religionem iuramenti seruata prius contrahere, & postea si elegerit, ad Religionem migrare.* Ex his verbis oritur quæstio: an, qui sponsalia iurauit, possit ingredi Religionem matrimonio non contracto, an teneatur prius contrahere, vt iuramentum seruet? Aliqui putant prius teneri contrahere, & postea ante consummationem posse ingredi. *Primo*, quia Pontifex dicit hoc esse tutius ob reuerentiam iuramenti. *Secundo*, quia, qui iurauit se soluturum vsuras, licet post solutionem possit repetere, tamen ob reuerentiam iuramenti tenetur prius eas soluere, *c. debitores, de iureiurando.* *Tertio*, quia iuramentum factum in fauorem tertij cui est ius acquisitum, non potest in melius commutari, vt si iurauit Petro, me daturum illi centum aureos, non satisfacio, si pauperiori dem mille. *Quarto*, quia, qui tenetur soluere debita, si soluendo est, tenetur prius ea soluere, quam Religionem ingrediatur, vt omnes concedunt; sed sponsus, qui iurauit sponsæ futurum Matrimonium, est illi debitor, & potest soluere debitum ante ingressum. Ergo tenetur. Vide Nauarr. *c. non dicatur. 12. quæst. 2. num. 3.*

Alij rectius docent posse Religionem ingredi non contracto

tracto Matrimonio. *Primo*, quia Pontifex solùm consulit tanquam tutius, vt prius contrahat. Hoc autem consiliùm non obligat. *Secundo*, quia iuramentum sequitur naturam & conditionem actus cui apponitur, ac proinde conditio tacitè inclusa in actu includitur etiam in iuramento. *cap. quemadmod. de iureiur.* Et *l. fin. c. de non numerata pecunia*. Sed promissioni Matrimonij inest hæc tacita promissio, nisi promittens elegerit Religionem. Ergo & iuramento inest hæc conditio. Minor patet, quia ipsimet Matrimonio rato inest hæc conditio. Alias non liceret ad Religionem transire. Ergo etiam sponsalibus. Vnde cùm ingrediens Religionem conditionem impleat, non erit periurus non contrahendo. Vide Henriq. *l. 11. c. 13. num. 3. & c. 14. n. 3.* Sanch. *l. 1. d. 43.* & alios *ibi* citatos.

Ad *primum* argumentum patet solutio ex dictis. Ad *secundum*. In iuramento soluendi vsuras nulla tacita latet conditio, qualis latet in iuramento Matrimonij contrahendi. Ad *tertium*. Verum illud est, nisi iuramento insit tacita conditio, si in melius non commutauero. Ad *quartum* solutioni aliorum debitorum non inest conditio, vt in nostro casu.

Q V A E S T I O   X X I I

An sponsalia dissoluantur per simplex votum castitatis?

Tria certa sunt. *Primo*, sponsalia irritari (non dissolui) per simplex votum castitatis præcedens, quia continent promissionem rei illicitæ. *Secundo*, sponsalia dissolui per votum Religionis subsequens, sicut dissoluantur per Nouitiatum. *Tertio*, quando alter sponсорum vouet castitatem post contracta sponsalia, alterum à fide sponsalium seruanda liberum esse, quia vouens censetur sponsalibus renunciâsse. Quæstio autem est, an etiam vouens castitatem sit liber à fide sponsalium, quod idem est, an votum castitatis sit licitum post sponsalia, & ea penitus dissoluat? Alij affirmant: alij negant. Vtrique citant pro se, *c. veniens, quæ clericici vel vouentes*. Vbi quædam fœmina, vt à sponsalibus liberaretur, castitatem vouit: & rogatus Pontifex, an possit nubere non obstante voto, respondit ita: *Nos attendentes*

zuius esse ut præfata mulier post fidem & votum simpliciter oblatum, Matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurvat: mandamus, quatenus illi de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi licentiam tribuere non postponas. Quæ verba in vtramque partem ab Authoribus trahuntur.

ut exco 2 Prima Conclusio: Probabile est, simplex votum castitatis valere post sponsalia, & ea dissoluere, nec vouentem posse inire Matrimonium antea promissum. Ita D. Thom. Palud. Caiet. Sor. Henriq. & alij apud Sanch. *disp.* 46. n. 7. Probatur *primo*, ex capite citato, quia Pontifex dicit, iniungendam esse fœminæ pœnitentiam de voto violato. Ergo votum præualet sponsalibus; alioqui non peccaret in votum, qui vellet fidem sponsalium seruare, & nubere. *Secundo*, quia promissum non infringit, qui in melius illud commutat. *c. peruenit. 2. de iureiurando.* *Tertio*, quia sponsalibus semper inest hæc tacita conditio: nisi voluero ad meliorem statum transire. *Quarto*, quia, quando concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida, tunc fortius præualet, vt colligitur, *ex c. si inter, de sponsal.* Sed vinculum voti castitatis est incompatibile cum sponsalibus, vt per se patet, cum non possint vtraque seruari; & est fortius, quia inducit obligationem fidelitatis, respectu Dei, sponsalia verò respectu hominis tantum. Hæc sententia non solum est probabilis, sed etiam iuta in conscientia. Et ex illa sequitur, si vouens castitatem postea contrahat Matrimonium cum alia, reum esse voti, non tamen priorum sponsalium, quia iam erant legitime dissoluta.

3 Secunda Conclusio: Probabilius est per huiusmodi votum non dissolui sponsalia. Ita P. Valentia *q. 2. puncto 5.* Nauar. & alij apud Sanchium. Probatur *primo* ex capite citato, quia fœminæ fuit imposita pœnitentia de fide mentita sponso. Ergo votum castitatis non dirimit sponsalia. *Secundo*, quia simplex votum castitatis, citra ingressum Religionis, non valet sine consensu alterius sponsi, vt argumentatur Valentia ex Nauarro. *Tertio*, quia nullo iure probari potest inesse sponsalibus hanc tacitam conditionem, nisi statum continentia (non Religionis) elegero. *Quarto*, quia Deus non acceptat promissionem rei prius alteri promissa

missæ, præsertim in alterius præiudicium. Nam si Petro promittas equum, & postea eundem promittas Ecclesiæ, prævalet prior promissio. Sed sponsus per sponsalia promittit suum corpus alteri. Ergo promissio eiusdem corporis Deo facta per votum non est Deo accepta.

Ad *primum* argumentum solutio patet ex dictis. Ad *secundum*, promissum non infringit, qui in melius illud commutat respectu eiusdem promissarij. Ad *tertium*, nullo iure probatur talis conditio, ut dictum est. Ad *quartum*, Maior vera est, quando vinculum utrumque est validum. At votum non est validum, quatenus est in sponsæ præiudicium; quod addo, quia dupliciter spectari potest. *Primo*, in præiudicium vouentis; & sic valet, quia quantum in se est, tenetur seruare castitatem. *Secundo*, in præiudicium sponsæ, & sic non valet, quia tenetur illi seruare fidem sponsalium.

QVÆSTIO XXIII.

An sponsalia dissoluantur per susceptionem, vel votum sacri Ordinis?

Distinguiamus votum suscipiendi sacros Ordines à reali eorundem susceptione. Et tria certa sunt. *Primo*, sponsalia non dirimi per votum vel realem susceptionem minorum Ordinum, quia hi Ordines non repugnant Matrimonium. *Secundo*, dissolui tamen per susceptionem realem maiorum Ordinum, quia hi reddunt susipientem incapacem Matrimonij. *Tertio*, si sponsus voueat susceptionem maiorum Ordinum, sponsam manere liberam ab obligatione sponsalium, quia sponsus per illud votum censetur renunciare sponsalibus. Quæritur ergo an idem votum dissoluat sponsalia etiam ex parte vouentis? Aliqui affirmant, quia sponsalia utrinque dissoluantur per votum solemne, *c. unico, de voto in 6*. At in maioribus Ordinibus includitur solemne votum castitatis. *ibid.* Ergo, &c. Hæc tamen ratio non conuincit, quia duo vota hic spectari debent. *Primum*, suscipiendi sacros Ordines. *Secundum*, castitatis inclusum in susceptione sacrorum Ordinum. *Primo*

870. CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
votum est simplex, & non dissolvit sponsalia. *Posterius est*
solemne, & dissolvit illa, quia supponit realem suscepcionem
sacrorum Ordinum. Sanch. *disput. 47. num. 3.* aliter sentit
de hoc voto.

QVÆSTIO XXIV.

*An sponsalia dirimantur per Matrimonium cum
alia contractum?*

1 **P**rima Conclusio. Si Matrimonium cum alia contractum sit irritum, adhuc obligant priora sponsalia, quia non præstat impedimentum, quod de iure non fortitur effectum, ut habet *52. regula iuris in 6.* Hoc intellige respectu illius, qui cum alia contraxit Matrimonium invalidum, non autem respectu innocentis, quia is liber est ab obligatione sponsalium, eò quod alter recesserit à contractu cum illo facto.

2 Secunda Conclusio. Si Matrimonium cum alia contractum sit validum, dissolvuntur priora sponsalia, *c. si inter. de sponsalibus.* Ratio est, quia obligatio Matrimonij est maior quam sponsalium. Ergo si illa adsit, hæc cessat.

3 Quæres: an ita cesset, ut penitus extinguatur? vel: an sponte soluto Matrimonio contracto cum alia per mortem illius, non amplius teneatur ad priora sponsalia? Aliqui putant teneri, quia sicut simplex promissio Religionis non extinguitur per subsequens Matrimonium, sed solum suspenditur, & eo soluto iterum obligat: sic etiam simplex promissio matrimonij non extinguitur per subsequens matrimonium cum alia contractum, sed ad tempus suspenditur. Hæc tamen ratio non convincit. Nam aliud est loqui de duabus obligationibus eiusdem rationis, aliud de duabus diversæ rationis. Quando enim sunt duæ obligationes eiusdem rationis, tunc extinguitur prior per firmiorem posteriorem subvenientem, quo pacto votum strictioris Religionis extinguitur professione secuta in laxiore. Quando autem sunt diversæ rationis, tunc prior potest suspendi per posteriorem, & non statim extingui; quo pacto promissio Religionis suspenditur per subsequens matrimonium.

Q V Æ S T I O   X X V.

An priora sponsalia dirimantur per posteriora?

1 **C**ERTUM est, priora non dissolui per posteriora, si nihil aliud accedat, quia fides posterius data in præiudicium prioris fidei est irrita. At dubium est *primo*, an priora dissoluantur per posteriora, subsecuta copula cum posteriori. *Secundo*, an priora dissoluantur per posteriora iuramento confirmata.

2 *Prima Conclusio.* Ante decretum Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de Matrimonio*, priora sponsalia dissoluebantur per posteriora, subsecuta copula affectu coniugali (non fornicario.) Ratio est, quia posteriora per talem copulam transibant in matrimonium, *cap.* *is qui fidem, de spons.* At post decretum Tridentini non ita fit, quia posteriora sponsalia non transeunt in matrimonium per solam copulam, ut infra dicam. Vnde qui contraxit posteriora sponsalia, tenetur ad priora redire, licet alter sponsorum, qui innocens est, non maneat obligatus, & potest respuere.

3 *Secunda Conclusio.* Tametsi aliqui putent priora sponsalia dissolui per posteriora iuramento firmata, contrarium tamen est probabilius. Ratio, quia, quando iuramentum est de re iniqua & in præiudicium tertij, non obligat. *§8. regula iuris in 6.* Ex parte tamen illius cui prior fides data erat, soluta sunt sponsalia, ut sæpè dixi, quia innocens est.

Q V Æ S T I O   X X V I.

An sponsalia ab impuberibus contracta dissoluantur per solum dissensum alterius pubertatem adepti?

1 **P**RIMA Conclusio. Si duo impuberes sponsalia contrahant, neuter potest ante pubertatem rescindere: pubes tamen factus potest quilibet, *c. de illis 1. cap. à nobis, de spons. impub.* Ratio prioris partis est, ne propter inconstantiam ætatis sæpè contrahant & rescindant sponsalia. Ratio posterioris est, ne cogantur approbare, quod in tenera ætate fecerunt. Hinc sequitur non sufficere matuum impuberum consensum, ut ante pubertatem rescindere possint.

2 Secunda Conclusio. Prius pubes factus potest statim resiliire, nec tenetur expectare pubertatem alterius. Est probabilior sententia contra glossam, *cap. de illis, verbo cum sponsalia*. Et ratio est, quia frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus, *cap. cum contingat. de officio delegati*. Ergo si prius factus pubes potest, altero pubertatem adepto, reclamare, poterit etiam statim. Et sic tenet eadem glossa, *cap. citato. v. minoris*; ac proinde sibi ipsi contraria est.

3 Tertia Conclusio. Pubes cum impubere contrahens sponsalia nunquam potest resiliire: id tamen potest impubes, cum ad pubertatem peruenerit, *cap. citato*. Ratio, quia contractus potest in minoris fauorem claudicare, vt si minor absque tutoris autoritate cum maiore contractum in-
eat, illi soli reclamare permissum est, *l. non eo minus. C. de procuratoribus*.

4 Quarta Conclusio. Sicut à veris sponsalibus non licet resiliire ante pubertatem, ita nec à præsumptis; vt si impuberes contrahant per verba de præsentis, *cap. à nobis, de despons. impuberum*.

5 Quæres primo, cum dicimus impuberem factum puberem posse resiliire, quomodo hoc intelligendum sit? Resp. intelligi, si statim pubertatem adeptus resiliat; alioqui postea non poterit, quia ex quo statim non contradixit, visus est tacite consentire. *Nauar. cap. 22. n. 23*. Statim autem intelligitur triduo post pubertatem, vel circiter, vt notant Ostiensis & Ioan. Andr. *cap. de illis*. Hinc sequitur non esse opus vt factus pubes sponsalia ratificet, quia, eo ipso quod non reclamat, manent valida.

6 Quæres secundo, quid dicendum sit, si impubes ante pubertatem resiliat à sponsalibus, & postea non mutet eum dissensum, nec amplius recordetur post pubertatem, an maneant dissoluta sponsalia? Aliqui negant, quia dissensus ante pubertatem factus non fuit validus, vt ex dictis patet. Ergo cum pubes factus non reclamauerit, manent firma sponsalia. Alij affirmant, quia, licet dissensus ante pubertatem factus non fuerit tunc validus, tamen post pubertatem cœpit esse validus, quia non fuit retractatus.

7 Quæres tertio, an sponsalia impuberum iuramento firmata sint valida, vt neutri pubertatem adepto liceat resiliire?

resilire? Aliqui putant firmari non posse. *Primo*, quia impuberes prohibentur iurare, *cap. pueri, cap. paruuli, 22. quæst. 5.* *Secundo*, quia iuramentum additum contractui sequitur conditionem contractus, vt suprâ dixi. Sed sponsalia impuberum Canonico iure habent hanc tacitam conditionem, nisi facti puberes resilierint. Ergo etiâ iuramentum habet hanc conditionem.

Alij putant firmari iuramento, nec licere resilire. *Primo* ex *cap. ex literis Syluanî, de sponsalibus*, vbi expressè dicitur impuberes iurantes sponsalia cogendos esse ea perficere. *Secundo*, quia, licet dubium sit apud Iureconsultos, an aliqui impuberum ciuiles contractus firmentur iuramento, necne? hoc tamen inde prouenit, quia secluso iuramento inualidi erant. Cùm ergo sponsalia impuberum secluso iuramento sint valida, poterunt iuramento firmari. Vide Henriquez *lib. II. cap. 14. num. 7.* Iam Respond. ad argumenta. Ad *primum* in illis Canonibus nihil aliud habetur, quam paruulos non esse cogendos ad iuramentum, & illorum iuramenta esse irrita si parentes contradixerint. Ad *secundum* Respond. cum distinctione. Nam sponsalia impuberum iure Canonico habent illam tacitam conditionem, *cap. de illis 1. de despons. impub.* si tamen iuramento firmata sint, deficit illa conditio, *c. ex literis Syluanî, de sponsalibus.*

Q V Æ S T I O XXVII.

An sponsalia mutuo contrahentium consensu dirimi possint?

PLerique rectè affirmant; quia omnis res, per quamque causas nascitur, per easdem etiam dissoluitur, *cap. 1. de regulis iuris.* Sed sponsalia nascuntur mutuo contrahentium consensu. Ergo eodem dissolui possunt.

Dices: contrarium colligitur ex *cap. 2. de sponsalibus*, vbi Pontifex ita rescribit: qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, vt præstitam fidem obseruent: Si autem se ad inuicem dimittere voluerint, ne fortè deterius aliquid inde contingat, potest in patientia tolerari. Vbi Pontifex negat

posse dissolui sponsalia mutuo consensu; si tamen fiat, tolerandum esse timore peioris exitus. Respond. Pontifex concedit sponsalia dissolui posse eo modo quo societas dissoluitur, nempe sociorum consensu. Addit tamen non facile id fieri debere, quia tametsi malum non sit, mali tamen speciem habet.

2. Quæres: an etiam sponsalia iuramento firmata mutuo contrahentium consensu dissolui possint? Respond. si iuramentum præstitum sit in fauorem partis, remitti potest consensu partis; vt docet D. Thom. in 2.2. q.86. art.9. ad 2. Si autem principaliter præstitum sit in honorem Dei, vt si intuitu piæ causæ iures fœminæ pauperi, te eam ducturam in vxorem, dubium est an dissolui possint? Alij negant, primo, quia D.Thom. *loc.cit.* dicit eum, qui promittitur intuitu piæ causæ, non posse remittere. Secundo, quia tale iuramentum, quod fit pietatis intuitu, æquiualeat voto secundum omnes. Votum autem non remittitur ex consensu priuati hominis. Ergo nec iuramentum æquiualens. Alij rectius distinguunt. Si enim tota res promissa cedit in vtilitatem partis, vt contingit in nostro casu; tunc consensu partis remitti potest; etiamsi iuramentum principaliter referatur ad honorem Dei. Deus enim recipit illud in vtilitatem partis. Ergo pars cui res promissa est sub iuramento, potest remittere si velit. Confirmatur à simili, quia pater potest irritare quædam vota filiorum tollendo materiam voti. Sublata enim materia voti cessat ipsum votum. Materia autem potest auferri à patre, quando est in potestate patris. Ergo eodem modo sublata materia iuramenti, cessat iuramentum. Sed pars potest condonare promissionem in sui fauorem factam, quæ est materia iuramenti. Ergo tunc cessat iuramentum. Si autem res promissa non cedit in vtilitatem partis, vt si cui promittas sub iuramento te ingressurum Religionem, non potest alter remittere promissionem, ac proinde nec iuramentum. Et hoc modo intelligendus est D. Thom. *loco citato.*

QVÆSTIO XXVIII.

An sponsalia dissoluantur elapso tempore præfixo?

1 IN hac re ius Canonicum, & Ciuile videntur pugnare. Nam *c. sicut, de sponsalibus*, ita rescribit Pontifex: *in si forte in iuramento suo certum terminum præfixit, intra quem duceret illam uxorem, nec per eum steterit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaret.* Quibus verbis constat sponsum esse liberum ab obligatione sponsalium, quando sine eius culpa sponsalia præfixo termino non sunt impleta. Contrà verò in iure Ciuili, *leg. Celsus ait, ff. de receptis arbitris*; sic habetur: *Sed ipse rectè putat duo esse arbitri præcepta: vnum pecuniam dari; aliud intra Calendas dari.* Ex quo patet, in obligatione soluendi certo termino, contineri duas obligationes; vnã soluendi; alteram tali termino soluendi. Ergo non impleta hac posteriore obligatione in sponsalibus superest prior implenda.

2 Prima Conclusio. Quando terminus adicitur obligationi ad eam restringendam seu finiendam, tunc elapso termino cessat obligatio ex parte innocentis, id est, per quem non steterit, *l. si fideiussor, §. fin. ff. mandati, vel contrà leg. obligationum, 2. ff. de action. & oblig.* Et ratio est, quia omnes contractus ex consensu contrahentium vim obligandi accipiunt. *Regula contractus, de reg. iur. in 6.* Ergo si contrahentium voluntas fuit terminum apponere ad finiendam obligationem, iam eo transacto finietur obligatio ipsa.

3 Secunda Conclusio. Quando terminus adicitur obligationi ad sollicitandum obligationis effectum, seu ad constituendum tempus, vt deinceps debitor in mora constituatur non soluendo, tunc lapsus termini non extinguit obligationem. Ratio, quia ibi sunt quasi duo contractus, vnus faciendi, alter certo termino, vt patet ex *leg. citata, Celsus, & ex cap. cum dilecti, de dolo & contumacia.* Ergo licet contrahens deficiat in contractu termini, manebit tamen obstrictus altero contractu faciendi.

4 Quæres primo, quando censeatur terminus adiectus ad finiendam obligationem, & quando ad sollicitandam; præsertim si de contrahentium animo non constet? Resp.

hæ

hæ duæ regulæ seruentur. *Prima*, fit terminus ab vno tantum contrahentium destinatur, vt alter intra illum impleat contractum, tunc censetur destinari tantum ad sollicitandum; vt si promittam tibi fore, vt vendam rem meam intra mensem, te non adstricto ad emendum. *Secunda*, quando terminus ab vtroque contrahentium imponitur, respectu alicuius per vtrumque implendi; si initio contractus adiiciatur, id est, antequam contractus sit perfectè initus, & obligatio contracta; tunc censetur adiectus ad finiendam obligationem, vt eo transacto non duret obligatio. Quando autem adiicitur contractui consummato, & obligationi iam perfectæ, censetur adiectus ad sollicitandum, nec ipsius lapsu extinguitur obligatio.

5 *Quæres secundo*, an hæc etiam valeant in sponsalibus? Aliqui putant semper dissolui sponsalia, elapso termino præfixo, ex parte eius per quem non stetit. *Primo*, quia Pontifex *cap. sicut, de sponsalibus*, sine vlla distinctione id affirmat. *Secundo*, quia sponsalia sunt initium matrimonij. Ergo non censetur consummatus esse contractus, quamdiu non perficitur matrimonium. Ergo si ex interuallo adiiciatur terminus, censetur adiacere contractui imperfecto. Ergo iuxta secundam regulam lapsu termini extinguitur obligatio. Vide Nauarrum *cap. 22. num. 27*. Alij rectè distinguunt. Nam si sponsalibus iam contractis ex interuallo tractetur de die matrimonij celebrandi, lapsus termini neutrum liberat à promissione, quia cum terminus accedat contractui sponsalium perfectè inito, censetur adiectus ad sollicitandam obligationem. Ac proinde lapsus eius non extinguit obligationem, iuxta secundam regulam. Si autem ipso eodem tempore quo sponsalia contrahuntur, apponitur terminus, vt si aliqui non absolute dent sibi fidem de matrimonio contrahendo, sed de contrahendo tali tempore, tunc lapsus termini eximit ab obligatione, non quidem vtrumque sponforum, sed illum, per quem non stetit. Si tamen per vtrumque stetit extinguitur obligatio vtrumque. Quod si is, per quem stetit, culpa vacet, quia scilicet ob legitimum impedimentum non potuit perficere promissionem, non dissoluuntur sponsalia, sed legitime differuntur.

Q V Æ S T I O   X X I X .

*An dissoluantur sponsalia propter alterius sponsi
absentiam in longinquum profecti sine
alterius licentia?*

1 **I**N hac etiam re videtur ius Ciuile pugnare tum Canonico. Nam Canonicum nullum præscribit tempus expectandi sponsum absentem, sed dicit liberum esse sponsæ, vt aliud ineat matrimonium si velit, *cap. de illis, de sponsal.* vbi Pontifex sic ait: *Si quis præstito iuramento promittit se aliquam ducturum, & postea dimittit terram, se ad partes alias transferens, liberum erit mulieri ad alia se vota transferre.* Ius autem ciuile variè loquitur de hac re. Nam *leg. 2. C. de spons.* ait: *Sponsum absentem intra eandem prouinciam biennio expectandum.* Et *leg. 2. C. de repudiis* dicit triennio expectandum (si extra prouinciam, secundum quosdam) & *leg. sæpe, ff. de sponsalibus*, ait: *Si ex causa necessaria abest, expectandum esse donec causa cessat.* Et quamuis hæc leges tantum loquantur de absentia sponsi, idem tamen dicendum de absentia sponsæ, quia sunt correlatiua; & ideo dispositum in vno censetur in alio disponi, vt habetur, *l. fin. C. de indicta viduitate*: præsertim quando in vtroque correlatiuo est eadem ratio, vt hic contingit. Nunc ergo quæritur an necesse sit expectare tempus iure Ciuili præscriptum; an verò ius ciuile correctum sit per Canonicum, vt non sit opus expectare.

2 **P**rima Conclusio. Probabile est ius ciuile non esse correctum; ac proinde tempus iure ciuili præscriptum seruandum esse. Ita Gloss. Ostiens. Syluest. Palud. & alij apud Sanchez, *lib. 1. disput. 54. num. 5.* Ratio est, quia ius Canonicum non negat tempus legale expectandum esse, sed tantum dicit liberum esse sponsæ nubere alteri si sponsus abest. Quæ absentia iuxta legis ciuilis præscriptum videtur accipienda. Legum enim correctio vitanda est, *leg. precipimus, C. de appellationibus.*

3 **S**ecunda Conclusio. Probabilius est correctum esse ius ciuile per Canonicum, quia Pontifex *cap. cit.* definit liberum

rum esse sponsæ nubere alteri ; non autem liberum esset si deberet tamdiu expectare. Et huius decisionis Pontificia ratio est, quia sponsus abeundo longius sine licentia sponsæ censetur renunciare iuri sponsalium. Cur autem in hac re Canonicum à ciuili iure discrepet, causa est, quia ciuile solum considerat bonum publicum externum, nec ad peccatum, aut conscientiam attendit ; quod tamen facit ius Canonicum. Vnde cum ob sponsi longam absentiam in longinqua regione immineat sponsæ periculum fornicationis, concedit illam licentiam, vt possit alteri nubere si velit. Vide Henriquez *lib. 11. c. 14. num. 5.* Nauarrus *cap. 22. num. 26.*

4 Quæres *primo*, an hoc etiam verum sit, quando sponsalia sunt iurata ? Respondeo, quod sic, quia Pontifex *loco citato*, expressè loquitur de iuratis sponsalibus. Aliqui tamen putant esse differentiam inter iurata, & non iurata, quod ad dissoluenda iurata requiratur auctoritas iudicis ; non autem ad non iurata. Alij in vtroque casu putant eam requiri. Alij rectius in neutro, quia ius Canonicum expressè loquitur de iuratis, & tamen dicit liberum esse sponsæ, vt alteri nubat. At non esset liberum ei, si petenda esset priùs licentia iudicis, quia hic posset negare.

5 Quæres *secundo*, an hoc locum habeat in vtroque foro ? Henriquez putat in externo foro procedendum esse secundùm ius ciuile ; in foro autem conscientie procedi posse secundùm Canonicum ius. Sed quæro : an ius ciuile corrigatur per Canonicum, an non ? Si corrigitur, iam in vtroque foro standum est iuri Canonico, cum sit materia Ecclesiastica. Si non corrigitur. Ergo cum ius Canonicum disponit posse sponsam liberè cum alio contrahere, intelligitur expectato tempore legali. Ergo in vtroque foro hoc tempus seruandum est.

6 Quæres *tertio*, an nostra sententia intelligatur de quacumque sponsi absentia. Respond. intelligendam cum hac triplici moderatione. *Primo* de absentia in longinqua terra. *Secundo*, quando non est spes de proximo illius reditu. *Tertio*, quando non petiuit licentiam à sponsa.

QVÆSTIO XXIX.

An sponsalia dissoluantur ob alterius fornicationem? &c

1 **P**rima Conclusio. Sponsalia, etiam iuramento firmata, dissoluantur per sequentem fornicationem, in fauorem solius innocentis, vt definitur *cap. quemadmodum, de iureiurando*. Vbi duplex affertur ratio. *Prima*, quia illud iuramentum includit tacitam conditionem: si alter non peccauerit contra legem desponsationis. *Secunda*, quia vir post contractum matrimonium potest vxorem à sua cohabitatione dimittere ob fornicationem. Ergo multò magis ante contractum matrimonium potest eam dimittere, & dissoluere sponsalia.

2 *Secunda Conclusio*. Idem dicendum est de fornicatione spirituali, vt si alter sponsus in hæresim, vel apostasiam labatur, vt omnes concedunt. Nam tunc fit notabilis mutatio in persona contrahente. Hoc tamen interest, quod innocenti liberum sit contrahere, vel non contrahere matrimonium cum fornicatore; cum tamen in conscientia non sit illi liberum contrahere cum hæretico, vt infra statuetur.

3 *Quæres primo*, quid si sponsa ab alio vim passa sit, an sponsus possit illam dimittere? Aliqui negant ex *c. desponsatas, 27. quæst. 2.* vbi sic dicitur: *desponsatas puellas, & post ab alijs raptas placuit erui (auferri) & reddi eis quibus antea fuerant desponsatæ; etiamsi à raptoribus vis illata constiterit*. Et ratio est, quia sponsa in tali casu est inculpabilis, nec censetur fregisse fidem, nec in futurum suspecta redditur. *Secundo*, quia in simili casu vxor non potest separari à thoro coniugali. Nulla ergo apparet causa dissoluendi sponsalia. Alij tamen putant dissolui posse, ex *c. raptor, 27. q. 2.* vbi sic dicitur: *Raptor pœnitentia publica multetur: raptam verò, si sponsus accipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alij non negetur*. Et ratio est, quia, licet sponsa in tali casu sit inculpabilis, tamen facta est magna mutatio circa eam, propter quam meritò sponsus potest eam repudiare; præsertim cum vulgò satis infame sit accipere corruptam in vxorem. Nec obstat textus

contra

880 CAP. XLIII. DE SACRAMENTIS
contrarius; quia ibi agitur de puellis desponsatis per verba de presenti. Gloss. *ibid.* Nec est simile de matrimonio, quia facilius multò solvuntur sponsalia quam matrimonium quoad thorum. Vide Henriq. *lib. 11. cap. 14. num. 6.*

Quæres *secundo*: An si uterque post sponsalia fornicaretur, compensentur delicta, ita ut neutri liceat à sponsalibus resilire? Affirmat Palud. quia in causa matrimonij uterque æqualis est. Alij rectiùs negant, quia multò turpior est fornicatio in sponsa, quam in sponso, in iure civili, & graviùs detrimentum inde oritur. Ergo licet possit sponsus resilire, non tamen sponsa, nisi alter consentiat.

QVÆSTIO XXX.

An etiam ob alias causas dissolvantur sponsalia?

I PRÆter causas hæctenus allatas supersunt quinque.
Prima est, si superueniat aliquod iuris impedimentum, quod dirimat matrimonium; ut, si contractis sponsalibus oriatur affinitas inter sponsores ex fornicatione cum consanguineis in primo, vel secundo gradu, quia tunc non potest inter illos consistere matrimonium.

Secunda est, si superueniat notabilis fœditas, ut oculorum vel nasi amissio, vel paralytis, vel lepra. Tunc enim sponsalia etiam iurata dissolui possunt, ut expressè est *in c. quemadm. de iureiur.* nisi alter sponsores velit. Prioris autem ratio *ibid.* additur, quia iuramentum intelligitur, rebus in eodem statu permanentibus. Idem dico de quolibet morbo contagioso, vel incurabili superueniente; & multò magis de infamia ob furtum, aut simile flagitium.

Tertia causa, si inter sponsores oriatur capitalis inimicitia, quia tunc solet sequi infelix exitus, *c. requisivit, de spons.*

Quarta, si notabilis morum asperitas, vel sæuitia alterius postmodum cognita fuerit; ut colligitur *c. dilectus, de sponsal.* & ex *c. veniens, qui clerici vel vouentes.* Nam hæc est sufficiens causa diuortij matrimonij, *c. literas, de restitutione spoliatorum.*

Quinta, si superueniat paupertas, ut si sponsa, quæ diues erat, sit redacta ad paupertatem. Quod tamen dupliciter potest contingere. *Primo*, ut promissio dotis præcesserit.

Secundo,

Secundo, ut ea non præcefferit. In priori casu diffolui possunt sponsalia, quia sponsus non tenetur illam ducere sine dote promissa. In posteriore dubium est. Aliqui negant diffolui posse, quia sponsus debet sibi imputare, quod nulum pactum inierit de dote tradenda. Alij affirmant, quia promissio intelligitur rebus in eodem statu permanentibus.

Q V Æ S T I O   X X X I I .

An hæc causa dissoluant sponsalia, quando præcedunt ?

QUædam ex illis, præsertim fornicatio, lepra, vel similis morbus, non solum, quando superueniunt, sed etiam quando præcedunt, dissolunt sponsalia; si tamen probabiliter ignorata fuerint ab altero sponso, alio qui debet sibi imputare. Ita San. 1. d. 63. & alij. Prob. primo, quia quando quis vendit rem vitiosam occultando vitium; tunc est sufficiens causa rescindendi contractum venditionis. E. est idem de contractu sponsalium. *Secundo*, quia in iure paria sunt, aliquid superuenire & ignoranter præcedere. Res enim dicitur fieri quando primum innotescit. c. *Pastoralis*. de except. Tertio, quia l. fin. c. de spons. dicitur resiliendum à sponsalibus ex causa præcedente ignorata, non amittere arrhas. E. resiliendo non est culpabilis; alioqui illas amitteret. E. talis causa ignorata sufficit ad dissoluendum sponsalia.

Dices: Contrarium colligitur ex c. quemad. de iureiur. ubi Pontifex decernit sponsalia dissolui ob fornicationem superuenientem, non autem præcedentem. Resp. Hoc verum est de præcedente cognita, non autem de ignorata.

Q V Æ S T I O   X X X I I I .

Quomodo sponsalia transeant in Matrimonium ?

Vbi Conc. Trident. non est receptum, duobus modis transeunt sponsalia in matrimonium. Primo, per copulam subsecutam affectu maritali. *Secundo*, per mutuum consensum expressum per verba de præsentibus; ut, *Accipio te in meam*: siue parochus & testes adsint, siue non. Vbi autem Concilium receptum est, vno tantummodo transeunt;

QVÆSTIO XXXVI.

An sponsalia cum hæreticis contracta sint valida.

Prima Opinio est, non esse valida, sed ipso iure irrita.
Ita Nauar. *l. 4. Consil. 1. de sponsalibus. Conf. 38. num. 6. vel*
Conf. 5. n. 6. Ratio est, quia omnis promissio de re turpi est
irrita. Sed, qui promittit se contracturum matrimonium
cum hæretica, promittit rem turpem & prohibitam. Ergo
est irrita promissio. Huc spectat illud Iudori apud Grat.
c. in malis. 22. q. 4. in malis promissis rescinde fidem. Et infra: *Im-*
pia est promissio quæ scelere adimpletur.

Secunda Opinio est, valida quidem esse, sed tamen re-
scindi posse, nisi hæreticus velit conuerti. Ratio, quia pro-
missio, quæ fit in sponsalibus, directè fertur in rem licitam
& honestam, nempe in contractum matrimonialem. Ergo
ex obiecto est honesta & licita. Quod autem promissarius
sit hæreticus, non tollit aut impedit illam honestatem ex
parte obiecti. Hoc patet in simili casu. Nam si infidelis in-
fideli, aut hæreticus hæretico, aut Catholicus Catholico
existenti in peccato mortali promitteret futurum matri-
monium, valida esset promissio,

Tertia Opinio est, sponsalia cum hæreticis contracta in
iis locis esse valida, vbi Catholici & Hæretici viuunt per-
mixti, vt in Germania, Anglia, Belgio. Ita sentire debent
illi, qui putant in iis locis posse Catholicos contrahere
matrimonium cum hæreticis, vt Ioan. Azor. *l. 8. Inß. Moral.*
c. 11. q. 5. Et Sanch. *l. 7. de matrim. disp. 72. n. 5.* qui citant pro
se Nauarr. Ratio est, quia, si tale matrimonium est licitum.
Ergo etiam promissio illius est licita.

2 Prima Conclusio: Catholici generatim loquendo pu-
tantur ex quadruplici capite peccare quando contrahunt
matrimonium cum hæreticis. *Primo*, quia faciunt contra
apertam prohibitionem Ecclesiæ. *Secundo*, quia præbent
aliis scandalum. *Tertio*, quia se & liberos suos exponunt pe-
riculo subuersionis. *Quarto*, quia sacrilegium committunt
profa

profanando sacramentum matrimonij, dum illud hæreticis administrant. Vide P. Serar. q.2. de Catholicorum cum hæreticis matrimonio.

3 Secunda Conclusio. Catholici in Germania possunt sæpe excusari à tribus prioribus peccatis. A primo, quia canones prohibentes talia matrimonia non sunt recepti in Germania, vel certè per contrariam consuetudinem abrogati. A secundo, quia in Germania cessat scandalum. A tertio, quia fieri potest, vt Catholicus sit tam firmus & fundatus in fide, vt non sit periculum subuersionis. Deinde potest ab initio contractus excipere, vt proles catholicè educetur. De quarto plus dubij est, an excusari possint à sacrilegio. Occurrunt autem quatuor modi excusandi. Primo, si dicamus, coniuges non esse ministros matrimonij quatenus sacramentum est; sed solùm quatenus contractus ciuilis est; parochum autem esse ministrum sacramenti. Ita sentit Mel. Can. & Pet. Ledesma. Hinc autem sequitur coniuges contrahendo matrimonium non posse sacrilegium committere; nisi fortè indignè suscipiendo Sacramentum. Hæc tamen opinio falsa est, vt infra videbimus. Secundo, si dicamus coniuges quidem esse ministros matrimonij, vt est Sacramentum, ita tamen vt quisque sibi ministraret, non autem alter alteri. Tunc autem Catholicus sine vlllo sacrilegio contraheret matrimonium cum hæretica, si ipse esset in statu gratiæ; quia sibi soli & non alteri ministraret sacramentum. Sed hoc fundamentum videtur esse falsum; quia in mutuo contractu debet esse mutuum ministerium. Tertio, si dicamus sponsum Catholicum excusari à sacrilegio propter ignorantiam; quia nescit talem contractum esse sacrilegium. Hoc modo puto multos in Germania excusari, non solùm idiotas qui nihil cogitant planè de sacrilegio; sed etiam doctos, qui quidem de eo cogitant, sed tamen sciunt esse controuersum an sit sacrilegium, nec ne? Nam Sanchius & Azor videntur id negare, saltem implicite. Et cum horum sententia sit probabilis, potest aliquis eam sequi, præsertim, si bona fide agat. Pro quo notentur hæc duæ regulæ. Prima, quando sunt duæ contrariæ sententiæ de aliqua re ad conscientiam pertinente, qui doctus est, & de vtraque iudicare potest,

debet illam sequi in praxi, quam iudicat esse veriore. *Secunda*, qui autem (licet doctus sit) non potest iudicare, sed quasi suspensus hæret, potest alterutram sequi, quam velit; modo utraque habeat probatos Authores, ut in proposito contingit. *Quarto* excusari potest, si Catholicus habeat certam spem de conuersione alterius; quod dupliciter fieri potest. *Primo*, ex parte Catholici, ut si ipse speret se effecturum ut vxor hæretica conuertatur. *Secundo*, ex parte coniugis hæreticæ, ut si ipsa sic sit affecta, ut serio cupiat esse Catholica. Hæc posterior spes sufficit ad licitè contrahendum.

4 Tertia Conclusio: Satis probabile est, sponsalia Catholicorum cum hæreticis contracta esse valida in Germania. *Primo*, quia probabile est matrimonium cum illis contractum esse licitum, ut docent Sanchius & Azor cum Nauarro. *Secundo*, quia in re dubia iudicandum est in fauorem matrimonij. Cum ergo dubium sit, an matrimonium cum Hæreticis contractum sit licitum in Germania, iudicandum est in benigniorem partem; consequenter dicendum est, sponsalia esse valida. *Tertio*, quia tametsi matrimonium non esset licitum, tamen sponsalia videntur posse esse valida. Nam sponsalia non continent promissionem sacramenti, sed tantum contractus ciuilibis. Hic autem contractus licitus & honestus est. Confirmatur, quia sponsalia in ratione sponsalium semper sunt eiusdem naturæ. Sed in veteri Testamento ex sua natura dicebant ordinem ad solum contractum ciuilem. Ergo & nunc. *Quarto*, quia, qui promittit futurum matrimonium, censetur illud promittere seruatis conditionibus matrimonij. Ergo censetur promittere se contracturum matrimonium, si tempore futuri contractus non sit vllum impedimentum. Hæc autem promissio valida est, & tunc demum rescindi potest, quando tempore præstituto, quo implenda esset, maneret impedimentum. *Quinto*, quia, si post contracta sponsalia hæreticus conuerteretur; iam valida essent. Ergo ab initio erant valida. *Sexto*, quia ex contraria sententia sequitur *Primo*, nunquam esse valida sponsalia inter duos hæreticos contracta. *Secundo*, nec inter duos Catholicos existentes in mortali. *Tertio*, vtrumque tam sponsam quam sponsam

sponsam semper posse ac debere resilire à fide sponsalium. Hæc omnia sunt contra communem hominum sensum, & consuetudinem.

CAPVT XLIV.

DE MATRIMONIO
SECUNDVM SE.

DI CAM primo, quid sit Matrimonium. Secundo, an sit licitum. Tertio, an sit in præcepto. Quarto, an sit sacramentum. Quinto, quæ sit materia & forma illius. Sexto, quis Minister. Septimo, quid sit ratum & consummatum Matrimonium.

QVÆSTIO I.

Quid sit Matrimonium?

PRIMA Conclusio: In Matrimonio (seclusa ratione sacramenti de qua post) quinque spectari possunt. Primo, ipse contractus seu actus contrahendi, qui consistit in mutuo consensu explicato per verba de præsentis; vt accipio te in meum vel meam. Secundo, ex illo contractu oritur mutua vtriusque obligatio ad actus coniugales, qui ad procreationem & educationem liberorum pertinent. Tertio, in hac obligatione fundatur quædam coniunctio, seu vinculum animorum vtriusque coniugis; quod non consistit in amore & caritate, sed in quadam vnione, quæ consequitur mutuam obligationem & facit, vt duo coniuges indissolubili vinculo connexi sint quasi vnum principium in ordine ad procreationem proles. Quarto, est ius seu potestas licite exercendi actus coniugales. Quinto, est vsus huius potestatis. Vide Val. q. 1. part. 1. & Henriq. lib. 11. c. 8. per totum ferè.

2 Secunda Conclusio: Matrimonium non consistit essentialiter in illis omnibus, sed potissimum in vinculo animorum inter coniuges. Vnde à Magistro 4. dist. 27. & à D. Th. in supplement. q. 44. a. 2. sic definitur: *Matrimonium est*

maritalis coniunctio viri & mulieris inter legitimas personas indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Hæc enim coniunctio, seu hoc vinculum semper durat, quamdiu vir & mulier coniuges verè appellantur. Cætera non semper durant. Contractus enim, seu consensus per verba de præsentis explicatus est actio transiens; potestas verò exercendi actus coniugales potest suspendi, si ambo coniuges voueant perpetuam continentiam ex mutuo consensu. Solum ergo vinculum perpetuò durat fundatum in mutua coniugum obligatione. An autem hoc vinculum sit aliquid absolutum, an potiùs sit relatio, siue realis, seu rationis, disputatur. Probabile esse realem.

QVÆSTIO II.

An matrimonium sit bonum & licitum?

1 **N**egarunt olim multi Hæretici, vt Saturninus, Marcion, Tatianus, & Sectatores huius Encratitæ: Manichæi, Priscillianistæ & Adamiani, qui sic appellati sunt, quod dicerent, ex Adami peccato prouenisse Matrimonium, ac proinde esse malum, neque futurum fuisse in statu Innocentiæ, sed singulos homines tunc producendos fuisse à Deo. Vide Ang. *l. de hæresib. c. 31. in tom. 6.*

2 **Prima Conclusio:** Matrimonium est per se res bona & licita. Probatur *primo*, quia ipsemet Deus instituit Matrimonium, *Gen. 1. & 2.* vt interpretatur Christus, *Matth. 19. v. 6.* vbi ex Diuina Institutione confirmat vim & indissolubilitatem Matrimonij, cum ait: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* *Secunda*, quia Deus non solum instituit, sed etiam peculiari quadam benedictione approbavit Matrimonium partim ante peccatum, *Gen. 1. v. 28. Benedixit illis Deus & ait, Crescite & multiplicamini:* partim post peccatum. *Gen. 9. v. 1. Benedixit Deus Noë & filiis eius, & dixit ad eos, Crescite & multiplicamini.* Similiter Christus sua præsentia cohonestauit nuptias in Cana Galilææ. *Tertio*, probatur ex *1. Cor. 7. v. 38. Qui Matrimonio coniungit virginem, bene facit.* *1. Tim. 5. v. 14. Volo ergo iuniores nubere.* *Hebr. 13. v. 14. Honorabile connubium in omnibus.* *Quarto*, probatur ratione naturali, quia illud per se bonum & li-

gitima

citum est, quod per se ordinatur in bonum & licitum finem. At Matrimonium ordinatur ad duos bonos & licitos fines, nempe ad procreationem & educationem proles, & ad mutuam obsequium viri & mulieris, vt docet Aristoteles 8. *Eth. c. 12.*

3 Secunda Conclusio: Matrimon. ante peccatum fuit institutum ob duplicem finem naturalem explicatum, quorum fit etiam mentio in Scripturis. De priori enim intelligitur illud, *Crescite, &c.* De posteriori illud: *Faciamus homini adiutorium simile illi.* Post peccatum verò ordinatum est ad alium finem, nempe in remedium concupiscentiæ. 1. Cor. 7. v. 2. *Propter fornicationem autem vnusquisque suam uxorem habeat, & vnaqueque suum virum: Et infra, Melius est nubere, quàm vri.* Deinde in lege Evangelica additum est, vt esset quoque sacramentum, de quo *infra.* Sunt ergo quatuor fines, iique boni & honesti, ob quos Matrimonium institutum est. Vnde sequitur Matrimonium esse bonum & honestum.

4 Obicit Tatianus: Actus Matrimonij est eiusdem speciei cum actu fornicationis & adulterij. Sed hic est malus. Ergo & ille. Respondeo. Est quidem eiusdem speciei in genere naturæ, non tamen in genere moris. Nam fornicator & adulter non habent legitimum ius ad illum actum; maritus autem habet. Simile est de actu occisionis hominis, qui in genere naturæ est eiusdem speciei, siue fiat à Magistratu, siue à priuato homine: multum tamen differt in genere moris.

Q V Æ S T I O III.

An Matrimonium sit in præcepto?

1 **R**atio dubij est, quia *Genes. 1. & 9.* videtur ita præcipi: *Crescite & multiplicamini.* Contra verò in nouo Testamento consulitur virginitas. 1. Cor. 7. Nota, quæstionem posse intelligi de triplici præcepto, naturali, Diuino, & humano.

2 Prima Conclusio: Matrimonium, vt est officium naturæ, semper fuit in præcepto naturali, quod tamen præceptum non singulos, sed totam communitatem obligat. Ita

D. Th. 9. 41. a. 2. cuius ratio est, quia inclinatio naturæ tunc obligat singulos per modum præcepti, quando id ad quod est talis inclinatio, necessarium est ad perfectionem singulorum: quando vero solum est necessarium ad conseruationem multitudinis, obligat solum multitudinem, seu rectores multitudinis. Atqui matrimonium non est necessarium ad perfectionem cuiusque hominis, sed solum ad conseruationem communitatis. Ergo inclinatio naturæ, quæ est ad Matrimonium, non obligat singulos, sed tantum communitatem. Et confirm. quia sicut Matrimonium est necessarium ad conseruationem communitatis, sic etiam agricultura, ædificatoria, & similia officia, quæ tamen non obligant singulos, sed satis est si diuersi diuersa exequantur.

3 Secunda Conclusio: Matrimonium, vt est officium naturæ, fuit in præcepto Diuino à principio mundi vsque ad diluuium, & à diluuiio vsque ad Christum, non tamen post Christum. Prima pars est probabilis, & colligitur ex illo, *Crescite & multiplicamini*. Ex quo colligunt Patres fuisse singulis hominibus præceptum Matrimonium, quando terra erat vacua. Ita Tertull. *in exhort. ad Castit.* Et *l. de Monogamia*. Cyprianus *l. de habitu virginum*. Hieronymus. *l. 1. contra Iovinian.* August. *l. 9. de Genesi ad literam.* Et *l. 2. de nuptiis & concup. cap. 4.* Et *l. de Sancta virginitate, cap. 9.* Fateor tamen aliquos esse, qui putent illis verbis contineri institutionem, non præceptum. Aut, si præceptum est, non obligare singulos, sed totum genus humanum.

Secunda pars, quia Christus *Matth. 19.* consulit omnibus castitatem. Et Apostolus *1. Cor. 7.* *Volo omnes homines esse sicut me ipsum.* Vnde S. Bonauent. Richard. & alij docent præceptum Diuinum, quod initio mundi datum fuerat de Matrimonio, reuocatum fuisse à Christo, quia non potest consistere cum virginitate, quam Dominus consulit.

4 Tertia Conclusio: Matrimonium, vt est officium naturæ, posset esse in præcepto humano in duobus casibus, Primo, si esset vrgens necessitas conseruandæ communitatis. Tunc enim præceptum naturale obligaret Principem, vt aliquos compelleret ad matrimonium sub præcepto humano. Ita Henr. *c. 1. num. 6.* An autem in tali casu posset
compel

compellere Religiosos, qui professi sunt castitatem, controuersum esset.

Quæres : Quid faciendum si Princeps esset negligens ? Respondet Richard. tunc obligari priuatum quemcunque, quatenus iudicaret suum Matrimonium esse necessarium ad mundi conseruationem. Alter casus est, si per Matrimonium alicuius vitari possit grauissimum bellum, aut hæresis, vel aliud magnum incommodum. Tunc enim Respublica posset præcipere illi Matrimonium.

5 Quarta Conclusio : Matrimonium, vt est remedium contra concupiscentiam non est per se in præcepto, potest tamen esse per accidens. Prius patet, quia contra concupiscentiam possunt alia media adhiberi, vt abstinentia & castigatio corporis. Posterior, quia si quis vratur, nec velit alio medio iuuari, debet inire Matrimonium. 1. Cor. 7. *Propter fornicationem autem vnusquisque uxorem suam habeat.*

Q V A E S T I O I V.

An Matrimonium sit sacramentum?

1 **N**egant Lutherani & Caluinistæ, affirmant Catholici & Zuingliani.

2 Prima Conclusio : Matrimonium est propriè dictum ^{tor u} sacramentum nouæ legis, ita Trid. definiuit s. 24. c. 1. Et probatur ex illo Eph. 5. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo & Ecclesia, id est, quod homo relinquat Patrem & Matrem, & adhæreat vxori, hoc est magnum sacramentum, quia est signum coniunctionis Christi cum Ecclesia.*

Nota, Apostolum in illo capite hortari ad mutuam beneuolentiam coniuges, & inter alia argumenta hoc potissimum adducere, quod ipsorum coniugium non sit res leuis & contemnenda, sed magnum mysterium includat, quod ad Christum & Ecclesiam referatur.

Nota *secundo*, duplex est coniunctio Christi cum Ecclesia. *Vna* est per naturæ conformitatem, quæ facta est in Incarnatione, & Christum coniungit non solum cum Ecclesia, sed etiam cum toto genere humano. *Alter*a est per gra-

tiam & charitatem, qua Christus soli Ecclesie coniungitur, eamque diligit & sanctè gubernat; & vicissim ipsa Ecclesia Christo adhæret per fidem, Ipem & charitatem; eique per obedientiam subiicitur. Et ab hac coniunctione Christus dicitur sponsus & Ecclesia sponsa. Vtramque hæc Christi cum Ecclesia coniunctionem significat & repræsentat matrimonium Christianorum. Est enim duplex vnio, seu coniunctio in tali Matrimonio. *Vna* naturalis & ciuili, quæ oritur ex contractu ciuili, & est communis Christianis cum gentilibus. *Altera* spiritualis, quæ oritur ex gratia sacramentali & est propria coniugum Christianorum. De hac posteriore potissimum ait S. Paulus *loco cit.* monens viros diligere vxores sicut Christus Ecclesiam dilexit; & vxores obediant viris, sicut Ecclesia obedit Christo.

Hinc confirmatur conclusio, quia, si Deus coniungit in nouo Testamento virum & foeminam ad hunc finem, vt spirituali sua vnione significant spiritualem vnionem Christi & Ecclesie, sine dubio largitur illis gratiam, sine qua non haberent illam vnionem spiritualem, de qua gratia *in seq. concl.*

3 *Secunda Conclusio*: Matrimonium, vt sacramentum, confert quatuor dona gratiæ, quæ coniugibus necessaria sunt; verbi gratia fidem, id est, fidelitatem, dilectionem, sanctificationem & sobrietatem. Patet ex 1. Tim. 2. v. 15. *Saluabitur autem mulier per filiorum generationem, si permanserit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.* Quali dicat: Mulier in statu Matrimonij salua fiet, si permanserit in iis donis quæ accepit in celebratione matrimonij.

Nota, quatuor sunt mala, quæ sine gratia Dei non possunt euitari in Matrimo. *Primo*, non seruare coniugi fidem matrimonialem. *Secundo*, odium & rixæ, quæ aliquando inter coniuges oriuntur. *Tertio*, immunditia quædam & turpitude ex rebellionem membrorum. *Quarto*, intemperantia. His malis opponuntur dona dicta, quæ vi sacramenti conferuntur, & in quibus, teste D. Paulo, permanendum est. Hinc 1. Cor. 7. v. 7. vbi Apostolus agit de Matrimonio & virginitate vtrumque vocat donum Dei, cum ait: *Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, vnus quidem sic, alius vero sic.*

5 *Obiicies primo*, Matrimonium Adæ & Eux & aliorum
Patrum

Patrum veteris Testamenti fuit etiam signum futuræ coniunctionis Christi cum Ecclesia ; & tamen non erat sacramentum. Ergo ex tali signo non colligitur ratio sacramenti. Resp. *Primo*, non desunt Catholici qui asserunt Matrimonium in veteri Testamento fuisse etiam sacramentum, ac proinde à Christo non tam institutum esse, quam confirmatum, neque esse proprium nouæ legis. Ita Alf. à Castro *lib. 11. contra hæreses. v. nuptia. her. 3.* Petrus Sotus *lect. 2. de Matrimonio*, & Catharinus apud Henriq. *lib. 11. c. 2.* & probant *primo*, quia Deus benedixit coniugio Adami & Eux. Ergo videtur gratiam adiunxisse signo externo. *Secundo*, quia Leo Pontifex *Epist. 92. ad Rusticum* dicit, nuptias ab initio sic institutas vt haberent in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum.

Hæc opinio non placet. *Primo*, quia D. Th. & alij contrarium docent. *Secundo*, quia Tridentinum *loco citato*, apertè dicit Matrimonium esse sacramentum legis Evangelicæ & à Christo institutum. Illa autem Benedictio, qua Deus benedixit coniugia Adæ & Eux, fuit corporalis pertinens ad fœcunditatem, non autem spiritualis ad gratiam, vt rectè probat D. August. *lib. 13. Confess. cap. 24.* ex eo quod eadem benedictio data sit piscibus & aibus. S. Leo loquitur, non de initio mundi, sed de initio institutionis nuptiarum; quod rectè intelligi potest de noua institutione per Christum facta.

Resp. *Secundo*, Matrimonium Adami & Eux significasse futuram Unionem Christi cum Ecclesia ; Matrimonium autem Christianorum significare præsentem etiam. Vnde sicut sacramenta vetera non conferebant gratiam, tamen significarent venturum Christum, noua autem conferunt gratiam, quia præsentem significant. Sic seruata proportione dicendum est de Matrimonio.

¶ Obiicies *secundo*, Matrimonium non videtur conferre gratiam, vt docent multi Canonistæ cum Durando. Ratio Canonistarum est, quia licitè fit pactum de Matrimonio contrahendo, etiam si certa summa pecuniæ numeretur. Hoc autem non fieret licitè si Matrimonium conferret gratiam; quia tunc gratia Dei emeretur pecuniis, quod est simoniacum. Ratio Durandi, quia Matrimonium nec
confert

confert primam gratiam, nec augmentum illius. Non primam, quia duo tantum sacramenta instituta sunt ad remissionem peccatorum, & consequenter ad primam gratiam conferendam. Nec augmentum illius, quia, quando virgo existens in gratia contrahit Matrimonium, non accipit maiorem gratiam, sed potius paritur damnum maioris gratiæ, iuxta 1. Cor. 7. v. 38. *qui nubit, bene facit: qui non nubit, melius facit.* Et infra: *beatior erit si sic permanferit.*

Resp. canonistæ cum Durando errant. Nec illorum ratio concludit, quia, vt rectè docet D. Th. 2. 2. *quest. 100. art. 2. & in 4. dist. 25. quest. 3. art. 2. quest. 1.* in Matrimonio non solum sacramentum, sed etiam contractus ciuili spectari potest. Vnde, licet non possit dari, vel accipi pecunia pro sacramento, potest tamen pro ciuili contractu ad onera Matrimonij toleranda. Similiter non concludit ratio Durandi, quia Apostolus confert statum cum statu, non autem statum cum sacramento. Status Virginitatis altior est statu Matrimonij, & maioris gratiæ ac meriti, vt bene colligitur ex *loc. cit.* sacramentum tamen semper auget gratiam, in quocunque statu suscipiatur.

7 *Quæres primo, an Matrimonium infidelium, cum ambo baptizantur, fiat sacramentum?* Aliqui Thomistæ negant apud P. Ledesmam, *de Matrimonio quest. 59. art. 2. dub. 3.* Ratio est, quia nouum sacramentum requirit nouam materiam & formam. At in Baptismo infidelium non est nouus contractus Matrimonij, sed antiquus perseuerat. Ergo non fit nouum sacramentum. Alij adfirmant sacramentum, non quidem statim in Baptismo, sed cum habent postea nouum consensum, vel antiquum verbis, aut nutibus approbant. Ita Palud. & Capreol. 4. *dist. 26.* & Ioan. Eckius, *hom. 73. de Sacramentis.* Ratio est, quia Matrimonium ante Baptismum contractum poterat dissolui, post Baptismum autem non potest amplius dissolui. Ergo post Baptismum fit sacramentum. Non potest autem fieri nisi per nouum consensum. Ergo. Alij demique docent effici sacramentum statim in Baptismo, nec requiri nouum consensum. Ratio est, quia statim in Baptismo fit indissolubile, & significat spirituales vnionem Christi cum Ecclesia. Vide Henriquez *l. 11. c. 3. n. 1.*

8 Quæres *secundo*, an Matrimonium fidelis cum infideli sit sacramentum? Hoc pendet ex aliqua quæstione: an Matrimonium sit vnum tantum sacramentum. Aliqui putant esse duo. *Primo*, quia sacramenta multiplicantur secundum numerum suscipientium. Sunt autem duo suscipientes, scilicet vir, & foemina. *Secundo*, quia vnum numero accidens non potest esse in duobus distinctis subiectis. *Tertio*, quia in viro est gratia sacramentalis distincta à gratia mulieris. Alij rectius dicunt esse vnum tantum sacramentum Ratio est, quia est vnus tantum contractus inter virum & foeminam. Huic autem contractui annexa est ratio sacramenti. Hinc sequitur, vel ex vtraque, vel ex neutra parte coniugum debere esse sacramentum.

9 Quæres *tertio*, quare Matrimonium vocetur magnum sacramentum? Resp. sacramentum quadruplici sensu potest vocari magnum. *Primo*, necessitate, vt Baptismus. *Secundo*, ratione contenti, vt Eucharistia. *Tertio*, ratione ministri, vt Ordo & Confirmatio. *Quarto*, in ratione signi, vt Matrimonium, quia significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quæ est res maximi momenti.

Quæres *quarto*, quid sit in Matrimonio sacramentum tantum, & quid res tantum, & quid res & sacramentum simul? Resp. Sacramentum tantum est contractus ciuilis. Res tantum est Gratia sacramentalis. Res & sacramentum simul est maritalis coniunctio, seu vinculum illud quod nascitur ex mutuo contractu. Nam illa coniunctio significatur per contractum externum, & significat gratiam sacramentalem, qua coniuges vniuntur in charitate, & præterea coniunctionem Christi cum Ecclesia.

Q V Æ S T I O V.

Quæ sit materia & forma huius sacramenti?

1 **P**rima Opinio est: verba contrahentium esse materiam, verba autem sacerdotis esse formam Matrimonij, quatenus sacramentum est, non tamen quatenus contractus est. Ita Canus *l. 8. de locis Theol. c. 5. ad 3.* Putat enim Matrimonium sine præsentia sacerdotis esse quidem validum

894 CAP. XLIV. DE SACRAMENTIS
dum contractum ; non tamen sacramentum. Quod in seq.
quest. refutabitur.

2 Secunda Opinio est , mutuum consensum contrahentium esse materiam, verba autem quibus ille consensus exprimitur, esse formam, quia consensus informatur per verba. Ita communiter Canonistæ c. tua nos, de sponsal. Et Nauar. in Man. cap. 22. n. 20. Sed ab aliis reiicitur hæc opinio, quia totalis materia sacramenti debet esse sensibilis ; licet partialis, vt contritio in sacramento pœnitentiæ, possit esse non sensibilis.

3 Tertia Opinio est omnino contraria , consensum esse formam , verba autem consensus exprimentia esse materiam , quia consensus determinat & perficit verba. Nam consensu secluso verba nihil efficerent. Ita Ioan. Maior. in 4. d. 26. q. 1. Sed eodem modo refellitur , quia forma debet esse sensibilis, sed internus consensus non est sensibilis.

4 Quarta Opinio est , ipsos contrahentes esse materiam, verba autem contrahentium esse formam. Ita Palud. in 4. d. 26. q. 4. a. 3. ad 2. Sed refellitur, quia in cæteris contractibus, vt in emptione, locatione , commutatione non potest res vendita, locata, commutata dici materia ex qua conficitur contractus ; sed tantùm dicitur materia circa quam verfatur.

5 Quinta Opinio , verba à priori contrahente prolata materiam , prolata autem à posteriori esse formam , sicut in numero vltima vnitas est forma præcedentium, quia per hanc determinantur præcedentes ad certam numeri speciem. Ita Richardus , Victoria , Ledesma & Henriq. l. 11. cap. 2. n. 5.

105ac 6 Sexta Opinio est, verba, quibus consensus mutuus exprimitur esse sibi inuicem materiam & formam secundum diuersas rationes. Nam in verbis contrahentium duo spectari possunt. *Primo*, expressio mutue traditionis, qua quilibet tradit alteri sui corporis potestatem : Et hac ratione dicuntur materia. *Secundo*, expressio mutue acceptationis, qua quilibet acceptat traditionem ab altero sibi factam: & hac ratione dicuntur forma. Ita D. Th. Dom. Sotus & Suarez tom. 3. disp. 2. sect. 1. Ratio est, quia illa traditio est imperfecta & inefficax donec acceptatio accedat. Tunc enim
perfi

perficitur & determinatur in ratione Matrimonij.

2 Prima Conclusio. Si Matrimonium spectetur vt est in fieri, sic consensus vtriusque coniugis per externa verba, vel signa expressus, quatenus continet mutuam traditionem, habet rationem materiæ, quatenus autem continet mutuam acceptionem, habet rationem formæ. Ipsi verò contrahentes sunt materia circa quam versatur contractus in fieri. Hoc sensu vera est *sexta* opinio.

3 Secunda Conclusio. Si Matrimonium spectetur vt in factò esse, sic contrahentes habent rationem materiæ ex qua coniunctio verò, seu vnio contrahentium, quæ ex mutua obligatione oritur, habet rationem formæ. Hoc sensu intelligenda est definitio Matrimonij *superius* allata.

Q V Æ S T I O V I.

Quis sis minister huius sacramenti?

1 C Ertum est, Ministrum Matrimonij, quatenus contractus civilis est, esse contrahentes ipsos. Nam is dicitur minister alicuius contractus, qui facit illum contractum. Sed contrahentes per mutuum consensum illum faciunt. Quæritur ergo, quis sit Minister quatenus sacramentum est. Aliqui putant sacerdotem, seu Parochum. Ita Canus *loco citato*, & autor Enchiridij Concilij Colonienfis, §. *de Ministro*. Ratio, quia actio sacramentalis est sacra. Ergo minister debet esse sacer. Deinde, quia Trident. *sess.* 24. c. 1. mandat vt Parochus habito contrahentium consensu proferat hæc verba: *Ego vos coniungo*. Ergo Parochus verè coniungit, & conficit sacramentum; Alioqui verba ipsius essent falsa. Hinc sequitur Matrimonia clandestina, quæ ante Tridentinum celebrata sunt, fuisse quidem valida; non tamen habuisse rationem sacramenti.

2 Prima Conclusio. Parochus non est Minister huius sacramenti, sed ipsi contrahentes. Est communis. Et probatur *primo*, quia nec ex Scriptura, nec ex vllò Concilio, vel Traditione colligi potest Parochum esse Ministrum huius sacramenti. Quod autem ipsi contrahentes sint ministri, colligi potest ex natura contractus, circa quam nihil mutatum est, nisi quod rationem sacramenti adiecerit. *Secundo*,

quia

quia ante Tridentinum Matrimonia clandestina non solum valida, sed etiam indissolubilia semper habita sunt. At non fuissent indissolubilia nisi ratione sacramenti. *Tertio*, quia causæ Matrimoniales, etiam ante Tridentinum, pertinebant ad tribunal Ecclesiasticum. Ergo signum est Matrimonium non fuisse contractum merè civilem, sed etiam sacramentum. *Quarto*, quia licet actio sacramentalis debeat esse sacra, non tamen necesse est Minister esse sacrum, ut patet in Baptismo, quem etiam laici conferre possunt.

3 *Secunda Conclusio.* Tametsi Parochus non sit propriè Minister sacramenti, tamen ex decreto Concilij Tridentini debet esse præsens, ut exquirat consensum coniugum, & eundem approbet, declaret, & sacerdotali Benedictione confirmet; Ita *Sess. 24. cap. 1. de Matrimonio.* Vnde sequitur requiri præsentiam Parochi, non ut sit Minister sacramenti, sed ut conditio quædam necessaria ad valorem contract. Vide Suar. *t. 3. disp. 16. sect. 1.*

Q V Æ S T I O VII.

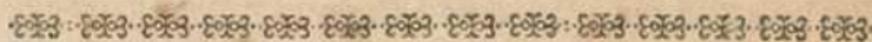
Quia sit Matrimonium ratum & consummatum, & quomodo differant?

1 *Prima Conclusio.* Illud Matrimonium dicitur ratum in iure Canonico, quod est firmum & dissolui non potest, ut patet ex *cap. quanto, de diuortis*, ubi Innocens III. dicit Matrimonium infidelium, etiam si verum & legitimum sit, non esse ratum, quia potest solui; Matrimonium verò fidelium esse ratum, quia non potest solui. Hinc soluit illam quæstionem, cur, si alter infidelium coniugum conuertatur ad fidem, possit transire ad alias nuptias viuentis prioris coniugis; non autem si alter coniugum fidelium fiat hæreticus, aut gentilis? Horum enim coniugium est ratum, & indissolubile; non autem illorum.

Secunda Conclusio. Apud Christianos distinguitur Matrimonium ratum à consummato. Ratum dicitur, quod quidem legitime contractum est per verba de præsentibus, sed nondum subsecuta est copula carnalis. Consummatum est, quando subsequitur copula.

Quæres: an Matrimonium consummatum sit rato perfectius?

fectius? Mich. Medina *lib. 5. de Continentia, cap. 66.* dicit matrimonium ratum ante consummationem non esse Sacramentum, & ideo per dispensationem dissolui posse. Reliqui Theologi contrarium docent, asserentes ratum matrimonium esse verum Sacramentum, & tam perfectum essentialiter, quàm est consummatum. Differunt tamen quoad aliquam significationem. Ratum enim significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per charitatem. Consummatum autem significat etiam coniunctionem Christi cum Ecclesia per Incarnationem, seu Naturæ conformitatem, ut Innocentius III. *cap. debitum de bigamis.* Ratio est, quia per matrimonium consummatum duo coniuges fiunt vna caro, ut habetur *cap. 2. de Conuersione coniugatorum.* Ergo per id matrimonium optimè significatur duas naturas vniri in vna, & eadem Persona Verbi.

CAPVT XLV.

De consensu, qui est causa efficiens ipsius Matrimonij.

PRIMO generatim quæritur, an consensus contrahentium sit necessarius ad matrimonium. *Secundo*, an debeat esse omnino voluntarius, & non coactus. *Tertio*, an absolutus & minimè conditionatus. *Quarto*, an expressus & manifestus. *Quinto*, quodnam sit obiectum huius consensus, id est, in quid consentiant. *Sexto*, an consensus parentum requiratur.

QVÆSTIO I.

An consensus contrahentium sit necessarius ad Matrimonium?

IN matrimonio quinque spectari possunt, ut dixi *supra.* *Primo*, contractus matrimonialis. *Secundo*, obligatio mutua, quæ oritur ex illo contractu. *Tertio*, vinculum animorum. *Quarto*, ius & potestas exercendi actus conjugales. *Quinto*, vsus seu exercitium illius potestatis. De contractu dubium non est, quia constat illum fieri non posse sine mutuo consensu contrahentium. Nam in mutuo

consensu consistit essentia contractus. Tota ergo difficultas est de obligatione, & vinculo matrimonij, an ad ea simpliciter necessarius sit consensus viri & mulieris.

Prima Conclusio. Posset Deus absolute loquendo facere mutuam obligationem, & vinculum matrimonij inter virum & foeminam sine horum consensu. Ita Paludanus, D. Sotus, Ledesma, Victoria, & alij citati apud Henriq. *lib. II. cap. 1. num. 3.* contra Adrianum. Probatur *primo*, quia expressus consensus viri & foeminae non est causa formalis, sed effectiua vinculi matrimonialis. Sed Deus potest supplere vicem causae efficientis. Ergo potest supplere consensum viri & mulieris, & sine hoc efficere vinculum matrimonij. *Secundo*, quia Deus est absolutus Dominus humani corporis, & totius hominis. Ergo potest transferre dominium illius, non expectato hominis consensu. Confirmatur, quia, si homo potest sui corporis potestatem alteri tradere cum perpetuo vinculo obligationis, multo magis id poterit Deus, qui habet maius dominium humani corporis, quam ipsemet homo.

3 *Quaeres*: an aliquando Deus hoc fecerit? Franc. Viria *in elect. de matrimonio, part. 1.* docet eum hoc fecisse in matrimonio Adae & Euae. Itemque in coniugio Olex, & mulieris fornicariae. Idem sentit Ledesma de matrimonio Adae & Euae, cum asserit Deum praevento eorum consensu copulasse illos dicendo, *crescite & multiplicamini.* Et probatur *primo*, quia Scriptura non commemorat eos in matrimonium consensisse. *Secundo*, quia *Matth. 19.* Christus satis insinuat solum Deum coniunxisse primos parentes sine consensu eorum, dicendo; *quod Deus coniunxit, homo non separet.* Sed contraria sententia est communior & probabilior. *Primo*, quia ad suauem Dei prouidentiam spectabat, ne primum matrimonium quod aliorum norma, & exemplar erat, sine proprio consensu consisteret. *Secundo*, quia si desponsatio Verbi cum Humanitate non est facta sine consensu Beatae Virginis, multo minus desponsatio primorum parentum debuit fieri sine mutuo consensu, praesertim cum haec sit onerosa, non autem illa.

4 *Secunda Conclusio.* Secundum legem Dei ordinariam adeo necessarius est mutuus consensus viri ac foeminae, ut
sine

sine illo non possit esse verum matrimonium, aut vinculum matrimoniale. Est communis. Et colligitur ex Tridentino *sess. 24.* Et ex iure Canon. 27. *quest. 2.* per multa capitula. Ratio, quia matrimonium ita debet contrahi secundum legem Dei ordinariam, ut mutua charitas & benevolentia coniugum possit consistere & conseruari. Hoc autem ordinariè fieri non potest sine mutuo consensu. *Secundo*, quia ad omnem effectum particularem requiritur concursus causæ proximæ ad illum effectum ordinatæ secundum legem Dei ordinariam, ut patet inductione. Sed consensus viri & foeminae est causa proxima vinculi, & obligationis maritalis, & ad hunc effectum per se ordinata. Ergo consensus ille ordinariè necessarius est.

5 Tertia Conclusio. Hic consensus, qui ordinariè necessarius est, non potest suppleri per vllam humanam auctoritatem; vnde nec Pontifex, nec vllus Princeps secularis potest quemquam cogere ad matrimonium, etiam si appareat vrgens necessitas. Ita D. Soto *in 4. dist. 29. qa. art. 4.* & alij contra Hostiensem.

Probatur *primo*, ex fine matrimonij, qui est mutuus amor, & educatio prolis. Hic autem finis non potest haberi sine mutuo consensu. *Secundo*, quia nusquam legimus Deum dedisse Pontifici, aut alicui Principi hanc potestatem. *Tertio*, neque Ecclesia vnquam vsa est hac potestate, cum tamen saepe fuerit vrgens necessitas. *Quarto*, quia Ecclesia non potest statuere, ut matrimonium inter coniuges Christianos non sit Sacramentum. Atqui non esset Sacramentum si fieret sine consensu coniugum. *Primo*, quia ratio Sacramenti superuenit matrimonio, quatenus est contractus ciuilis, ut omnes fatentur. At non esset ciuilis contractus sine mutuo consensu. Ergo nec Sacramentum. *Secundo*, quia Sacramenta non suscipiuntur ab inuitis, sed à spontaneis. *Tertio*, quia deesset minister Sacramenti.

6 Prima Obiectio. Deus potest sua auctoritate coniungere aliquos matrimonio sine illorum consensu, ut dictum. Ergo etiam potest Pontifex aut Imperator, cum sit par ratio. Nam ideo potest Deus, quia habet dominium in corpus humanum. Sed etiam Pontifex, & Imperator habet dominium in corpora quorundam, quia potest illos

priuare vita, & omnibus bonis. Ergo sicut potest illis auferre corpus sine illorum consensu, ita potest transferre dominium corporis illorum per matrimonium. Respondeo, non est simile, quia Deus non solum habet in sua potestate corpora, & facultates hominum, sed etiam animas & corda; ac proinde potest illorum, quos inuitos cogere ad matrimonium, mutare animum, ut libenter sint in matrimonio, & habeant mutuam charitatem, quæ ad finem matrimonij necessaria est. Hoc autem non potest Pontifex aut Imperator. Vnde si quem cogere ad matrimonium, faceret contra finem matrimonij, neque posset huic incommodo efficaciter occurrere, quia non potest animum mutare.

7 Secunda Obiectio. Respub. aut Princeps secularis potest inuitos ciues impellere ad alios contractus ineundos, ut ad vendendum frumentum tempore necessitatis. Ergo etiam ad contractum matrimonialem. Est enim par ratio. Nam etiam alij contractus ex sua natura requirunt mutuum consensum non minus quam matrimonium. Resp. si proprie loquamur, nullus potest fieri contractus inter duas personas sine mutuo harum consensu. Contractus enim nil aliud est, quam vtriusque contrahentis in aliquam rem consensus. Vnde, quando Princeps cogit aliquem ad contrahendum, non est contractus ex parte eius qui cogitur, nisi hic consentiat: potest tamen esse contractus ex parte Principis, qui aliquando ius habet in bona subditorum, ut possit ea legitime distrahere, etiam ipsis inuitis. Hoc tamen non habet locum in matrimonio, quia repugnat ipsius fini. Finis enim illius est, ut coniuges in mutuis obsequiis, & charitate procreent & instituant prolem, quod inuiti facere nequeunt. Finis autem aliorum contractuum non est eiusmodi.

8 Tertia Obiectio. Vrgente necessitate potest aliquem Pontifex cogere ad Episcopatum, in quo fit matrimonium spirituale inter Episcopum & Ecclesiam. Ergo potest etiam cogere ad corporale ob similem necessitatem. Ita Ostiensis. Resp. non potest cogere ad Episcopatum nisi præcepto; quod etiam in matrimonio facere potest.

9 Quarta Obiectio. Quando duo contraxere sponsalia
per

per verba de futuro, si post secuta est copula, coguntur ab Ecclesia in matrimonio viuere; neque admittitur exceptio reclamantium, quod non consenserint. Ergo Ecclesia habet potestatem cogendi inuitos. Resp. in tali casu præsumit Ecclesia eos ad copulam accessisse affectu maritali, ac proinde fuisse verum consensum. Si tamen reuera non fuit consensus, Ecclesia non potest efficere, vt sit verum matrimonium.

10 Quinta Obiectio. Non minor libertas requiritur ad ingressum Religionis, quàm ad matrimonium. Sed Ecclesia potest aliquem compellere ad professionem Religionis, si ultra annum gestauerit habitum professorum. Ergo potest etiam compellere ad matrimonium. Respondeo, in tali casu præsumit Ecclesia eum tacitè consensisse in professionem eò ipso, quod gestauerit habitum, vt habetur c. 1. de Regularibus in sexto.

QVÆSTIO II.

An consensus debeat esse liber & minimè coactus?

1 **T**Ria requiruntur ad consensum perfectè voluntarium & liberum. *Primo*, vt procedat ex deliberatione. *Secundo*, vt sine errore & ignorantia. *Tertio*, vt non sit extortus per metum. Duo priora requiruntur ex parte intellectus; tertium ex parte voluntatis.

2 Prima Conclusio: Consensus ad matrimonium requisitus debet procedere à deliberata ratione. Est communis. Probat, quia si alij contractus non sunt validi, nisi procedant ex deliberato animo. Ergo nec contractus matrimonij. Ratio generalis est, quia ad contractum requiritur talis consensus, qui inducat mutuam obligationem. Sed nemo potest obligari, præsertim in re libera & graui, nisi deliberato animo consentiat.

Secunda Conclusio: Si consensus procedat ex errore vel ignorantia, non est validum matrimonium. Est communis. Probat, quia error facit, vt res non cognoscatur, sed maneat incognita. Ergo consensus voluntatis, qui in illam rem fertur, non potest esse voluntarius; quia nihil est volitum, nisi sit cognitum.

Nota, quod quadruplex error possit contingere in matrimonio. *Primo*, error personæ, quoad substantiam, ut si putem, Petrum esse Ioannem. *Secundo*, error conditionis, quoad seruitutem, ut si foemina consentiat in seruum, quem putat liberum. *Tertio*, error qualitatis, ut si putet adolescentem esse nobilem, aut pulchrum, aut castum, qui talis non est. *Quarto*, error fortunæ, ut si diuitem putet, qui pauper est. *Primus & secundus* impedit legitimum consensum, non autem *tertius & quartus*. Ratio est, quia consensus matrimonialis directè fertur in personam liberam, quæ habet potestatem sui corporis, & eam potest alteri tradere; non autem in qualitatem, aut fortunam personæ.

4 Tertia Conclusio: Si consensus sit iniuriôsè extortus per metum cadentem in constantem virum, irritum est matrimonium. Ita D. Thom. q. 47. art. 3. Schol. in 4. d. 29. Nauarr. c. 22. n. 50. & alij passim. Et habetur in iure Canonico, cap. cum locum, c. veniens, 2. de sponsalibus. Ratio D. Th. est, quia talis metus repugnat perpetuitati matrimonij. Potest enim peti restitutio in integrum.

5 Nota *primo*, duplicem esse metum, grauem ac leuem. Grauis est, qui cadit in constantem virum: Leuis est, qui non cadit. Censetur autem cadere in constantem virum, quando quis propter metum eligit minus malum ad euitandum maius; ut si quis latroni promittat pecuniam, ut euadat mortem. Contrà verò non censetur cadere in constantem virum, quando quis ob mortem eligi maius malum ad euitandum minus.

6 Nota *secundo*, grauem metum (idem de leui) dupliciter posse incuti. *Primo*, iustè, ut si cui Episcopus minetur excommunicationem, nisi ducat Mariam, cum qua contraxit sponsalia. *Secundo*, iniustè, ut si quem velit aliquis interficere, aut infamare, nisi consentiat in matrimonium. *Prior* non irritat matrimonium, sed *posterior*.

7 Nota *tertio*, quod metus iniuriôsè incussus irritet matrimonium non prouenire ex defectu voluntarij, sed ratione iniuriôsæ actionis. Nam is, qui per iniuriam extorquet consensum, tenerur illum restituere in priorem statum. Sicut enim iniuriôsè retinens alterius pecuniam tenerur restituere; sic etiam iniuriôsè retinens alterius consensum.

Nota

Nota *quarto* : Hoc esse discrimen inter alios contractus & matrimonium, quod illi, qui ob metum iniuriosum inuvalidi essent; sint validi tamen si accedat iuramentum, non autem hoc. Ratio, quia alij contractus possunt facile rescindi per Iudicem, & alia iuris remedia; & damnum illatum potest in integrum restitui. Contractus autem matrimonij, si semel validus est, non potest rescindi, non ex natura rei, sed ex Ecclesia, quæ voluit hunc contractum esse validum in tali casu; licet alij contractus non sint validi.

8 Prima Obiectio: Consensus extortus per metum cadentem in constantem virum, nunquam potest dari in matrimonio. Patet, quia consensus extortus per metum est peccatum mortale in matrimonio. Nam, qui ita consentit, facit inuvalidum Sacramentum; ac proinde sacrilegus est. At vir constans non est, qui peccat & sacrilegium committit. Respondeo. Consensus ille non est peccatum. Nam is qui consentit, si sciat & cogitet suum consensum iure esse inuvalidum, non consentit tanquam Minister Sacramenti; neque cum illa intentione. Et sic non peccat. Si autem nesciat aut non cogitet, excusatur à peccato.

9 Secunda Obiectio: Matrimonium fit etiam inuvalidum ob metum reuerentialem erga parentem & Prælatos; qui tamen metus non cadit in constantem virum. Respond. ex solo metu reuerentiali non fit inuvalidum matrimonium, nisi cum eo coniunctus sit metus cadens in constantem virum, id est, metus alicuius grauis mali quod parens, aut Prælatas minatur.

QVÆSTIO III.

An consensus debeat esse absolutus, & non conditionatus?

I Prima Conclusio: Si quis consentiat in matrimonium sub conditione de futuro, quæ honestè fieri potest, non est matrimonium de præsentì, sed tantùm contractus sponsalium; vt si quis dicat: *Ego duco te in uxorem, si recuperaueris illam domum.* Est communis. Probat, quia non potest esse validum matrimonium de præsentì, nisi sit validus contractus de præsentì; nec contractus potest esse va-

904 CAP. XLV. DE SACRAMENTIS
lidus de præfenti, nisi fit mutua obligatio de præfenti. Sed
quando apponitur conditio pendens ex futuro; tunc etiam
obligatio pendet ex euentu futuræ conditionis.

Quæres: An impleta conditione de futuro statim inci-
piat esse validum matrimonium sine nouo consensu ex-
presso contrahentium? Affirmat Panormit. *c. de illis, de con-
dit. appofitis*; & multi alij Canonistæ. Et Palud. *in 4. d. 29.
q. 2. art. 5.* Ratio est, quia alij contractus adueniente condi-
tione valent sine nouo consensu. Ergo etiam matrimo-
nium. Contrarium docent alij Theologi, & Conarruias.
Ratio est, quia in valido matrimonio debet esse mutuus
consensus obligans de præfenti, qui sit verum Sacramen-
tum. Sed primus consensus sub conditione non erat talis.
E. nisi sit nouus consensus non est verum matrimonium &
Sacramentum. Idem dicendum est de aliis contractibus,
qui adueniente conditione non sunt validi, nisi repetan-
tur. Hoc tamen interest, quod in aliis contractibus imple-
ta conditione contrahentes cogi possint ad executionem,
non autem in matrimonio.

3 Secunda Conclusio: Si quis consentiat in matrimo-
nium sub conditione de futuro, quæ sit necessaria, præsu-
mitur validum esse matrimonium de præfenti; neque ex-
pectanda est eiusmodi conditio, vt si quis dicat: *Ego duco
te in uxorem, si cras sol oriatur.* Est communis. Nam talis
conditio habetur pro non adiecta. Cùm enim necessariò
euentura sit, & iam certò sit, vel existat in suis causis na-
turalibus, non est putandum personam prudentem velle
suspendere consensum, donec impleatur conditio, quasi in-
certus esset eius euentus. In foro tamen conscientix, si
quis animum habuisset expectandi euentum talis condi-
tionis, non esset matrimonium de præfenti, vt notat Nauar.
cap. 22. num. 67.

4 Tertia Conclusio: Si quis consentiat in matrimonium
sub conditione de futuro, quæ impossibilis sit, præsumitur
validum esse matrimonium; vt si quis dicat: *Ego duco te, si
cælum digito contigeris.* Est communis. Nam etiam talis
conditio habetur pro non adiecta, vt expressè habet Gre-
gorius Novus *c. si conditiones, de conditionibus appofitis.*

5 Quarta Conclusio: Si quis consentiat in matrimonium
sub

sub conditione de futuro, quæ turpis, præsumitur etiam validum matrimonium, ut si quis dicat: *Ego duco te si parentem tuum interfeceris.* Est communis. Nam turpis conditio habetur pro non adiecta, ut patet ex eodem loco citato pro Gregorio.

6 Quinta Conclusio: Si quis consentiat in matrimonium sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonij, nec est validum matrimonium, nec contractus sponsalium, ut si quis dicat: *Ego duco te, si prolis generationem maleficio impederis; vel, Si adulterio victum pro familia paraveris.* Est communis sententia, & habetur *can. cit.*

Nota tamen duplices esse conditiones, quæ aliquo modo repugnant matrimonio: quædam sunt turpes, de quibus in conclusione; quæ sine dubio irritant matrimonium, ut omnes fatentur: quædam sunt honestæ, ut si quis dicat: *Ego contraho tecum si post coniugium emiseris votum castitatis.* De his dubitatur, an irritent matrimonium, necne?

Respondeo. Si quis per viam aut modum conditionis dicat: *Ego contraho tecum, si votum castitatis emiseris,* non est matrimonium de præsentibus, quia pendet à futura conditione. Si autem per viam modi dicat: *Ego contraho tecum, ut castitatem serues;* potest esse validum matrimonium, si alter consentiat, & uterque (in actu primo) corporis sui potestatem tradat.

7 Sexta Conclusio: Si quis consentiat in matrimonium sub conditione de præsentibus, vel præteritis, validum est matrimonium stante conditione. Est communis, quia nihil in tali casu desideratur ad verum matrimonium, cum conditio utrobique sit expleta.

Q V Æ S T I O I V.

An consensus debeat esse expressus & manifestus?

1 Prima Conclusio: Consensus ad matrimonium requisitus debet exprimi signo aliquo exteriori, siue per verba; siue per literas, siue per internuncium, &c. Est communis. Nam, nisi consensus utrique parti constet, non nascetur utrinque obligatio. Et sic non erit verè contractus humanus.

3 Secunda Conclusio: Vbi promulgatum est decretum Trident. de Matrimoniis clandestinis, requiritur etiam præsentia parochi, aut alterius sacerdotis, de illius, vel ordinarij licentia, & aliorum duorum vel trium testium, adeo, vt si illi non adsint, non sufficiat expressus consensus contrahentium. *sess. 24. c. 1.* Vnde sequitur, quod, vbi decretum illud promulgatum est, si contrahatur Matrimonium per nuncium aut literas, necesse sit, vt etiam parochus & testes adhibeantur, qui testari possint de consensu vtrinque præstito per literas aut internuncium. Porro antequam Matrimonium contrahatur coram Parocho & testibus, debent in Ecclesia fieri denunciationes, quæ tamen iudicio Episcopi omitti possunt pro ratione circumstantiarum, vt idem Concilium declarauit.

3 Tertia Conclusio: In iis etiam locis, vbi decretum illud promulgatum non est, requiruntur duo vel tres testes, non quidem, vt Matrimonium sit validum, sed vt sine peccato contrahatur. Ratio, quia etiam ante Tridentinum prohibita fuere ab Ecclesia clandestina Matrimonia, vt patet *ex cap. aliter. 30. quest. 5.* Est tamen discrimen, quia clandestina ante Tridentinum, tametsi prohibita essent, erant tamen valida si contraherentur, nunc autem & prohibita & inuvalida sunt.

QVÆSTIO V.

Quodnam sit obiectum huius consensus?

1 **P**rima Conclusio: Consensus ad Matrimonium requisitus directe fertur in materialem coniunctionem animorum per mutuam traditionem potestatis corporum ad finem Matrimonij saltem confuso cogitatum. Scholast. *in 4. distinct. 28.* Et D. Thom. *q. 48. a. 1.* Ratio est, quia consensus debet ferri in ipsam essentiam Matrimonij. Sed hoc consistit in coniunctione animorum, vt supra dixi. Confirm. quia, quando apponitur conditio contra substantiam & essentiam Matrimonij, non est validum matrimonium, vt patet *ex præced. quest.* Hoc autem ideo est, quia non datur consensus in substantiam Matrimonij.

2 Secunda Conclusio. Consensus non necessario fertur directè in copulam carnalem. Ita citati auctores. Nam copula non est de essentia Matrimonij. Potest enim veritas matrimonij constare etiam si copula nunquam sequatur.

Quæres: an saltem necesse sit, vt consensus indirectè & implicitè feratur in copulam? Plerique affirmant, quia, qui directè & explicitè consentit in essentiam matrimonij, censetur indirectè & implicitè consentire in vsum, seu operationem illius. Sed contra est. *Primo*, quia Beata Virgo contraxit verum matrimonium, & tamen nullo modo consentit in copulam. *Secundo*, quia si quis cōtrahat matrimonium, & simul intendat ingredi religionem ante consummationem, validum est matrimonium, vt patet ex *c. commissum. de sponsalibus*. At in tali casu nullus est consensus in copulam. Et hæc sunt bona argumenta apud nos Catholicos. Respondeo autem, quod dupliciter intelligi potest consensus implicitè ferri in copulam. *Primo*, ex parte contractus. *Secundo*, ex parte contrahentis. Priore modo necessarius est consensus saltem implicitus in copulam, quia contractus matrimonij ex natura sua ordinatur ad copulam. Ergo consensus, qui directè & expressè fertur in contractum, simul indirectè & implicitè fertur in copulam. At posteriore modo non est necesse vt consensus implicitè feratur in copulam, vt rectè probant argumenta allata.

QVAESTIO VI.

An consensus Parentum sit necessarius?

1 **M**ulti Lutherani & Calvinistæ docent matrimonia filiorum, seu filiarum sine consensu parentum non esse firma & rata, sed posse à parentibus irritari.

2 Conclusio Vnica. Tametsi consensus possit aliquando esse necessarius, vt filij contrahant matrimonium sine parente, non tamen est necessarius ad valorem matrimonij. Vnde, licet filij contrahentes matrimonium possint peccare contrahendo inuitis parentibus, tamen contractus est validus; & à parentibus, vel Magistratu rescindi non potest.

908 CAP. XLV. DE SACRAMENTIS
test. Est communis sententia Catholicorum, & habetur in
c. cum virum, de Regularibus. Et ratio est, quia, tametsi pa-
ter habeat ius dirigendi filium in suis actionibus, & filius
reneatur illi obedire in rebus licitis & honestis: tamen na-
turalis facultas generandi, quæ in filio est, non est pa-
tris, sed solius filij. Ergo filius potest validè de illa dispo-
nere. Confirmatur ex scriptura, quia aliqui contraxerunt
matrimonium inuitis parentibus, vt Esau: aliqui insciis
parentibus, vt Tobias iunior; & tamen erant valida matri-
monia.

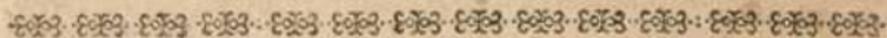
3 Prima Obiectio Kemnitij: matrimonium debet esse talis
coniunctio, vt eius author & cõciliator haberi possit Deus.
Matth. 19. v. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*. At eius-
modi non sunt matrimonia quæ insciis, vel inuitis paren-
tibus contrahuntur, quia Deus vult, vt filij suis parentibus
obediant. Ergo talia matrimonia sunt contra diuinum præ-
ceptum. Ergo eorum author non potest esse Deus. Respon-
deo: Dupliciter intelligi potest Deum esse authorem con-
iunctionis matrimonialis. *Primo*, ex parte ipsius matrimo-
nij, quia scilicet ipse instituit coniunctionem matrimonia-
lem. *Secundo*, ex parte cõtrahentium, quia ipse inspirat illis,
vt matrimonio coniungantur. *Priore sensu* Deus semper est
author matrimonij. *Posteriore non semper*, nec etiam ne-
cesse est ad valorem matrimonij.

4 Secunda Obiectio: *Exodi 22. & Deuteronomij 22.* statuit
Deus legem, vt matrimonia filiorum pendeant ex con-
sensu parentum, & ab illis irritari possint. Respondeo, talis
lex ibi non habetur. Solùm ibi imponitur pœna ei qui
violauerit virginem, vt huius patri numeret certam pecu-
niam, & teneatur illam in vxorem accipere, si ipse & pa-
ter voluerit. Hinc tamen non sequitur, filiam non posse
validè contrahere inuito parente.

5 Tertia Obiectio. Parentes possunt irritare vota filia-
rum, *Numeri 30. versu 4.* Ergo multò magis possunt irri-
tare contractum Matrimonij ab illis inutum. Nam si pro-
missio Deo facta irritari potest, multò magis homini fa-
cta. Respondeo: Deus voluit promissionem sibi factam
per votum pendere ex consensu parentis, non autem pro-
missionem homini factam per Matrimonium. Imò Deus
alibi

alibi dicit : *Relinquet homo patrem & matrem suam, & adhaerebit uxori suae.*

6 Quarta Obiectio : Apostolus 1. Corinth. septimo, versic. 38. dicit : *qui Matrimonio iungit virginem suam, bene facit ; & qui non iungit , melius facit.* Vbi satis significat parentes debere contrahere Matrimonia pro filiis & filiabus. Respondeo. Apostolus nec loquitur de valore Matrimonij , neque dicit præceptum esse , ut filij non contrahant sine consensu parentum. Cætera Kemnitij obiecta omittimus , quæ satis his soluentur.

C A P U T XLVI.

De unitate Matrimonij.

I **U**NITATI Matrimonij opponitur polygamia, seu pluralitas vxorum, quæ duplex est. *Vna*, quando quis successiue habet plures vxores. *Secunda*, quando simul habet plures. De vtraque agendum.

Q V Æ S T I O I.

An liceat habere plures vxores successiue ?

1 **M**ontanistæ & Nouatiani damnârunt olim secundas nuptias, ut patet ex Augustin. 1. de hæres. capite vigesimo sexto. Et Theodor. lib. 3. de fabulis Hæreticorum.

2 Prima Conclusio : Secundæ nuptiæ sunt licitæ. Ita D. Thom. quæst. 63. articul. 1. Scholastici in 4. distinct. 42. Probatur primo, ex Scriptura. Roman. 7. versic. 3. *Si mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro, 1. Corinth. 7. versicul. 39. Si dormierit vir eius, cui vult nubat, tantum in Domino. 1. Timoth. 5. versicul. 4. volo iuniores viduas nubere.* Secundo, Probatur ex Concil. Niceno, canone 8. vbi decernit

Novatianos hæreticos non recipiendos ad Ecclesiam Catholicam, nisi prius polliceantur se communicaturos etiam cum iis, qui fortè secundas nuptias experti sunt. Item ex Concil. Flor. quod expressè definit, non solum secundas & tertias, sed etiam quartas & vltiores nuptias esse licitas. *Tertio*, ex iure Canon. *super illa. & c. cum secundum Apostolum, de secundis nuptiis*; vbi definiuit Innocentius XIII. & Urban. III. non solum licitas esse secundas nuptias, sed etiam abrogatas esse leges ciuiles, quæ notant infamia foeminas nubentes intra annum viduitatis, *Quarto*, ex Patribus. S. Ambros. *l. de viduis*. S. Hier. *ep. ad Geruntiam*. S. Aug. *lib. de bona viduitatis*, qui probant secundas nuptias, tametsi continentiam illis præferant. *Quinto*, ratione ex D. Paulo desumpta, quia, qui liber ac solutus est, potest contrahere Matrimonium. Sed viduus & vidua sunt soluti ac liberi. Ergo possunt. Deinde quia Matrimonium institutum est in remedium concupiscentiæ. Sed sæpè concupiscentia vexat viduos & viduas. Ergo, &c.

3 Obiectio Kemnitij. In iure Canonico sunt tres Canones, qui videntur damnare secundas nuptias, vt patet ex Gratiano *31. q. cap. de his, & c. hac ratione, & c. quomodo. Primus*. Canon sumptus est ex Concil. Neocæsariensi, quo prohibentur Presbyteri interesse celebritati secundarum nuptiarum, cum poenitentia iniungenda sit iis, qui sæpius nubunt. *Secundus* est Diui Chrysostomi dicentis secundas nuptias concedi quidem ab Apostolis ob incontinentiam hominum, sed reuera fornicationem esse. *Tertius* est Diui Hieronymi dicentis secundum matrimonium excusari posse ad vitandam fornicationem.

4 Ad *primum* Respondeo. Presbyteros arceri à secundis nuptiis, non quod sint illicitæ, sed quia carent honestate quæ est in primis nuptiis. Ita D. Thomas *q. 63. art. 1. ad 3*. Est enim signum incontinentiæ transire ad secundas aut tertias nuptias. Et ideo parum est honorificum. Vnde etiam factum est, vt illis, qui sæpius matrimonia contraherent, iniungeretur ieiunium ad domandam carnem & concupiscentiam, vt notat Ledesma *in loc. cit.* & D. Thomas. Alij putant ideo fuisse illis poenitentiam iniunctam, quòd vellent in secundis nuptiis eam celebritatem adhiberi, quæ solum

in primis de more Ecclesiæ adhibenda est. Bellarm, c. 9. Addi potest Concil. illud, ex quo canon sumptus est, fuisse particulare, qui successit Nicenum primum generale, in quo secundæ nuptiæ aperte approbantur.

Ad *secundum* Respondeo. Canonem illum sumi ex auctore operis imperfecti super S. Matthæum, qui putatur quidem Chrysostronus, sed reuera non est, quia habet multos errores pugnantes cum fide Catholica.

Vnde eius authoritatem in proposito non admittimus, præsertim cum verus Chrysostronus *homil. 20. ad Ephef.* dicat secundas nuptias non posse damnari.

Ad *tertium* Respond. D. Hieronymum *in lib. contra Iovinianum*, ex quo sumptus est canon, voluisse commendare Virginitatem & continentiam, & ideo minus honorificè locutum esse de secundis & tertiis nuptiis; quia communiter sunt signum alicuius incontinentiæ. Quod autem ipse non damnarit secundas nuptias, patet ex eius apologia ad Pam-mach. pro liberis contra Iovin. vbi sic ait: *Non damno bigamos, imò nec trigamos, & si dici potest octogamos, & in commentario super cap. 1. ad Titum*, dicit librum Tertulliani de Monogamia, vbi secundæ nuptiæ damnantur, esse hæreticum. Vide eundem *in epist. ad Geruntiam*.

5 Secunda Conclusio. Secundæ nuptiæ, seu secundum matrimonium est etiam sacramentum Ita D. Thom. *artic. 2.* Et probatur, quia in eo reperiuntur omnia quæ necessaria sunt ad rationem sacramenti, nempe materia, forma & minister cum debita intentione Hoc discrimen est, quod primæ nuptiæ benedicuntur in Ecclesia à Sacerdote, non autem secundæ vel tertiæ; vt patet ex Concilio Neocæsar. *canone 7.* & ex sancto Aug. *serm. 243. de tempore.* Et ex Decretalibus, *cap. Capellanum, cap. vir autem, de secundis nuptiis.* Ratio est, quia benedictio in primis nuptiis data non perit. Neque debent iterum benedici semel benedicti, vt habet Urbanus Tertius *capite citato, vir autem.* Vbi nota ex Diuo Thoma *quæstione sexagesima tertia, articulo secundo ad secundum*, tunc secundas nuptias non benedici, quando sunt secundæ ex parte coniugis vtriusque, vel ex parte mulieris tantum. Nam si virgo contrahat cum viro, qui habuit aliam vxorem, nuptiæ benedicuntur,

6 Obiectio Kemnitij: Catholici docent bigamos defectu sacramenti, non posse ad sacros Ordines promoueri. Ergo secundum matrimonium non est sacramentum apud Catholicos. Antecedens patet ex Diuo Thom. *questione 63. artic. 1. ad 4.* vbi dicit bigamos esse irregulares non propter culpam, sed propter defectum sacramenti. Confirmatur primo, quia sacramentum matrimonij debet significare coniunctionem vnus Christi cum vna Ecclesia. Sed secundum matrimonium non significat talem coniunctionem. Ergo non est sacramentum. *Secundo*, quia in omni sacramento adhibetur aliqua benedictio. Sed in secundis nuptiis nulla adhibetur. Respondeo, D. Thom. *art. 2. ad 2. & 3.* cum distinctione: Nam secundum matrimonium dupliciter spectari potest. *Primo*, absolute & in se. *Secundo*, in ordine ad primum. Si ergo in se spectetur, est perfectum sacramentum. Si autem in ordine ad primum Matrimonium, iam caret aliqua perfectione sacramenti, quia non perfecte significat coniunctionem vnus Christi cum vna tantum Ecclesia. Et ob hunc defectum non benedicuntur secundæ nuptiæ, nec bigami ad sacros Ordines admittuntur. Adde, hunc defectum non esse essentialem in ratione sacramenti, quia ratio sacramenti est esse signum practicum gratiæ sacramentalis; quod tamen tam bene conuenit secundo Matrimonio, quam primo. Esse autem signum alicuius rei extrinsecæ sacramenti coniunctionis Christi cum Ecclesia, non est de ratione, sed tantum perfectio quædam accidentalis.

QVÆSTIO II.

An liceat habere plures uxores simul?

1 **I**Nter Christianos primus fuit Valentinianus Imperator qui pluralitatem vxorum concessit, teste Socrate *libr. 4. histor. cap. 27.* Cùm enim captus esset amore cuiusdam Iustinæ, & eam vellet in vxorem ducere, retenta priore vxore Seuera, ex qua Gratianum filium iam susceperat, legem promulgauit, vt liceret vnicuique duas simul vxores habere, & hoc prætextu suam intemperantiam tegere conatus est. Hunc errorem reuocauit Lutherus

rus propositione 65. & 66. de bigamia Episcoporum, & in cap. 16. Genesis, vbi docet liberum esse habere plures simul vxores.

2 Prima Conclusio. Pluralitas vxorum repugnat primæ institutioni matrimonij, quæ à Deo facta est in Paradiso. Ita Diuus Hieronymus, Chrysostomus, Beda, Theophylactus, & Anselmus, in cap. 19. Matthæi. Ambrosius in lib. de viduis, Augustinus l. 1. de nuptiis & concupisc. cap. 9. Asserunt enim matrimonium initio institutum esse inter vnum & vnã, & excludere *πολυγαμίαν*. Probatur primo, ex ipsa creatione hominis, quia, si Deus voluisset, matrimonium esse vnus cum multis, creasset Adamo non vnã tantum, sed multas fœminas, quas in vxores ducere potuisset. Cùm ergo tantum vnã creauerit, certum est voluisse, vt haberet vnã tantum. Hinc Innocentius, cap. gaudemus, de diuortijs, dicit, vnã tantum costam in vnã fœminam fuisse conuersam, & non plures in plures. Secundo, probatur ex verbis Christi Matthæi 19. Marci 10. Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, &c. & erunt duo in carne vnã. Ex quibus colligitur vnitas & firmitas matrimonij, vt notat Trident. sess. 24. in princip.

3 Secunda Conclusio. Pluralitas vxorum repugnat aliquo modo legi naturæ. Ita Innocentius cap. citato. D. Thom. quæst. 65. art. 1. & alij Scholastici in 4. distinct. 33. contra Durandum & paucos alios. Probatur primo ex dictis, quia si polygamia conformis naturæ esset, sine dubio Deus illam initio instituisset, præsertim cùm eo tempore esset maxime necessaria ad propagandum genus humanum, & naturalis origo tunc formaretur. At Deus non polyg. sed monogamiam instituit & confirmauit, quia non solum in principio mundi, sed etiam post diluuium, fuisset valde necessaria polygamia ad reparandos homines; & tamen eo tempore nemo habuit plures vxores. Nam ante diluuium solus Lamech dicitur plures habuisse, & ideo reprehenditur à Sanctis Patribus, præsertim ab Hieronym. in epist. ad Geruntiam. Post diluuium nec Noë, nec filij eius habuere plures vxores, vt patet ex illo 1. Petri 3. versu 20. Oculo

*animæ salutæ factæ sunt per aquam, id est, Noë, tres filij, & vxores eorum. Secundo, probatur, quia contra legem naturæ est, quod res vni tradita & ab illo legitimè possessa alteri tradatur. Sed maritus in matrimonio tradit potestatem sui corporis vxori. Ergo iure naturæ non potest illam alteri dare. Tertio, quia pluralitas vxorum, tametsi non repugnat primario fini matrimonij, nempe propagationi prolis; repugnat tamen aliis finibus secundariis, qui potissimum duo sunt, vnus est mutuum obsequium viri & fœminæ, secundus est remedium concupiscentiæ. Vtrique repugnat pluralitas vxorum. Primo, quia nihil magis repugnat charitati & mutuo obsequio coniugum in domestica viuendi ratione, quàm rixæ & contentiones. Sed si vni viro plures fœminæ iungerentur, facile inter illas oriretur contentio & inuidia, maxime si alia minus quam alia à viro diligeretur. Equidem Sara non potuit ferre Agar, *Genesis* 21. & Rachel inuidebat Lix propter fœcunditatem, *Genesis* 30. Et Phenenna affligebat Annam, *1. Regum* 1. Secundo, quia, qui plures haberet vxores, non posset semper omnibus satisfacere quoad concupiscentiam.*

Dices: Si pluralitas vxorum repugnat legi naturæ. Ergo matrimonium inter vnum virum & plures vxores iure naturæ est irritum & nullum. Petrus Ledesma *q. 65. art. 1. dubio* 1. hoc concedit: cui fauet Innocentius, *capite, gaudemus*. Solutio pendet ex sequenti conclusione.

4 Tertia Conclusio. Pluralitas vxorum non repugnat legi naturæ, quoad eius primaria præcepta, sed solum quoad secundaria. Ita D. Thomas *art. 2.*

Nota: duplicia sunt præcepta legis naturæ: quædam sunt vniuersalia & communissima, quæ sunt veluti prima principia iuris naturæ, vt sunt præcepta Decalogi: quædam sunt secundaria, quæ ex illis primis tanquam conclusiones deriuantur. *Prima, præcepta ordinantur ad principalem finem qui à natura intenditur in quauis operatione. Secundaria verò ad secundarium.*

Hinc facile probatur conclusio, quia tunc dicitur aliquid repugnare primis principiis legis naturæ, quando repugnat *primo* & principali fini qui à natura in aliqua operatione intenditur. Tunc autem dicitur repugnare secundariis

dariis principiis, quando repugnat secundo finis à natura intento. Sed pluralitas vxorum non repugnat principali fini matrimonij, sed solum secundo, vt dixi. Ergo, &c. Et iuxta hanc limitationem intelligatur præcedens conclusio, & rationes pro illa allatæ. Nam *prima & tertia ratio* probatur polygamiam non esse conformem omnibus naturæ principiis. *Secunda ratio* probat esse contra legem naturæ, si res, quæ vni data est possidenda ob certum finem, ita detur alteri vt ille finis impediatur. Vnde si vir daret vxori potestatem sui corporis in mutuum obsequium & remedium concupiscentiæ, non posset illam tradere alteri, quia tunc ille finis impediretur. Si autem daret ad procreationem prolis, posset pluribus dare, quia per hoc non impediretur procreatio prolis.

5 *Quarta Conclusio.* Pluralitas vxorum per singularem Dei dispositionem concessa fuit olim antiquis Patribus, verbi gratia, Abrahamo, Iacob, Dauid, & aliis, partim ante legem Mosaicam, partim post. Ita Innocentius, & D. Thom. *locis cit.* Et probatur, quia certum est, supra dictos viros habuisse multas vxores, quas proculdubio non accepissent, nisi fuisset cum illis dispensatum.

Dices: Deus non potest dispensare contra legem naturæ. Sed polygamia est contra legem naturæ. Respondeo, non potest dispensare contra primaria præcepta legis naturæ, potest tamen contra secunda, quando recta ratio id exigit. Hoc autem in proposito factum est. Volebat enim Deus antiquis temporibus, vt maior multiplicatio esset hominum fidelium, qui in cultu veri Dei educarentur. Itaque Sanctis concessit plures vxores, vt plures liberi in vera Dei religione gignerentur & educarentur. Et quia hic est principalis finis matrimonij, ideo magis est obseruandus in tali casu, quàm secundarius, vt rectè notat *loco citato* D. Thomas.

6 *Quinta Conclusio.* Hæc dispensatio circa pluralitatem vxorum non est facta per externam aliquam locutionem, aut scripturam, sed per peculiarem inspirationem Dei. Ita D. Thomas *articul. 2.* Probatur, quia talis requiritur dispensatio legis, qualis est ipsa lex. Sed lex prohibens pluralitatem vxorum non erat scripta in vilo libro, sed

916 CAP. XLVI. DE SACRAMENTIS
solum impressa mentibus. Ergo & dispensatio in tali li-
bro non debuit scribi, sed per inspirationem Dei imprimi
in animo.

Dices: hinc potius sequitur, quod non fuerit opus spe-
ciali inspiratione Dei, sed solo dictamine rectæ rationis.
Sicut enim lex prohibens polygamiam non est data per
specialem inspirationem Dei, sed solum per instinctum
rationis naturalis: ita etiam de dispensatione legis dicen-
dum est. Respondeo, lex prohibens polygamiam duobus
modis data est. *Primo*, per instinctum rectæ rationis, qua-
tenus est conformis rectæ rationi. *Secundo*, per specialem
inspirationem factam. Adamo in Paradiso, Deus enim in-
spiravit Adamo, quænam esset natura matrimonij à se in-
stitutis, & quod deberet esse unius cum una.

7 Dices: quid necesse erat Deum hoc inspirare Adamo,
cum recta ratio id satis dictaret? Respondeo hoc ideo fa-
ctum, ut lex prohibens polygamiam haberet vim obligan-
di & cogendi, quam sine inspiratione non habuisset. **NOTA**,
quod lex illa pertineat ad secundaria præcepta iuris
naturæ, ut supra dixi; secundaria autem præcepta non ha-
bent vim coactivam, nisi specialiter à Deo vel aliquo
Principe sanciantur, sed solum obligant quatenus recta
ratio docet ita esse faciendum, vel non faciendum. Deus
ergo speciali inspiratione sancivit legem monogamiæ, &
ideo in eius dispensatione opus fuit nova inspiratione
speciali.

8 Sexta Conclusio. Dispensatio circa polygamiam in-
dicata est à Deo primis aliquot Patribus: deinde eorum
verbo aut exemplo ad alios peruenit. Ita D. Thomas *art. 2.*
Et probatur, quia tempore Abrahamæ, & deinceps erat om-
nibus notum, quod liceret habere plures uxores. Ergo si-
gnum est, quod tunc singulis non fuerit facta inspiratio
Dei; sed quod iam antea facta esset aliquibus, à quibus pos-
teri intellexerint. Antecedens patet, quia Sara induxit
Abrahamum ad secundam uxorem ducendam, quod non
fecisset, nisi sciisset esse licitum. Similiter Laban obtulit
Jacob duas filias, & rursum hæ obtulerunt eidem duas
uxores, neque ipse miratus est, aut dixit, non licere. Deni-
que Moyses in Deuteronom. *c. 21. v. 15.* tanquam de re nota
& passim

& passim licita loquitur, inquit: *Si habuerit homo duas uxores, unam dilectam & alteram odiosam, &c.* Patet ergo hos omnes audiuisse à maioribus suis, quod liceret habere plures uxores. Vbi autem primùm facta sit inspiratio à Deo, incertum est.

Aliqui putant soli Noë factam fuisse, & ipsum deinde alios docuisse.

9 Septima Conclusio. Hæc dispensatio secundum Scotum concessa est soli populo electo, id est, solis Hebræis, qui descendebant per lineam Isaac & Iacob, idque ad propagandam eam gentem, ex qua Messias erat nasciturus: At secundum alios deriuata est in omnes posteros Abrahami, non solum per Isaac & Iacob, sed etiam per Ismaël & Esau descendentes. An autem aliis gentibus etiam concessa sit, dubium est. Bellarminus probabiliter affirmat, *Primo*, quia scriptura non reprehendit Gentiles, quod eo tempore plures uxores haberent. Ergo probabile est fuisse generalem permissionem. *Secundo*, quia Sanctus Augustinus 16. *ciuit.* 38. & libro 22. *contra Faustura*, cap. 47. scribit in iis locis, ubi Iacob duxit quatuor uxores, fuisse morem ducendi plures uxores posteritatis causâ, & eum morem fuisse inculpabilem.

Locus autem in quo Iacob tunc erat, fuit Gentilium, non Hebræorum, quia Laban, cuius filias accepit Iacob uxores, erat idolatra. *Gen.* 31.

10 Octaua Conclusio. Hæc dispensatio penitus sublata est à Christo, ita ut iam non Christianis solum, sed etiam aliis omnibus polygamia vetita sit. Ita Trident. *sess.* 24. c. 2. Et probatur *primo*, quia Christ. *Matth.* 19. reuocauit matrimonium ad primam institutionem, & eam voluit deinceps valere. At prima institutio excludit polygamiam. *Secundo*, quia Christus dicit eum mœchari, qui dimissa uxore aliam duxerit. *Matthæi* 19. *Marci* 10. & *Luce* 16. *capite*. Quod si mœchatur, qui aliam ducit viuentem priore, ergo non potest habere duas uxores. *Tertio*, quia Matrimonium in noua lege est sacramentum Christi & Ecclesiæ, ergo debet esse vnus cum vna.

Quæres: An Pontifex possit dispensare cum aliquo, ut habeat duas uxores simul? Respondeo, quod non potest,

918 CAP. XLVII. DE SACRAMENTIS
quia inferior non dispensat in lege superioris. At polygamia prohibita est lege Dei.

11 Nona Conclusio. Nullo modo licet, nec vnquam licuit vni sceminae habere plures viros. Est communis sententia. Nam est contra legem naturae, non solum quoad praecipua secundaria, sed etiam primaria, quia repugnat tam primario, quam secundo fini Matrimonij. Bellarminus *cap. 10.*

•••••

CAPVT XLVII.

De vinculo, firmitate, seu indissolubilitate Matrimonij.

1 **Q**UÆRITVR primo, an Matrimonium sit indissolubile secundum legem naturae. Secundo, an potuerit solui in lege Mosaiica per libellum repudij. Tertio, an dissolui possit in lege Euangelica, siue inter Christianos contractum sit, siue inter infideles. Quarto, an Matrimonium ratum dissolui possit auctoritate Papae.

QVÆSTIO I.

An Matrimonium secundum legem naturae sit indissolubile?

1 **P**rima Conclusio. Matrimonium ex prima sua institutione in paradiso facta est indissolubile. Ita D. Tho. *quest. 67. art. 1.* Et probatur ex Matthæi 19. *vers. 6. Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Vbi Christus reuocat Matrimonium ad primam institutionem, tollendo repudium & polygamiam, quae aliquando concessa fuerant, vt patet ex Trident. *sess. 24. ab initio.* Et ex communi interpretatione Patrum. Confr. quia cum Pharisei obiicerent Christo, Moysen permisisse libellum repudij, respondit Christus: *Ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic.*

2 Secunda Conclusio. Matrimonium secundum legem naturae est indissolubile: Ita D. Thom. *loco citato.* Probatur primo, quia Matrimonium secundum legem naturae tale est

est quale fuit à Deo institutum. Sed institutum fuit indissolubile, vt antea dixi. Ergo natura sua tale est. Confirmo, quia communis est sententia Theologorum, Deum in paradiso nullum præceptum posituum dedisse Adamo, præter vnum de non edendo fructu arboris. Cùm ergo dederit præceptum de indissolubilitate Matrimonij, illud non est posituum, sed naturale. *Secundo* probatur ratione D. Thomæ, quia Matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis, non solum ad breue tempus, sed per totam vitam prolis. Ergo Matrimonium ex intentione naturæ debet durare vsque ad mortem. *Tertio* probatur, quia dissolutio Matrimonij magis repugnat ipsius naturæ, quam pluralitas vxorum, quia hæc non destruit Matrimonium sicut illa. Sed pluralitas vxorū prohibita est in iure naturali. Ergo multo magis dissolutio Matrimonij. *Quarto*, quia firmitus est vinculum viri & vxoris, quam filij & parentis, secundum hoc: *relinquet homo patrem, &c. & adhærebit vxori suæ.* Sed vinculum inter filium & parentem est naturale & perpetuum. Ergo multo magis inter virum & vxorem. *Quinto*, quia Matrimonium definitur *maritalis coniunctio viri & mulieris indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.*

3 Prima Obiectio. Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, vt est regula iuris. Sed vinculum Matrimonij nascitur ex mutuo contrahentium consensu. Ergo per eundem consensum dissolui potest. Respondeo, regula valet in iis, quæ ex natura sua dissolui possunt.

Dices. Omnes alij contractus, etiam iurati, possunt rescindi per consensum contrahentium, ergo & contractus Matrimonij. Respondeo, non est simile: quia alij contractus non ordinantur ex natura sua ad aliquem finem, qui requirat indissolubilitatem, & ideo ex natura sua dissolui possunt. Contractus autem Matrimonij ordinatur ad educationem prolis, quæ per totam vitam durare debet.

4 Secunda Obiectio. Constat vinculum Matrimonij fuisse aliquando solutum, quia Abraham & Moyfes dimiserunt suas vxores: Ergo ex natura sua non est indissolubile.

920 CAP. XLVII. DE SACRAMENTIS
solubile. Respondeo. Abraham iubente Deo repudiavit
vxorem suam Agar, quia Deus per hoc voluit significa-
re, se repudiaturum Synagogam. Itaque ratione huius
mysterij dispensatum est cum Abrahamo. Vnde *Galatb.*
4. Scribit D. Paulus, Abrahamum habuisse duas vxores,
& duos filios. Vna Sara erat libera, quæ significabat Ec-
clesiam noui Testamenti: Altera Agar serua erat, quæ Sy-
nagogam significabat. Vt ergo constaret Deum repudia-
turum Synagogam, & indissolubili vinculo adhæsurum
Ecclesiæ, iussus est Abraham repudiare Agar, & retinere
Saram.

Dices. Si Matrimonium natura sua dissolui non potest,
quomodo ergo dissoluitur autoritate Dei? Respond. Deus
potest dispensare in illis, quæ pertinent ad secundaria præ-
cepta legis naturæ, sicut est indissolubilitas Matrimonij, vt
docet D. Thom. *art. 2.*

QVÆSTIO II.

*An Matrimonium potuerit dissolui in lege Mosaïca
per libellum repudij?*

1 CERTUM est, permissum fuisse Iudæis vxores dimitte-
re. *Deuteronom. 24. vers. 1.* Sed quæstio est, quo sen-
su hoc permissum fuerit. An ita vt dimittendo non pecca-
rent: an verò vt peccarent quidem, sed lege non puniren-
tur. *Secundo*, quibus de causis id permissum fuerit. *Tertio*,
quæ ceremoniæ adhiberi solebant.

2. Prima Conclusio. Probabile est in veteri lege fuisse il-
licitum dimittere vxorem, sed tamen permissum, vt impu-
nè fieret ad maius malum evitandum. Hæc est communior
sententia Theologorum in 4. *distinction. trigesima tertia.* Et
iuxta hanc peccabant Iudæi dimittendo suas vxores, &
vinculum Matrimonij non soluebatur: ac proinde, si acci-
perent nouas vxores, non erat nouum Matrimonium, sed
adulterium. *Prob. primo*, quia *Deuteronom. 24. vers. 4.* dici-
tur, *Mulierem repudiatam, si alteri nupsit, fieri pollutam &
abominabilem coram Deo.* Ergo signum est, non licuisse illi se-
cundò nubere: & connubium illud secundum non tam con-
nubium, quam adulterium fuisse. Similis locus est *Ierem. 3.*
vers.

vers. 3. Secundo, probatur, quia repudium fuit Iudæis propter duritiam cordis eorum permissum, *Matth. 19.* Ergo permissum fuit, ut minus malum ad maius evitandum, ne suas vxores occiderent. Præstat enim eas dimittere, quam interficere.

3 *Secunda Conclusio.* Probabilius est, permissum fuisse Iudæis dimittere vxores non solum impunè, sed etiam licitè, ita ut non peccarent dimittendo. Ita D. Thom. Scotus, Durandus & Paludan. *in 4. distincti. 33.* Et iuxta hanc sententiam, quando quis dato libello repudij dimittebat vxorem, verè dissoluebatur matrimon. & poterat aliam vxorem ducere.

Probatur *primo*, quia si vinculum matrimonij non fuisset solutum, permissio illa fuisset valdè inæqualis, & fortassis iniqua. Viri enim poterant alias vxores ducere, cum esset eo tempore licita pluralitas vxorum; fœminæ autem non potuissent alios viros accipere, quia nunquam licuit vni fœminæ simul habere plures viros. Itaque vel debuissent adulteræ fieri, vel perpetuò continere. Non est autem credibile mulieres in veteri lege fuisse coactas seruare perpetuum coelibatum, qui eo tempore fuit planè inusitatus.

Secundo probatur, quia lex Mosaïca non puniebat nuptias repudiatarum cum aliis viris, ut patet Deuteron. 24. Ergo tales nuptiæ non erant adulteria, sed vera matrimonia: Lex enim Mosaïca iubebat lapidari mulierem semel in adulterio deprehensam.

Tertio probatur, quia lex prohibebat, ne repudiata post mortem secundi mariti posset vnquam recipi à priore viro. At si per repudium non soluebatur vinculum matrimonij, non erat prohibendum, sed potiùs optandum ut vxor rediret ad suum priorem maritum.

Quarto, quia *Leuit. 21. versu decimotertio.* Lege cautum est, ut Sacerdos non ducat vxorem viduam, aut repudiatam, aut meretricem, sed virginem tantum. Ex qua lege videtur colligi licuisse aliis ducere repudiatam, quemadmodum licebat ducere viduam aut meretricem. *Quinto*, quia sicut Deus dispensauit cum Abrahamo, ut repudiaret Agar: ita potuit dispensare cum Iudæis, ut legitima de

925 CAP. XLVII. DE SACRAMENTIS
causa repudiarent suas vxores. *Sexto*, quia *Exod. 21. v. 4.*
Lex est, vt si seruo Dominus dederit vxorem, & ea pe-
pererit filios, anno septimo seruus egrediatur liber; vxor
autem, & filij maneant sub potestate Domini. Hac lege
priuabatur vir ille vxore & filiis. Ergo signum est fuisse
tunc vinculum dissolutum; alioqui vxor debuisset in per-
petuo coelibatu manere.

4 Ad *primum* contrarium argumentum Respondeo, mu-
lierem repudiatam ideo vocari pollutam, & abominabilem
coram Deo, quia maritus notauit eam publicâ infamia,
hoc ipso quod eam publicè à se dimisit: ac proinde non
esse æquum, vt illam iterum recipiat.

Ad locum Ieremiæ dico, Deum ibi argumentari ita: Si
vir non recipit repudiatam, quando ea nupsit alteri viro,
multò minùs ego te Ierusalem deberem recipere, quæ
non nupsisti alteri, sed cum pluribus amatoribus forni-
cata es.

Ad *secundum* Respondeo, Deum potuisse hoc permit-
tere Iudæis propter duritiam cordis eorum, ita tamen vt
peccatum esse desineret.

5 Tertia Conclusio. Incertum est, quibus de causis in ve-
teri Testamento licuerit vxorem dimittere. Ioseph, *lib. 4.*
cap. 8. scribit licuisse quacumque de causa. Tertull. *lib. 4.*
contra Marcionem, putat non licuisse nisi ob adulterium. Sic
enim interpretatur illud Deuteronom. 24. vers. 1. *Si acceperit*
homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam
(vxor) ante oculos eius propter aliquam fœditatem, id est,
adulterium. At Origenes, Chrysostom. & alij in *cap. 19.*
Matthæi, hoc meritò refellunt. *Primo*, quia Pharisei inter-
rogabant Christum, an quacumque ex causa liceret vxor-
em dimittere? Ergo supponebant multis de causis lice-
re, alioqui nimis impudenter interrogassent si ob solum
adulterium licuisset. *Secundo*, quia si adulterium vxoris
fuisset manifestum, debebat secundùm legem lapidari.
Leuit. 20. v. 10. Et *Ioan. 8. vers. 5.* Si autem fuisset adulte-
rium præsumptum, quod probari à marito non posset, de-
bebant secundùm legem Zelotypiæ explorare per epota-
tionem aquæ amaræ, *Num. 5. v. 5.* Nicolaus Lyranus in *com-*
ment. super 24. Deuteronom. recitat duas opiniones. *Prima*,
licuisse

licuisse dimittere uxorem propter omnem rem turpem, ut ob morbum contagiosum, vel aliquod simile, quod matrimonij coniunctionem præcessisset. *Secunda*, licuisse etiam ob omnes causas matrimonio contrarias, etiam si matrimonio superuenissent, ut si mulier venetica esset, aut liberorum interfecitrix.

6 *Prima Conclusio*. Ceremoniæ & cautiones quibus libellus repudij dari solebat, ab Hebræis recitantur decem. *Prima*, ut uxor nusquam discederet, nisi volente marito. *Secunda*, ut libellus repudij in manu eius traderetur. *Tertia*, ut scriberentur ut minimum nomina duorum testium. *Quarta*, ut exprimerentur tres generationes viri, & tres mulieris, ut post ex formula patebit. *Quinta*, ut scriberetur libellus literis rotundis, distinctis & perspicuis, ita ut una aliam non attingeret, ne aliquod scripturæ vitium irrepere. *Sexta*, ut si inter scribendum aliqua guttula atramenti in chartam decideret, libellus auctoritatem non haberet, aliisque denuò scriberetur. *Septima*, ut in libello nullum rasuræ vestigium appareret, ne suspectus esset vitij. *Octava*, ut charta longior esset quam latior. *Nona*, ut omnes testes qui aderant, suum quisque sigillum adhiberent. *Decima*, ut maritus diceret: *Accipe libellum repudij, & esto à me abiecta, & cuiuscumque viro permissa.*

7 *Quinta Conclusio*. Forma libelli repudij erat hæc. *Ego Rabbi N. filius R. N. filij R. N. filij R. N. die prima mensis secundi Anni N. à creatione Mundi, in tali loco, ex animi meo consensu, & sine ulla coactione repudiaui filiam Rabbi N. filij R. N. filij R. N. & dedi illi libellum repudij in manu scdam abscissionis, & signaculum diuisionis, ut sit à me abiecta, & abeat quocumque velit, & nemo possit illi prohibere iuxta constitutiones Moysi & Israël.*

QVÆSTIO III.

An Matrimonium dissolui possit ob aliquam causam in lege Euangelica?

1 **O**pinio prima est, posse dissolui ob adulterium alterius coniugis. Ita hodie sentiunt omnes Græci, qui reipsa matrimon. dissoluunt, & coniugibus alia matrimon. ineundi

ineundi potestatem faciunt in causa adulterij. Ex Latinis Luther. Calvin. & Anabapt. idem docent. Ex Catholicis eodem errore tenentur Erasim. in c. prioris epist. ad Cor. Cajetan. in c. 19. Matib. & Ambt. Cathar. Dominic. lib. 5. annotationum in comment. Cajetani. Hoc tamen interest, quod hi suam sententiam subiiciant iudicio Ecclesie, reliqui non item. *Secundo*, quod reliqui non solum ob adulterium, sed etiam alias causas putent dissolui posse matrimonium, v. g. ob diuturnam absentiam alterius coniugis, aut ob molestanti cohabitationem, & frequentes rixas.

2 Secunda Opinio est Catholicorum, matrimon. omnino esse indissolubile, exceptis duobus casibus certis, & vno casu adhuc dubio. *Primus* casus certus est, quando matrim. fuit contractum inter infideles, & postea alter coniugum conuertitur ad fidem. *Secundus* est, quando matrim. inter fideles est ratum, & non consummatum, & postea alter ingreditur Religionem. *Tertius* est dubius, an scilicet Pontifex aliquando possit dispensare in matrim. ratio, non tamen consummato, de hoc tertio casu dicam in sequenti questione de illis certis hoc loco.

3 Prima Conclusio. Matrim. contractum inter infideles dissolui potest quoad vinculum, si alter coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit alteri cohabitare sine iniuria Creatoris. Est communis etiam cum hæreticis sententia, & habetur in c. Quanto, & cap. Gaudeamus, de diuortijs. Et colligitur ex 1. Corint. 7. vers. 15. *Si infidelis discedit, discedat: Non enim seruituti est subiectus frater, aut soror in huiusmodi.* Vnde colligunt interpretes posse fidelem inire matrimonium cum alio, quia non est amplius obligatus, seu subiectus priori coniugi infideli. Idem dicendum est, si infidelis maneat quidem cum fideli, sed cum iniuria Creatoris, & spiritali damno conuersi coniugis; quia hoc est deterius, quam si discederet. Duo tamen notes. *Primum*, eiusmodi matrim. non dissolui actu, donec fidelis coniunx cum alio matrim. de facto contrahat, vt docet D. Thom. q. 50. art. 5. ad 3. Siluanus V. matrim. 8. q. 10. & alij. *Secundum*, quod, tamen si infidelis velit cohabitare cum fideli sine iniuria Creatoris, possit tamen fidelis se ab eo separare quoad thorum & cohabitationem: non autem cum altero

altero matrimonium inire; vt habent iidem Authores loco citato. Et colligitur ex D. Paulo, cum ait: *Ego dico, non Dominus, si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Vbi satis insinuat, non esse præceptum Christi, sed suum consilium, vt fidelis non dimittat infidelem, si velit cum illo cohabitare. Ergo adhuc liberum est fideli dimittere illam, vel non dimittere. Ratio, quia fidelis per Baptismum regeneratur in nouam planè vitam, & moritur priori vitæ. Ergo non decet, vt maneat obligatus ad habitandum cum infideli. Cur autem S. Paulus suadeat, vt cohabitent, rationem ipse hanc subiungit; quia fieri potest vt saluetur vir infidelis per mulierem fidelem, & è contrario.

4 Prima Obiectio. Matthæi 19. vers. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Ergo fidelis non potest separari ab infideli, quando matrimonium coniuncti sunt. Respon. illa separatio non fit ab homine, sed à Deo, vt patet ex verbis Apostoli.

5 Secunda Obiectio fumitur ex vers. 9. *Qui dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur.* Ergo fidelis non potest dimittere uxorem ob solam infidelitatem. Respond. Christus loquitur de matrimonio contracto inter fideles, ibi enim non potest alter alterum quoad thorum dimittere, nisi ob fornicationem. At quando matrimonium contractum est inter infideles, tunc alter potest alterum dimittere ob infidelitatem secundum D. Paulum.

Dices. Vnde constat Christum loqui tantum de matrimonio fidelium? Resp. ex Diuo Paulo; quia cum dixisset: *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere,* subiungit: *Cæteris autem ego dico, non Dominus: Si quis habet uxorem infidelem;* vbi per cæteros intelligit eos, qui matrimonium ante fidem contraxerunt, de quibus Christus nihil præceperat. His ergo Paulus dat consilium, vt vir non dimittat uxorem infidelem, si ea velit cohabitare sine iniuria Creatoris.

6 Tertia Obiectio. Propter hæresim non soluitur vinculum matrimonij, & tamen hæresis est quædam species infidelitatis. Ergo non semper potest solui ob infidelitatem.

ratem. Resp. magnum est discrimen inter hæresim, & infidelitatem proprie dictam. Nam matrimonia contracta in infidelitate, non sunt Sacramenta, & ideo facilius possunt dissolui. At contracta post Baptismum matrimonia sunt Sacramenta, & ideo minùs dissolui possunt. Vnde non est mirum, si non soluatur matrimonium Christianorum, quando alter conuertitur ab hæresi, & alter non conuertitur, quia matrimonium illud est Sacramentum.

7 Secunda Conclusio. Matrimonium Christianorum ratum & nondum consummatum dissoluitur quoad vinculum per ingressum alterius coniugis in religionem. Ita Concil. Trident. *sess. 24. can. 6. Et in iure canon. c. ex publico, c. ex parte tua, de conuersione coniugatorum.* Et ratio est, quia recta ratio dicit, semper esse licitum transire de statu minus perfecto ad perfectiorem, si id possit fieri sine vllius detrimento. At status coniugij est imperfectior statu Religionis. Ergo potest quis ab vno ad alium transire, si fiat sine vllius detrimento, quod fit, quando matrimonium est ratum, & non consummatum, quia tunc nulla est proles, & vxor potest alteri nubere, si velit, & æquè bene atque antea, cum adhuc sit virgo, & nihil infamiae incurrat ex tali repudio, vt notum est.

Dices: fit illi iniuria, quia inuita spoliatur re sua. Respond. tenetur consentire marito volenti inire perfectiores nuptias, cum id facere possit sine suo incommodo.

Dices *secundo.* Ergo non solum per Religionem, sed etiam per susceptionem sacrorum Ordinum, & maxime per Episcopalem dignitatem dissolui poterit matrimonium ratum, quia illi duo status sunt etiam perfectiores statu coniugali. Respond. non est par ratio, quia matrimonium ex natura rei, & per se repugnat Religiosæ professioni, & ideo per talem professionem necessario dissoluitur matrimonium, quia non possunt simul consistere. At non repugnat sacris Ordinibus per se, & ex natura rei, sed solum ex decreto Ecclesie, & ideo ex natura rei possunt simul consistere. Accedit quod per professionem monasticam homo ciuilitè, & spiritualiter moriatur huic mundo, quod non fit per sacros Ordines, vel per Episcopalem dignitatem.

8 Tertia Conclusio. Matrimonium Christianorum consummatum, est omninò indissolubile, ita vt neque ob adulterium alterius coniugis, neque ob hæresim, aut molestam cohabitationem, vel similem causam dissolui possit, ac proinde viuente priore coniuge nunquam licitum est ad alias nuptias aspirare. Ita Concil. Trid. sess. 24. can. 5. & 7. Et probatur primo ex Scripturis, quia Marci 10. vers. 11. est: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Luc. 16. vers. 18. *Omnes, qui dimittit uxorem suam, & aliam ducit, mæchatur, & qui dimissam à viro ducit, mæchatur.* Rom. 7. vers. 2. *Quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi.* Et infra: *Igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.* 1. Cor. 7. v. 10. *His autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.*

Secundo probatur ex Patribus apud Bellarm. cap. 16.

Tertio probatur ratione, quia matrimonium Christianorum est signum coniunctionis Christi cum Ecclesia. Ephef. 5. v. 32. Sed illa coniunctio est indissolubilis. Ergo & matrimonium Christianorum est indissolubile.

9 Prima Obiectio. Matth. 19. vers. 9. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur.* Ergo saltem licet uxorem dimittere ob fornicationem. Respond. in repudio, seu perfecta dimissione quoad vinculum sunt duo spectanda, nempe dimissio vnius, & potestas ducendi aliam. Christus ergo distinguit hæc duo, & alterum, scilicet dimissionem in causa fornicationis concedit; alterum verò omninò sustulit. Sensus ergo est, quod in vno casu liceat quidem dimittere uxorem quoad thorum & cohabitationem, scilicet ob fornicationem. Sed in nullo casu liceat aliam ducere, priore coniuge viuente.

10 Secunda Obiectio. Matrimonium ratum potest dissolui vt dixi. Ergo & consummatum, sequela patet; quia non essentialiter, sed tantum accidentaliter differunt. Ergo si vnum dirimi potest, & alterum. Confirm. primo, quia loca Scripturæ allata pro consummato possunt æquè intelligi de rato. Secundo, quia vtrumque est signum con-

iunctionis

iunctionis Christi cum Ecclesia. Ergo ex hac parte non est vnum magis indissolubile quam alterum. Respond. *primo*, ex communi sententia Theologorum apud Dom. Sotum *in 4. dist. 27. quest. 1. art. 4.* quod tam indissolubile sit matrimonium ratum, quam consummatum, vt bene probant argumenta. Vnde etiam optimè sequitur neutrum dissolui posse ab homine; quamuis vtrumque dissolui possit à Deo. Deus autem voluit matrimonium ratum dissolui per ingressum Religionis, non autem consummatum. Quod si Deus vtrumque voluisset dissolui, vtrumque dissolueretur.

Dices. Vnde constat, quod ratum tantum voluerit dissolui? Resp. ex Ecclesiæ declaratione. Hæc solutio bona est. Aliter tamen respondent Canonistæ, nempe consummatum non esse solubile nisi à Deo, ratum esse solubile auctoritate Pontificis, de qua *in seq. quest.* agemus.

11 Tertia Obiectio. Concilium Neocæsariense *Can. 7.* iungit pœnitentiam contrahentium secundas nuptias post diuortium; non tamen illas dirimit. Ergo signum est tale matrimonium esse firmum, & consequenter prius esse dissolutum. Ita Kemnitijs. Respond. Concilium loquitur de secundis nuptiis quæ contrahuntur mortua priori vxore, quæ licitæ quidem sunt, sed tamen olim notabantur aliqua pœnitentia, ob signum incontinentiæ, vt patet ex Concil. Laodicæo *Can. 7.*

12 Quarta Obiectio. Concil. Mileuitan. *Can. 17.* prohibet quidem, ne post diuortium ineatur aliud matrimonium; sed tamen simul addit petendum esse ab Imperatore, vt de hac re legem promulget. Vnde colligit Kemnitijs eo tempore non fuisse apud Christianos legem, quæ dirimeret matrimonia post diuortium contracta. Respond. Canones Concil. Mileuitan. potissimum compositi, & editi sunt à S. Augustino, cum autem S. Augustinus integris libris disputauerit in nullo casu, ne fornicationis quidem, licitum esse viuente coniuge transire ad aliud matrimonium, facile apparet sensus citati canonis. Si enim ab Augustino scriptus est, non pugnat cum doctrina Augustini. Quod autem Patres illius Concilij desiderarent legem Imperatoris, non ideo factum est, vt illa lege declararetur

raretur illicitum esse matrimonium post diuortium, utroque adhuc viuente coniuge; cum hoc satis declaratum esset in Euangelio, & in Epistola D. Pauli: sed ut illa lege seuerè punirentur à sæculari Magistratu, qui crimen illud admitterent.

13 Quinta Obiectio. In decreto Gratiani 32. q. 7. sunt quatuor canones quibus conceditur aliud matrimonium post diuortium, ut patet *cap. quod proposuisti. c. quedam. c. concubisti. c. si quis.* Resp. *Primus* canon sumptus est ex Epistola Gregorij I I I. ad S. Bonifacium, ubi legimus Gregorium concessisse cuidam viro secundum matrimonium ob ægritudinem prioris coniugis. Sed canonem hunc intelligunt Doctores de ægritudine reddente mulierem ineptam ad coniugium, ac proinde dirimens impedimentum matrimonij. *Secundus* canon sumptus est ex quodam Concilio anonymo. In eo decernitur ut mulier adultera, quæ cum fratre viri sui peccauerat, non ineat nouum matrimonium; vir autem innocens possit inire matrimonium. At hic canon exponitur à Doctoribus de matrimonio ineundo post mortem prioris coniugis, ut patet ex simili canone *in eadem quest.* & incipit: *Hi vero*, ubi statuitur, ut coniuge adultera mortua vir eius ducat quam voluerit: mulier verò adultera ne marito quidem mortuo possit alteri nubere. Quod tamen intelligitur de adultera, quæ cum alio suo propinquo peccarit, & ideo simul incestuosa fit. Nam alioquin simplex adulterium non impedit matrimonium post mortem coniugis. *Tertius* canon est Zachariæ Pontificis, ubi scribitur eum, qui cum sorore vxoris suæ peccauit, neutram habere posse; vxorem tamen ipsius posse nubere cui voluerit. Sed hic canon intelligitur de coniugio, quod innocenti parti conceditur post mortem prioris coniugis. *Quartus* est Concilij Triburiensis, qui eodem modo debet intelligi.

Q V Æ S T I O I V.

An matrimonium ratum dissolui possit auctoritate Papæ?

1 **O**Mnes Catholici consentiunt, matrimonium consummatum non posse dissolui per dispensationem

N a n

P o n t i

o sane 2 Prima Conclusio. Probabile est, matrimonium ratum
dissolui posse per dispensationem Pontificis (in quocun-
que casu:) Ita communiter omnes Canonisti, & ex Theo-
logis Antoninus, Caiet. Catharin Medina. Syluest & Na-
uar apud Valentiam, q. 1. p. 7. Fundamentum est, quia ma-
trimonium ratum potest solui per ingressum alterius con-
iugis in Religionem, idque ex solo statuto Ecclesiæ, non
Christi autoritate. Vnde inferunt Canonisti, si Pontifex
mortuus facto statuto soluit matrimonium ratum. Ergo
idem potest facere Pontifex viuus suo mandato, vel di-
spensatione. *secundo*, quia Pontifex potest dispensare cum
professo, vt ducat vxorem. Ergo etiam potest dispensare
in matrimonio rato. Sequela patet, quia maius est vin-
culum professionis, quam matrimonij rati, cum vincu-
lum matrimonij rati soluatur per professionem. Si ergo
Pontifex potest dispensare in maiori vinculo, potest etiam
in minore. *Tertio*, fortiter probatur; quia de facto sæpè
dispensatum est à Pontifice. Nauarrus enim c. 22. n. 21.
affirmat ad sui instantiam apud Pontifices Paulum III.
& Pium IV. cum quibusdam personis in ea re fuisse di-
spensatum. Similiter Antonin. 3. p. 1. c. 21. §. 3. affirmat se
vidisse tales aliquas dispensationes factas à Martino V. &
Eugenio IV.

3 Secunda Conclusio. Probabile quoque est, matrimo-
nium ratum non posse dissolui autoritate Pontificis. Ita
passim omnes Theologi. Probatur *primo*, ex Matth. 19.
v. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* At Pontifex est
homo. *Secundo*, quia matrimonium ratum non differt es-
sentialiter à consummato, sed hoc non potest dissolui à
Pontifice. Ergo nec illud. *Tertio*, quia vtrumque est in-
dissolubile ratione sacramenti. At vnum non est minùs
sacramentum quam alterum. Sententia Theologorum
speculatiuè videtur probabilior, Altera tamen est tuta
in praxi,

CAPVT XLVIII.

DE BONIS MATRIMONII.

QUIA matrimonium habet quandam speciem turpitudinis, ideo Theologi assignant tria bona quibus matrimonij turpitudine tegatur, & matrimonium cohonestetur. *Primo*, est bonum fidei, tum in cohabitatione, tum in reddendo debito. *Secundo*, bonum prolis. *Tertio*, est bonum sacramenti. Ita docet D. Augustinus *lib. 9. super Genesim ad litteram, cap. 7.* & ex illo Theologi *in quarto, dist. 35.* Et D. Thom. *in supplemento, q. 49.* bonum sacramenti consistit in vinculo charitatis, & firmatè, seu indissolubilitate, de qua actum est. Itaque de duobus reliquis superest agendum.

QVÆSTIO I.

De bono fidei & de diuortio.

1 Prima Conclusio. Tria spectant ad fidem coniugalem. *Primo*, vt alter alteri reddat debitum, *1. Cor. 7. v. 3. Vxorì vir debitum reddat, similiter & vxor viro.* *Secundo*, vt alter cum altero cohabitaret, & simul familiam administrarent, ita tamen vt mulier sit subdita viro, *1. Cor. 11. v. 3. Caput mulieris est vir.* Et *1. Tim. 2. v. 12. Docere mulierem non permitto, neque dominari in vinum.* *Tertio*, vt neuter viuente altero cum aliqua alia persona copuletur, hoc enim esset adulterium committere, *Rom. 7. v. 3. Viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.*

2 Quæres: An hæc tria semper seruanda? Resp. duo priora non semper seruantur, vt patet in diuortio, quod consistit in eo (secundùm communem Theologorum vsum) quod fiat separatio matrimonij quoad thorum & cohabitationem, manente vinculo coniugali. Propter quas causas hæc separatio fieri possit, dicetur post. Hinc patet diuortium distingui à repudio; quia in hoc fit etiam separatio quoad vinculum coniugale.

Nota, apud Iurifconsultos aliter accipi has voces: vacant enim repudium dimissionem, tum sponsæ, tum vxoris. Diuortium autem solius vxoris post matrimonium, dimissionem, siue quoad thorum, siue quoad vinculum, *l. inter stuprum. l. inter diuortium. ff. de verb. signifi.* Vnde tam in iure canonico quàm in ciuili, in titulo de diuortiis agitur de solutione matrimonij, siue quoad thorum tantùm, siue etiam quoad vinculum.

3 Secunda Conclusio. Propter certas quasdam causas potest fieri diuortium quoad thorum & cohabitationem, manente tamen vinculo coniugali. Ita Tridentinum *sess. 24. Can. 8.* Sunt autem tres potissimum causæ. *Prima* est: Si vterque coniunx ex mutuo consensu voueat post consummationem, perpetuam continentiam, & ad Religionem transeat. *Matth. 19. v. 29. Omnis qui reliquerit, &c. vel uxorem.* *Secunda* potest esse crimen alterius coniugis, idque triplex. *Primum* est adulterium, de quo Christus *Matth. 5. v. 33.* *Secundum* est hæresis, de quo Apostolus ad *Tit. 3. v. 10.* *Tertium*, si alter impellat alterum ad peccatum *Matth. 18. v. 19.* *Tertia* causa potest esse furor, aut sæuitia alterius coniugis; Itemque lepra, vel alius morbus contagiosus. Vide Valent. *q. 4. p. 2. c. 1.*

4 Tertia Conclusio. Diuortium, quoad thorum tantum, potest fieri propria autoritate: at diuortium quoad habitationem, quia res est publica, & quæ potest alios scandalizare, non debet fieri nisi autoritate Ecclesiæ. *l. porro. de diuortiis.*

5 Quarta Conclusio. Diuortium in causa adulterij, vel fornicationis potest quatuor de causis fieri illicitum. *Primo*, si fornicatio fuerit sine crimine, vt si mulier vim passa fuerit, aut ex ignorantia cum eo rem habuit, quem virum suum credebat, cum tamen esset alienus. *Secundo*, si vterque coniunx eodem crimine teneatur. *Tertio*, si post cognitum adulterium cum eo rem habuerit. *Quarto*, si auctor fuit coniugi, vt fornicaretur. Vide Dom. Sotum in *4. dist. 36. q. 1. art. 1.*

6 Obiectio. Christus *Matth. 5. & 19.* expressè docet non licere dimittere uxorem, nisi ob fornicationem. Ergo ob alias causas non licet. Respondeo, Christus duplici de causa

causa exceptit solam fornicationem, vel adulterium. *Prima*, quia sola fornicatio est propria ratio solutionis matrimonij; cæteræ autem communes sunt matrimonio cum aliis omnibus confœderationibus. Nam ob hæresin, vel inductionem ad peccatum non solum separari debet coniunx à coniuge, sed etiam filius à patre, frater à fratre, & seruus à domino. Cùm ergo sola fornicatio directè opponatur fidei coniugali, & substantiæ ipsius matrimonij, cætera autem crimina per accidens se habeant ad matrimonium, ideo Christus de sola fornicatione locutus est. *Secunda*, quia Christus loquebatur de dimissione perpetua, non autem ad certum tempus. Nulla autem potest esse causa perpetui diuortij, nisi fornicatio. Nam ob cætera crimina non fit diuortium, nisi pro eo tempore, quo ipsa crimina durant. Et ratio patet ex dictis, quia fornicatio per se opponitur matrimonio, & ideo statim atque coniunx frangit coniugi datam fidem, cadit à iure coniugij, nec amplius habet vllum ius in coniugem. Quod de aliis criminibus dici non potest.

Q U Æ S T I O I I.

De bono prolis.

I *Prima Conclusio.* Matrimonium duplici nomine cõhonestatur ex prole. *Primo*, quia proles per se magnum bonum quoddam est, cum illius procreatio conseruet & augeat societatem humanam. *Secundo*, quia filij ex vero matrimonio suscepti censentur esse legitimi, id est, idonei ad publicas dignitates & officia in republ. Qui autem extra matrimonium procreantur, illegitimi sunt, & inhabiles ad ea officia.

2 *Secunda Conclusio.* Filij legitimi sunt variij in iure. *Primo*, qui nati sunt ex legitimo matrimonio. *Secundo*, qui ex matrimonio bona fide in facie Ecclesiæ contracto nati sunt, licet reuera ob aliquod impedimentum non fuerit legitimum illud matrimonium, quia potest ignorari.

Dixi *in facie Ecclesiæ*; quia si clandestinè contractum fuerit, filij sunt illegitimi, *c. cum inhabito. de clandest. desp.*

Nota : Sufficit vt alter tantum coniugum bona fide coram facie Ecclesie contraxerit , si enim vterque mala fide contraxisset, filij essent illegitimi, *cap. citato. Tertio*, qui nati sunt ex parentibus infidelibus, & post ad fidem conuersis , etiam si fuerint coniuncti in gradu canonica lege prohibito, *cap. gaudemus. de clandest. despons.*

Nota : Si filij nati sint ex secunda vxore , verbi gratia, alicuius Iudæi , qui primam vxorem repudiasset , non esse legitimos , etiam si Iudæus conuertatur cum vxore , quia secundum illud matrimonium non fuit verum & legitimum. *Quarto*, qui ex concubina Patris ante legitimum matrimonium nati fuerunt , Patre concubinam in vxorem postea ducente ; modò illam in vxorem postea ducere poterit tempore cõceptionis, vel natiuitatis filiorum, *c. tanta vis, ibid. Quinto*, si mulier iudicio Ecclesie separata à primo viro , viuente illo contrahat cum alio , legitimi sunt filij ex illo secundo viro suscepti, *c. perlatum. Sexto*, si fuerit lis de iustitia matrimonij, filij, qui lite pendente nascuntur, censentur legitimi. Idem dico post latam sententiam, facta tamen legitima appellatione. Ratio , quia Ecclesia in tali casu permittit coniuges simul habitare. Æquum ergo est vt filij censeantur legitimi. *Septimo* legitimi sunt, qui tales esse probantur legitimo aliorum testimonio , licet fama vicinæ & tractatus parentum clament contrarium, *c. per tuas literas.*

3 Tertia Conclusio. Filij illegitimi sunt triplices , nempe naturales, nothi, & spurij, seu manseres. Difficile autem est assignare quomodo hæc differant inter se. In iure quidem ciuili dicuntur naturales , qui ex concubina domi habitati nati sunt : nothi, qui ex scorto : Spurij, qui ex parentibus inter quos matrimonium esse non poterat. In iure autem canonico naturales non distinguuntur à nothis , & sunt omnes illi qui non sunt nati ex coitu legibus damnato: Spurij verò , qui nati sunt ex parentibus , inter quos non poterat esse matrimonium, vt sunt, qui nascuntur ex incestu, vel adulterio, vel sacrilegio.

CAPVT XLIX.

DE IMPEDIMENTIS
MATRIMONII IN GENERE.

DUPLICIA sunt impedimenta Matrimonij; quædam impediunt & dirimunt: quædam impediunt tantum. Piora sunt quatuordecim; quorum duodecim continentur hisce versibus:

*Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo. Ligamen, Honestas,
Si sis Affinis, si fortè coire nequibis.
Hæc socianda vetant connubiis, facta retractant.*

Duo alia addit Concilium Trident. *Prima*, clandestini matrimonij impedimentum. *Secundo*, inter raptorem & raptam, quamdiu illa est in potestate raptoris. *Posterius* generis impedimenta sunt tantum duo, continenturque his versibus:

*Ecclesie vetitum, nec non tempus feriatum
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

De his autem omnibus generatim quæritur: *Primo*, an Pontifex possit statuere impedimenta matrimonij, præsertim dirimentia. *Secundo*, an Princeps sæcularis apud infideles id possit. *Tertio*, an etiam Princeps sæcularis apud Christianos.

QVÆSTIO I.

An Pontifex possit statuere impedimenta matrimonium dirimentia?

QUÆDAM dirimunt, seu irritant matrimonium iure naturali, quædam iure diuino, quædam iure humano tantum. Est ergo quæstio de hoc tertio genere impedimentorum. Et ratio dubij est, quia Pontifex non potest mutare materiam sacramentorum à Christo institutam. Ergo non potest efficere, vt persona, quæ iure diuino

936 CAP. XLVIII. DE SACRAMENTIS
habilis ad sacramentum matrimonij, fiat inhabilis. Atqui
persona verbi gratia, clandestinè contrahens, vel consan-
guinea, habilis est iure diuino ad sacramentum matrimo-
nij. Ergo Pontifex non potest recidere inhabilem. Ergo non
potest irritare clandestinum matrimonium *Confir. à simi-
li*, quia non potest facere, vt aqua naturalis, quæ diuino
iure est materia Bâptismi, sit inhabilis ad Bâptismum, vel
vt panis qui iure diuino est materia Eucharistiæ, sit inha-
bilis ad Eucharistiam. Ergo nec potest facere, vt persona
libera, quæ antea iure diuino erat materia matrimonij, sit
inhabilis ad matrimonium. At hoc conatur facere in ma-
trimonio clandestino, & in quibusdam gradibus consan-
guinitatis. Ergo malè fecit. Propter hoc argumentum multi
Episcopi atque Theologi, qui fuerunt in Conc. Trid. ante-
quam res definiretur, putarunt Ecclesiam non posse irrita-
re, vel dirimere clandestina matrimonia. Et D. Sot. *in 4. dist.
28. q. 1. a. 1. ad 1.* nihil audet definire, sed relinquit iudicio
Ecclesiæ definiendum.

2 Prima Conclusio: Ecclesia vel Pontifex potest statuere
impedimenta matrimonium dirimentia, ita vt matrimo-
nium sit irritum si cum tali impedimento contrahatur. Ita
Trident. *sess. 24. can. 3. & 4.* Ratio est, quia matrimonium
dupliciter spectatur. *Primo* vt contractus civilis. *Secundo*
vt est sacramentum. Quamuis ergo Pontifex non possit mu-
tare materiam, vel formam matrimonij, quatenus sacra-
mentum est, potest tamen statuere, vt contractus civilis sit
irritus, nisi fiat tali vel tali modo. Sicut enim aliqui con-
tractus civiles subiecti sunt potestati & legibus Princi-
pum. Ita etiam contractus matrimonij. Quando ergo Pon-
tifex facit aliquam personam inhabilem ad matrimonium;
nihil mutat circa essentiam sacramenti; sed tantum mu-
tat aliquid circa contractum qui sacramento præsuppo-
nitur.

Quæres: an Pontifex hoc possit facere non solum in
matrimonio Christianorum, sed etiam infidelium. Af-
firmat Vvillhelmus Rubion *in 4. d. 40. q. 2.* Sed non rectè,
quia Pontifex est tantum caput Ecclesiæ, non autem eo-
rum, qui sunt extra Ecclesiam, vt fateretur Innocentius III.
c. Gaudemus. de diuortijs. Et probat 1. Cor. 5. v. 12. *Quid enim
mibi*

mibi de iis qui foris sunt iudicare? Nota tamen Pontificem dupliciter spectari posse. *Primo*, ut est Pontifex, seu caput Ecclesiæ, & sic non habet iurisdictionem in eos, qui sunt extra Ecclesiam, & consequenter non potest eorum contractus ciuiles rescindere, vel impedire. *Secundo*, ut est Princeps temporalis; & sic potest statuere impedimenta dirimentia contractum matrimonialem apud infideles, qui habitant in iis locis quæ Pontifici tanquam temporali Domino subiecta sunt.

2 *Secunda Conclusio.* Ut Pontifex statuatur huiusmodi impedimenta, requiritur iusta causa ob quam id faciat. Ratio, quia potestas Pontificis non est data ad dissipandum, sed ad ædificandum. Ergo non debet irritare vel impedire ea matrimonia, quæ iure naturali & diuino concessa sunt, nisi legitima causa subsit. Et, ut bene Ruard. a. 20. *Louan.* ait, maior exigitur causa ad dirimendum, quam ad simpliciter prohibendum matrimonium. Et sæpe potest esse iusta causa prohibendi, non autem dirimendi; quia dirimere grauius est, quam simpliciter prohibere.

4 *Quæres primo.* Si Pontifex sine iusta causa statuatur aliquod impedimentum, an validè id faciat, ita ut sit peccatum cum eo impedimento contrahere, si solum impediens sit; & præterea matrimonium sit irritum, si etiam dirimens sit? Aliqui affirmant; quia quamuis in tali casu desit illi legitima causa hoc faciendi, non tamen desit potestas & iurisdictionis. Ergo tametsi faciendo peccet, tamen factum tenet. Alij rectius docent ad valorem facti, seu prohibitionis requiri iustam causam; ac proinde si non adsit iusta causa, matrimonium contra talem prohibitionem contractum fore validum & licitum. Ratio, quia in iis, quæ iure naturali & diuino licita & valida sunt, non potest Pontifex quicquam mutare pro solo suo arbitrato, sed requiritur legitima causa ob quam aliquid mutandum sit. Aliter verò res habet in iis, quæ iure naturali ac diuino libera sunt & indifferentia.

5 *Quæres secundo:* An sicut Pontifex potest generalem legem statuere, qua matrimonium ex iusta causa irritet inter certum genus personarum; ita possit aliquos priuatos prohibere, ne matrimonium inter se ineant; adeo ut

matrimonium contra talem prohibitionem contractum fit planè irritum; præsertim si habeat iustam causam prohibendi, cuiusmodi potest esse magna disparitas inter contrahentes, vel periculum magnarum discordiarum? Henriquez *lib. 12. cap. 2.* dicit Pontificem nunquam id fecisse, nec expedire ut faciat: an autem possit id facere, non definit. Similia habet Nauarrus *lib. 4. Consilior. tit. de Sponsalibus, Consil. 24.* iuxta primam editionem. Probabile tamen est, eum id posse. Si enim potest ex iusta causa reddere irritum matrimonium inter omnes personas certi generis, ut inter omnes consanguineos usque ad quartum gradum, cur non possit inter duas priuatas personas, subsistente legitima causa?

6 Quæres *tertio*: An etiam possit subsistente causa personam aliquam reddere perpetuò inhabilem ad matrimonium, quæ alioqui iure naturali, & diuino habilis est? Hic casus multum differt à præcedenti. Nam in illo non faceret personas simpliciter inhabiles, sed tantum respectu quorundam hominum, ac proinde non cogeret illas ad perpetuum cœlibatum. Hoc autem faceret in hoc casu. Hæc quæstio disputata fuit sub Urbano quinto, qui ad matrimonium contrahendum dicitur inhabilem reddidisse Barnabonem Vice Comitem Mediolanensem, & eius filios, eo quod Ecclesiæ rebelles essent. Id autem rectè factum docent Alexander de Næuo *capite, tuas. de sponsa duorum.* Et Calderinus *ibid.* Et ratio est, quia licet ius naturæ concedat unicuique matrimonium, potest tamen Pontifex in pœnam alicuius delicti priuare aliquem hoc iure, reddendo ipsum inhabilem. Confirmatur *primo*, quia sicut potest illum priuare vita in pœnam peccati, aut in seruitutem redigere: Sic potest illi eripere libertatem contrahendi matrimonium. *Secundo*, quia quibusdam Canonibus cautum est, ne incestuosi contrahant nouum matrimonium. Ergo & caueri potest ne validè contrahant matrimonium.

7 Tertia Conclusio. Si solùm ius diuinum & naturale spectemus, sicut Pontifex in tota Ecclesia, ita Episcopus potest in sua diœcesi statuere impedimenta matrimonii dirimentia. Generatim enim loquendo, quidquid potest Pontifex

Pontifex in tota Ecclesia quoad externam iurisdictionem, potest Episcopus in sua diocesi, nisi Pontifex sibi referuet. Nunc autem referuauit sibi hoc Pontifex in matrimonio, vt plerique docent; tamen nullo iure expressum sit, verisimile est generali Ecclesie consuetudine haberi hanc reservationem.

Q V Æ S T I O I I.

An Princeps infidelis possit statuere impedimenta matrimonium dirimentia.

1 **D**icam primo de Gentilibus. Secundo de Iudæis. Gentiles vel respectu subditorum infidelium, vel fidelium spectantur.

2 Prima Conclusio. Princeps infidelis potest in suo regno, aut statu respectu subditorum infidelium statuere huiusmodi impedimenta. Est communis, & fundatur in duobus principiis, quod scilicet matrimonium infidelium sit tantum contractus ciuili; & quod Princeps possit ea omnia præstare, quæ spectant ad commune bonum, & tranquillitatem reip. Sicut ergo potest ex iusta causa, quando bonum reip. exigit, irritare alios contractus ciuiles, sic etiam contractum matrimonialem. Hoc sensu D. Thom. in 4. dist. 34. quest. 1. art. 1. ad 4. Et lib. contra gentes 4. cap. 78. dicit matrimonium subiaccere potestati ciuili. Loquitur enim de matrimonio vt contractu ciuili.

Hinc sequitur, si infideles contraxissent matrimonium cum aliquo impedimento secundum eorum leges dirimentes, & postea ad fidem conuerterentur; quod deberent iterum contrahere si vellent in coniugio perseuerare, quia prior contractus fuit inualidus.

3 Secunda Conclusio. Princeps infidelis non solum respectu subditorum infidelium, sed etiam fidelium potest talia impedimenta statuere. Nam, licet matrimonium fidelium sit sacramentum, non tamen potest esse sacramentum nisi supponatur esse legitimus contractus ciuili. At non esset talis contractus nisi esset celebratus secundum leges ciuiles, præsertim si iustæ sint. Hinc sequitur, sicut Christiani habitantes sub potestate Principum infidelium tenentur

seruare

940 CAP. XLIX. DE SACRAMENTIS
seruare alias leges ciuiles, quæ ad pacem reip. pertinent;
ita etiam legem irritantem certa matrimonia, modò non
sit iniusta.

4 Tertia Conclusio. Iudæi tamen non possunt talia impe-
dimenta statuere. Ita passim Theologi. Nam nec habent
liberam remp. nec proprium & legitimum Principem: nec
possunt uti legibus Mosaycis, quæ ad matrimoniales cau-
sas spectant, quia omnes leges ceremoniales expirant
per mortem Christi. Hinc sequitur matrimonium, quod
sola lege Mosaiica prohibitum est, fuisse quidem irritum
durante illa lege, nunc tamen esse ratum, quia expirauit il-
la prohibitio.

Quæres: Quid si Iudæi ante Christi mortem, cum adhuc
liberam remp. habebant, statuissent aliquod impedimen-
tum dirimens matrimonium, an illud possit adhuc vim ha-
bere? Resp. quod sic. Solæ enim leges Mosaycæ, non autem
sæculares sunt per Christum abrogatæ.

Q V Æ S T I O III.

*An Princeps Christianus possit eiusmodi impedi-
menta statuere?*

1 **N**egat Gloss. finalis cap. si quis ingenuus. 29. q. 2. & mul-
ti Canonistæ. Ratio, quia matrimonium Christiano-
rum est sacramentum, ac proinde spectat ad potestatem
Ecclesiasticam, non autem ad sæcularem. Hinc iure Cano-
nico definitum est causas matrimoniales ad solius Ecclesiæ
forum pertinere.

2 Prima Conclusio. Potest Princeps Christianus, si præci-
sè huius potestas spectetur, statuere talia impedimenta re-
spectu suorum subditorum. Ita D. Thomas in 4. d. 34. q. 1.
a. 1. ad 4. Tapperus a. 20. Louan. Bell. l. de Matrimonio. c. 32.
circa finem, & multi alij. Ratio est, quia non minorem ha-
bet potestatem, quam Princeps infidelis. Si ergo hic po-
test statuere impedimenta circa matrimonium, potest &
ille. Nec obstat, quod matrimonium Christianorum sit sa-
cramentum, quia impedimenta non statuuntur circa ma-
trimonium, ut sacramentum est, sed solùm, ut contractus
ciuilis est.

3 *Secunda Conclusio* : Hæc tamen potestas impediri potest à Pontifice, & reipsa impedita est, quia Pontifex reseruauit sibi causas matrimoniales. Prius patet, quia potestas sæcularis est subiecta Ecclesiasticæ. Ergo ab hac potest impediri. Posterius patet, quia multæ leges ciuiles, quæ in quibusdam casibus prohibebant matrimonium, per ius Canonicum correctæ sunt. Huc spectat, quod antè dixi ex Canonico iure, causas matrimoniales ad solius Ecclesiæ iudicium pertinere.

4 *Tertia Conclusio* : Tametsi potestas Principum Christianorum impedita sit in causis matrimonialibus respectu subditorum fidelium; non tamen respectu infidelium. Pontifex enim ideo reseruauit sibi hoc ius respectu fidelium; quia horum matrimonium est sacramentum; at infidelium matrimonium non est sacramentum. Hæc generatim, nunq̄ de singulis impedimentis agam.

I. De Errore.

IN matrimonio quadrupliciter potest contingere error. *Primo*, circa personam. *Secundo*, circa statum eius seruilem. *Tertio*, circa qualitatem personæ. *Quarto*, circa diuitias. *Primus & secundus* est impedimentum dirimens matrimonium iure naturali, quia iure naturali requiritur ad matrimonium consensus voluntarius qui impeditur per talem errorem. Reliqui duo errores non impediunt matrimonium.

II. De Conditione.

HÆc conditio impediens ac dirimens matrimonium est duplex. *Prima* est conditio seruilis alteri ignota, de qua antè dixi, quia non differt ab errore circa seruilem statum personæ. *Secunda* est conditio apposita de futuro, ex qua contractus pendeat. Vtraque impedit contractum matrimoniale iure naturali. De *priori* patuit. De *posteriori* patet, quia natura contractus requirit, vt sit de præsentī, & non pendeat ex euentu futuro; alioqui erit tantum promissio ipsius contractus.

III. De Voto.

1 **T**Riplex potest esse votum. *Primo*, simplex. *Secundo*, solenne sacris & maioribus Ordinibus. *Tertio*, solenne in Religione approbata emissum.

2 Prima Conclusio : Votum simplex castitatis impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, nisi in vno casu, nempe si quis in nostra Societate emittat simplex votum obedientiæ, paupertatis, & castitatis; vt patet ex peculiari constitutione Gregor. XIII. quæ incipit, *Ascendite Domino*. Ibi enim reddit inhabiles ad matrimonium validè contrahendum eos omnes qui in nostra Societate tria vota simplicia emiserunt.

3 Secunda Conclusio. Votum solenne sacris Ordinibus annexum impedit & dirimit matrimonium; *capite vnico, de voto in 6*. Impedit autem iure tantùm Ecclesiastico; non autem Diuino, aut naturali, vt dicitur in impedimento Ordinis.

4 Tertia Conclusio: Votum solenne in Religione approbata emissum impedit, & dirimit matrimonium iure Ecclesiastico, *cap. consuluit. Et c. insinuante. qui cler. vouent*.

Dixi: In Religione approbata, quia sic habetur *cap. vnico, de voto in 6*. Vnde notat Syluester v. *Matrimonium*. 8. *num. 5*. non sufficere vt votum solenne fiat in tertio Ordine D. Francisci vel Dominici, eo quod talis Ordo non sit propriè Religio approbata, sed certus quidam viuendi Ordo sub certa regula; sicut nunc est Sodalitas B. Virginis.

5 Quarta Conclusio: Qui impediti sunt talibus votis, siue solennibus, siue simplicibus nostræ Societatis, & præsumunt contrahere matrimonium, non solùm illicitè & inualidè contrahunt, sed etiam de facto incurrunt excommunicationem; vt de votis solennibus, *clement. vnica. de consang. & affin. de votis simplicibus ex constitutione Gregorij XIII.*

IV. De Cognatione.

1 **T**Riplex est cognatio. *Prima*, naturalis, quæ dicitur consanguinitas. *Secunda*, spiritualis, quæ oritur ex baptismo & confirmatione. *Tertia* legalis, quæ ex filiorum adoptione nascitur.

2 Prima Conclusio: Consanguinitas reddit inualidum matrimonium vsque ad quartum gradum inclusiuè, *cap. non debet. de consang. & affinit. Vt autem sciatur quoto gradu consan*

confanguinitatis vna persona distet ab alia, tres regulae notandae sunt.

Prima : In linea recta, quae est ascendentium & descendentium tot gradus numerandi sunt, quot numerantur personae, excepta prima. Itaque filius est in primo gradu confanguineus patri; nepos in secundo, pronepos in tertio, &c.

Secunda : In linea transuersali, quando vtraque persona aequaliter distat ab eodem stipite communi, totidem gradibus distant inter se, quot distant à stipite. Vnde fratres, qui à patre aequaliter distant, sunt inter se confanguinei in primo gradu, quia quilibet eorum est confanguineus patri in primo gradu. Similiter filij duorum fratrum sunt confanguinei in secundo gradu ob similem causam.

Tertia regula : In linea transuersa, quando vtraque persona distat inaequaliter à communi stipite, quot gradibus distat persona remotior à communi stipite, totidem & distat ab altera. Vnde filius fratris distat à suo patruo in secundo gradu. Hae tres regulae valent in iure Canonico, & seruantur in causis matrimonialibus.

3 *Secunda Conclusio* : Cognatio spiritualis, quae contrahitur in Baptismo & Confirmatione impedit & dirimit matrimonium. Est autem ea triplex. *Prima* dicitur paternitas, quae contrahitur inter baptizantem & baptizatum, inter confirmantem & confirmatum; & similiter inter patrinum baptizati, vel confirmati & baptizatum, vel confirmatum. *Secunda* dicitur compaternitas, quam contrahit baptizans, aut confirmans, aut patrinus cum naturalibus parentibus baptizati, aut confirmati. *Tertia* dicitur fraternitas, quae est inter baptizatum, vel confirmatum, & filios naturales baptizantis, vel confirmantis & patrinorum.

Nota : Fraternitatem à Concilio Tridentino sublatam esse omnino è numero impedimentorum, & ex parte etiam compaternitatem, nempe, baptizantem & confirmantem & patrilios, relicta ea compaternitate, quae est inter parentes & patrilios, & inter eosdem parentes & baptizantes, vel confirmantes. Vide *sess. 24. cap. 2.*

4 *Tertia Conclusio* : Cognatio legalis, quae oritur ex adoptio

adoptione alicuius in filium, impedit & dirimit matrimonium, vsque ad gradum quartum, sicut cognatio naturalis. Estque etiam triplex. *Prima*, inter ascendentes & descendentes. *Secunda*, in linea transfuersali inter adoptatum, & filios naturales adoptantis. *Tertia*, per modum cuiusdam affinitatis legalis, nempe inter adoptantem & uxorem adoptati; vel econtrario inter adoptatum & uxorem adoptantis. *Prima & secunda* semper impedit, etiam sublata adoptione, vel emancipato filio adoptiuo. *Secunda* solum impedit quamdiu durat ipsa adoptio, & quamdiu filij naturales sunt in patria potestate. Omitto disputationes ex Leuitico.

V. *De Crimine.*

SVNT duo Crimina, homicidium & adulterium, quæ iure Ecclesiastico impediunt & dirimunt matrimonium in quatuor casibus. *Primus*, quando vir & foemina communi consensu machinantur mortem alteri coniugum, vt se mutuò recipiant in matrimonium. *c. laudabilem. de conuersione infidelium.* *Secundus*, quando adulter procurat mortem coniugis suæ, vel mariti adulteræ, vt cum adultera coniugium celebrare possit: vel contra, quando adultera procurat mortem viri sui, vel vxoris adulteri, vt cum adultero matrimonium inire possit. *c. semper hoc, de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.* *Tertius*, si adulteri dederint sibi inuicem fidem de matrimonio inter se contrahendo post mortem vxoris adulteri, vel mariti adulteræ. Nam, qui ita fidem sibi dederunt, videntur omnino mortem alterius coniugum procuraturi. *cap. Relatum. 31. quest. 1.* *Quartus*, si de facto adulteri inter se contraxerint viuentibus prioribus coniugibus. *cap. finali. de eo, qui in matrimonium duxit, &c.* Hi duo posteriores casus intelliguntur, quando vterque adulter est conscius vitæ coniugis alterius. Si enim vir adulteram decipiat, affirmans coniugem suam esse mortuam, vel contra, si mulier adulterum decipiat, affirmans virum suum esse mortuum, tunc Matrimonium non est irritum. *c. propositum. de eo qui, &c.*

Nota: In primo casu est crimen homicidij sine adulterio: in reliquis adulterium præcedit, & homicidium subsequitur.

Obiectio : David commisit adulteriũ cum Bethsabea, & post interfecto huius viro duxit illam in vxorem. Ergo adulterium & homicidium in tali casu non faciunt irritum matrimonium. Respondeo. Non faciunt irritum iure naturali aut Diuino, sed tantum Ecclenastico. Hoc autem iure non tenebatur David.

V I. De Disparitate cultus.

Hæc disparitas reperitur inter fideles & infideles. Sunt autem duplices infideles : alij baptizati, vt sunt Hæretici, ali, non baptizati, vt sunt reliqui. Hoc polito tria certa sunt apud Catholicos. *Primo*, matrimonia fidelium cum infidelibus siue baptizatis, siue non baptizatis esse illicita. *Secundo*, matrimonia fidelium cum infidelibus non baptizatis non solum esse illicita, sed etiam irrita. *Tertio*, matrimonia fidelium cum hæreticis baptizatis esse quidem illicita, non tamen irrita.

Dices : Hæc non videntur esse certa. *Primo*, quia D. Augustinus dubitauit, an matrimonia fidelium cum infidelibus essent illicita, vt patet ex *l. 1. de adulterinis coniugijs, c. 21. & 25.* Et ex *l. de fide & operibus, c. 19.* vbi dicit, se non inuenire clarum testimonium in nouo Testamento, quo eiusmodi matrimonia prohibeantur. *Secundo*, quia S. Monica mater D. Augustini habuit virum infidelem. *Tertio*, quia *1. Corinth. 7.* D. Paulus permittit, coniugem fidelem manere cum infideli, si velit.

Respondeo *primo*, matrimonium inter fidelem & infidelem non est irritum iure naturali, aut Diuino, aut Ecclesiastico scripto; sed tantum ex consuetudine populi Christiani vim legis obtinente. Hæc autem consuetudo non fuit tempore D. Augustin. quia tunc passim contrahebant fideles cum gentilibus; neque putabatur hoc esse peccatum, test: eod. *l. de fide & opere, c. 19.* Itaque S. Monica ob ignorantiam potuit excusari à peccato.

Respondeo *secundo*. Tametsi Diuus Augustinus dubitauit, an in nouo Testamento extaret clarum testimonium prohibens eiusmodi Matrimonia; non tamen dubitauit, quin Cyprianus & alij viri docti docerent esse prohibita. Nam *l. 1. de adulter. coniugijs, cap. 21.* ponit hæc verba

ex sententia Pollentij. Hoc est Domini præceptum tam in veteri, quàm in nouo Testamento, vt non nisi vnus Religionis, & fidei coniugia sibi mancant copulata. Et cap. 25. ait: *Quamuis Beatissimus Cyprianus non dubitet, nec in leuibus peccatis constituit iungere cum infidelibus vinculum matrimonij, atque id esse dicat prostituere gentilibus membra christi. Similia habet in l. de fid. & op. c. 19.* Et tandem ita concludit: *Omnino conandum est ne fiant tales coniunctiones: Quid enim opus est, in tantum discrimen ambiguitatis caput immittere?*

Respond. *Tertio*, S. Paulus solùm permittit virum fidelem manere cum vxore infideli (& econtra) si ante conuersionem contractum sit matrimonium; non autem permittit, vt vir, qui iam fidelis est, de nouo contrahat cum infideli. Possset tamen illi dispensare Pontifex.

VII. De Vi.

VIs impedit ac dirimit matrimonium, quatenus obstat legitimo consensu qui ad matrimonium requiritur. Vnde si per vim & metum extorqueantur sola externa verba sine interiori consensu; tunc iure naturæ nullum est matrimonium. Si autem per vim & metum extorqueatur etiam interior consensus, tunc distingo. Si metus sit leuis, qui non cadit in constantem virum, non impedit matrimonium. Si autem sit grauis, impedit & dirimit iure Ecclesiastico, vt dixi *suprà quæst. 2.* Solet hîc disputari de matrimonio inter eos, quamdiu rapta in pristinam libertatem non restituitur; ac in loco tuto collocatur, in quo si liberè postea in raptorem consenserit, poterit raptor eam in vxorem ducere. Nihilominus raptor, & omnes illi consilium, auxilium, & fauorem præbentes sunt ipso iure excommunicati, & perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces. Et si fuerint Clerici, de proprio gradu sunt deponendi. Raptor autem siue raptam ducat in vxorem, siue non, ad arbitrium iudicis tenetur raptæ dotem decentem assignare, *sess. 24. cap. 6.*

VIII. De Ordine.

Maiores Ordines ob annexum solemne votum castitatis impediunt, & dirimunt matrimonium iure
tantum

tantum Ecclesiastico, non autem Diuino. Vt enim *alibi dixi*, coelibatus iure tantum Ecclesiastico sacris Ordinibus annexus est. Et probatur, quia Ecclesia Romana concessit Græcis Sacerdotibus vsu matrimonij ante ordinationem contracti, *cap. cum olim, de Clericis coniugatis*. Hoc autem non fecisset si coelibatus Diuino iure annexus esset Sacerdotio.

IX. De Ligamine.

Ligamen significat vinculum prioris matrimonij, quo durante iure Diuino inualidum est secundum matrimonium, *cap. licet, de sponsa duorum*. Vnde si quis ex secundo matrimonio suscepisset prolem, teneretur tamen ad priorem redire, si adhuc viueret. Hic solet disputari, an mulier ob diuturnam absentiam mariti possit cum alio contrahere? Respond. non potest nisi habeat certitudinem moralem de morte absentis mariti, *cap. dominus, de secundis nuptiis*. Certitudo autem moralis communiter non habetur, nisi per nuntium fide dignum, *c. in presentia, de sponsal.* Vel nisi sint tanta mortis indicia, vt certo nuntio æquiualeant. Neque verò sufficit fama & rumor, siue ex distante, siue ex propinquo loco, nisi ea sit multorum ac diuturna.

X. De Honestate.

Iustitia publicæ honestatis nihil aliud est, quam propinquitas quædam orta ex sponsalibus de futuro validis, vel ex matrimonio rato. Dicitur autem Iustitia, quia decens & æquum est, vt v. g. frater non contrahat matrimonium cum ea quæ fuit sponsa prioris fratris iam demortui. Hoc impedimentum ante Concilium Tridentinum extendebatur vsque ad quartum gradum, sicut extenditur affinitas, *cap. unico, de sponsalibus*. Post Concilium non extenditur vltra primum gradum in sponsalibus de futuro, *Sess. 24. cap. 3*. Vnde si quis de futuro contraheret cum aliqua, ea mortua, non posset cum eius matre, vel sorore contrahere, quia sunt in primo gradu; in cæteris autem gradibus posset. Quando autem impedimentum oritur ex rato matrimonio, extenditur ad gradum quartum, sicut

XI. *De Affinitate.*

Affinitas est propinquitas personalis proueniens ex
carnali copula, siue hæc sit licita, siue illicita, *cap. dis-
cretionem, de eo qui duxit. Trident. Sess. 24. cap. 4.* Ad co-
gnoscendos autem gradus affinitatis hæc datur regula; vt,
posita copula carnali inter virum & foeminam, quo gradu
aliquis viro consanguineus est, eodem sit affinis mulieri; &
contra: Notandum tamen, quod, licet omnes consanguinei
viri contrahant affinitatem cum vxore eius, & vicissim; ta-
men consanguinei viri & vxoris non contrahant affinita-
tem ad se inuicem. Porrò hoc impedimentum affinitatis
impedit & dirimit matrimonium, vsque ad quartum gra-
dum, *cap. non debet, de consanguinitate & affinitate.* Et in
Tridentino, *Sess. 24. cap. 4.* statutum sit, ne affinitas ex forni-
catione orta extendatur vltra secundum gradum.

XII. *De Impotentia.*

Dvplex est impotentia: perpetua & temporalis. Illa
est, quæ sine miraculo, aut notabili, aut probabili
periculo corporis tolli non potest, *cap. fraternitatis, de
frigidis & maleficiatis.* Solet autem oriri ex triplici cau-
sa. *Primo*, ex causâ naturali, & tunc comprehenditur no-
mine frigiditatis. *Secundo*, ex maleficio. *Tertio*, ex ca-
stratione vel aliqua alia simili causa superueniente. Cen-
setur autem in iure perpetua, quæ probatur durasse per
triennium, *cap. laudabilem, & cap. literæ, de frigid. & ma-
lesficiatis.*

2 Prima Conclusio. Impotentia perpetua, ex quacumque
causâ orta sit, si præcedat matrimonium, dirimit contra-
ctum, vt patet ex toto ferè titulo citato. Si autem superue-
niât, non dirimit.

Nota: Si impotentia sit respectu cuiuscumque alterius
personæ, tunc impedit matrimonium simpliciter: Si au-
tem respectu alicuius tantum determinatæ personæ, tunc
solùm impedit respectu vnus.

3 Secunda Conclusio. Impotentia temporalis, quæ sine
miraculo

miraculo, aut notabili periculo tolli potest, non dirimit matrimonium, *cap. fraternitatis, citato.*

Quæres: an is, qui sciens contrahit cum impotente, debeat in tali matrimonio permanere? Affirmant Paludanus & Antoninus. Sed meritò hos reprehendit Nauarrus *c. 22. num. 60.* quia tale matrimonium nullum est, *cap. consultationi, de frig. & malef.* Quamvis non debent impediri tales, quò minùs, si velint, cohabitent simul vt fratres, vt patet ex eodem capite.

4 Quæres *secundo*, an coniuges ob maleficium perpetuum separati, & deinde aliis coniuncti, cum quibus verè matrimonium consummârunt, cogendi sint redire ad priorè coniugem? Affirmat Magist. *in 4. dist. 24.* Richardus *ibid.* Gloss. *in cap. si perpetua.* Ratio est, quia, si post separationem frigidò detur potentia, cogitur ad primum coniugium redire, *c. requisisti, 33. q. 1.* Ergo idem debet fieri in separatis ob maleficium. Negant Scotus *in 4. dist. 34.* Sotus *ibid. quæst. 1. art. 3.* & Abulens. *in cap. 19. Matth. quæst. 90.* Alij autem distinguunt. Nam separati ob maleficium perpetuum non sunt cogendi vt redeant ad primum matrimonium, si in secundo habuerint potentiam. Ratio, quia maleficiati possunt esse inhabiles ad vnâ mulierem, & habiles ad alias. Et ita intelligitur Canon: *si per.* Si tamen aliqua ratione constaret, siue per experientiam, siue alio modo, redditam esse maleficiato potentiam respectu prioris coniugis, & maleficium omnino sublatum, tunc priori coniugi est restituendus. In hoc enim casu censetur Ecclesia fuisse decepta in separatione prioris matrimonij, vt habet Gloss. *loco citato.*

De Desponsatione Claudestina.

1 **T**RIBUS modis dicitur desponsatio claudestina. *Primo*, quando fit sine legitimis testibus. *Secundo*, quando fit sine trina denuntiatione publica. *Tertio*, quando fit sine solemnitate, id est, sine benedictione Sacerdotali, *capite, aliter, 33. quæst. 5. cap. cum inhibito, & cap. cum in iudicio, de claudestina desponsatione.*

2 *Secunda Conclusio.* Desponsatio sine Parocho, & testibus autè Tridentinum impedièbat quidem matrimonium,

950 CAP. XLIX. DE SACRAMENTIS
non tamen dirimebat: nunc autem & impedit & dirimit.
De Parocho addi solet, quod debeat coniuges coniungere
in facie Ecclesiæ. Hoc autem aliter atque aliter intelli-
gitur ratione diuersorum locorum. Nam in Lusitania (in
Germania etiam) idem est, quod in ianua Ecclesiæ. In Bel-
gio in ipsa Ecclesia. In Hispania in præsentia amicorum
& cognatorum.

3 Secunda Conclusio. Desponsatio facta sine tribus de-
nuntiationibus solum impedit matrimonium non autem
dirimit. Concil. enim Tridentin. fatetur omitti posse de-
nuntiationes cum facultate Ordinarij, vel etiam vnam tan-
tùm adhiberi posse. Congregatio autem Cardinalium præ-
terea declarauit omitti posse variis de causis. *Primo*, si ef-
fer suspicio matrimonium malitiosè impediendum. *Secun-
do*, ob vicinitatem temporis, quo vetitæ sunt nuptiæ. *Ter-
tio*, ob similem aliam causam, vt si nobilis cum ignobili,
aut diues cum paupere, aut senex cum adolescentula vel-
let contrahere.

3 Tertia Conclusio. Desponsatio sine solemnitate, id est,
benedictione Sacerdotis, nec dirimit contractum, nec im-
pedit contrahendum; quia benedictio hæc sequitur ma-
trimonium iam contractum. Concil. autem Tridentinum
duo de hac re decreuit. *Primo*, vt illa benedictio fiat tan-
tùm à proprio Parocho, vel ab alio Sacerdote qui à Paro-
cho habeat licentiam, non obstante quacumque consuetu-
dine etiam immemorabili. *Secundo*, hortatur coniuges, vt
ante benedictionem in templo habendam in eadem do-
mo non cohabitent.

De impedimentis Matrimonium non dirimentibus.

Perique assignant duo talia impedimenta. Alij quinque
his versibus.

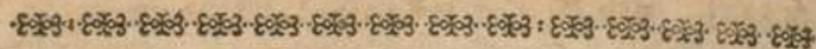
*Tempora, mandatum, votum, sponsalia, crimen
Impediunt fieri, permittunt facta tenevi.*

Primum igitur impedimentum sunt certa quædam tempo-
ra, quibus ab Ecclesia prohibita sunt nuptiæ, & earum so-
lemnitates, nempe ab Aduentu vsque ad Epiphaniam, & à
die Cinerum vsque ad Octauam Paschatis inclusiue. Ita
Trident. *sess. 24. cap. 10.*

Quæres:

Quæres : an saltem his temporibus prohibitis licet matrimonium sine vlla solemnitate celebrare atque etiam consummare ? Negant Paludanus, Antoninus & Rosella. Affirmant Cajetanus *in summa, verbo matrimonium*. Nauar. *cap. 22. num. 71.* quia Concil. Tridentinum solum prohibet solemnitatem nuptiarum. *Secundum* impedimentum est interdictum vel prohibitio, vt si Episcopus vel eius Vicarius, vel etiam Parochus iusta de causa prohibeant, ne aliqua persona cum alia contrahat, vel ne contrahant hoc vel illo tempore. *Tertium* est votum simplex etiam iuramento confirmatum, siue sit castitatis, siue Religionis ingrediendæ, siue de non contrahendo matrimonio; siue de suscipiendis sacris Ordinibus. Nam tale votum, tametsi non dirimat matrimonium contractum, etiamsi ab utroque coniugum esset emissum, impedit tamen ne licite contrahatur. *Quartum* impedimentum sunt sponsalia. Peccat enim mortaliter, qui post sponsalia cum vna contracta sine iusta causa contrahit matrimonium, vel etiam sponsalia cum alia. *Quintum* est Crimen. Sunt autem varia crimina in iure Canonico expressa. *Primum* est incestus; *can. 1. 2. 4. de eo, qui cognouit consanguineam uxoris.*

Nota : Incestus committi potest vel cum propriis consanguineis, vel cum consanguineis sponsæ, aut vxoris ducendæ. Incestus cum consanguineis sponsæ, licet sit occultissimus, impedit & dirimit matrimonium, sed commissus cum propriis consanguineis impedit crimen : *Secundum* est vxoricidium, *cap. interfect. 33. quest. 2.* Intellige de simplici vxoricidio. Qui enim occidit eo animo, vt cum alia contrahat, vel etiam consentiente adultera, non potest validè contrahere matrimonium, vt dictum *suprà*. *Tertium* Presbytericidium, *cap. qui Presbyterum, de pœnit. & remiss.* *Quartum* hæresis, teste D. Thom. *in 4. d. 39. q. 1. art. 6.* *Quintum* periurium, *cap. de ius, de sponsal.* *Sextum* quoduis peccatum mortale, quod impedit dignam susceptionem Sacramenti. Vnde Trident. *sess. 24. cap. 1.* serio hortatur coniuges, vt, antequam contrahant, confiteantur peccata, & sacram Eucharistiam percipiant.

CAPVT L.

De iudice causarum Matrimonialium.

1 **P**ERIQUE Lutherani & Calvinistæ docent causas matrimoniales simpliciter pertinere ad magistratum sæcularem. At Kemnitius in 2. part.

Exam. distinguit, volens aliquid ad iudicem Ecclesiasticum pertinere, nempe respondere de casibus conscientiæ ortis circa matrimonium, & pendentibus ex interpretatione Scripturæ: Reliqua ad politicum magistratum, nempe ferre leges de matrimonio, statuere impedimenta, audire causas circa contractum, ferre sententiam coactiuam, & cætera ad tribunal spectantia. Hoc probatur primo, quia Theodosius Imper. non autem Episcopus aut Pontifex, tulit legem prohibentem matrimonia consobrinorum. *Secundo*, quia Episcopi in *Consil. Mileu.* decreuerunt legem de diuortio petendam ab Imperatore.

2 Prima Conclusio. Causæ matrimoniales sunt triplices. *Primo* quædam sunt omnino politicæ, vt de dotibus, successione, hæreditatibus. *Secundo*, quæ sunt omnino spirituales, vt de materia, forma & ministro Sacramenti, de benedictione Sacerdotali, & similes. *Tertio*, quædam partim sunt politicæ, partim spirituales, vt de gradibus consanguinitatis, de diuortiiis, repudio, de impedimentis, & de aliis rebus ad contractum matrimonij pertinentibus. Nam hic contractus partim spectatur vt ciuilis, partim vt in eo fundatur ratio Sacramenti. *Priori* modo est materia politica; *Posteriori* spiritualis seu Ecclesiastica.

3 Secunda Conclusio. De causis primi & secundi generis non potest esse dubium. Si enim sint omnino politicæ, fatemur eas pertinere ad magistratum politicum, & quotidie apud Catholicos agitari solent coram iudice sæculari. Si autem sint omnino spirituales, certum est pertinere ad solam Ecclesiam. Princeps enim sæcularis nec potest, nec debet disputare, quænam sit natura Sacramenti, aut quomodo benedictio Sacerdotalis adhiben

954 CAP. L. DE SACRAM. IN SPECIE.
nent ad forum conscientia. Ergo nullo modo sunt defen-
dendæ ad iudicem sæcularem.

Iam ad *primum* argumentum Kemnitij Respond. Impp.
sæculares posse quidem ferre leges de impedimentis matri-
monij, sed cum subordinatione ad Pontificem, ad eò, vt si
Pontifex eas approbet, ratæ sint; si repugnet, irritæ sint. Hoc
factum est in lege Theodosij Imperat. quia eam Pontifex
approbavit. Imò cum postea filij Imperat. eandem legem
abrogassent, *l. celebrandis, c. de nuptiis*; & aliam tulissent, vt
licita essent matrimonia inter consobrinos. §. *duorum. Inst.*
de nuptiis; Pontifex eam irritavit, & iterum constituit vt
matrimonia inter consobrinos essent illicita, *cap. quedam*
lex. 35. quest. 2. Ad *secundum* Respondeo, Patres Concilij
Mileuitani non petiuisse ab Imperatore legem simpliciter
decernentem, quod non sit licitum diuortium (hoc enim
iam antea decretum erat ab Ecclesia) sed punientem præ-
uaricatores illius decreti.

F I N I S.

INDEX

INDEX CAPITVM ET QVÆST. HVIVS SECVNDI TRACTATVS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPVT I.

<i>De natura, materia & forma Sacramentorum.</i>	pag. 1
<i>Quaestiones.</i> 1. De nomine Sacramenti.	ibid.
2. Quomodo Catholici definiant Sacramentum.	2
3. An definitio Sacramenti vniuocè conueniat sacramentis antiquæ & nouæ legis.	4
4. Quomodo Lutherani definiant Sacramentum.	9
5. Quomodo Calvinistæ definiant Sacramentum.	12
6. An Sacramenta consistant rebus & verbis tanquam materia & forma.	15
7. An Sacramenta consistant rebus & verbis à Deo determinatis, quæ mutare non liceat.	17
8. Qualia debeant esse verba Sacramentorum.	18

CAPVT II.

<i>De necessitate Sacramentorum.</i>	22
--------------------------------------	----

CAPVT III.

<i>De principali effectu Sacramentorum, qui est gratia.</i>	23
<i>Quaest.</i> 1. An Sacramenta nouæ legis sint instrumentales causæ gratiæ.	24
2. An Sacramenta nouæ legis sint morales causæ gratiæ.	32
3. An Sacramenta non tantùm sint causæ morales, sed etiam physicæ.	38
4. An Sacramenta causent gratiam per virtutem intrinsecam.	44
5. An virtus, per quam Sacramenta operantur, sit spiritualis, an corporea.	47
6. An Sacramenta possint operari physicè quando non existunt.	48
7. An Sacramenta conferant gratiã habitualẽ & iustificantẽ.	ibid.
8. An Sacramenta præter gratiam iustificantẽ conferant aliam.	50
9. An Sacramenta conferant semper æqualem gratiam.	52
10. An etiam Sacramenta veteris legis contulerint gratiam.	56
11. An circumcisio contulerit gratiam.	62

CAPVT IV.

<i>De secundario effectu Sacramentorum, qui est Character.</i>	68
<i>Quaest.</i>	

Index Capitum & Questionum.

- Quest. 1.* An aliqua Sacramenta imprimant characterem. *ibid.*
2. An character sit qualitas, & in qua specie qualitatis. 70
3. An character immediatè sit in anima. 71

CAPVT V.

De causa Sacramentorum.

72

- Quest. 1.* An omnia Sacramenta sint à Deo instituta. *ibid.*
2. An omnes & soli homines possint esse ministri Sacramentorum. 74
3. An intentio Ministri requiratur ad valorem Sacramenti. 76
4. Qualis debeat esse intentio Ministri. 82
5. An fides & probitas Ministri requiratur ad valorem Sacramenti. 88
6. An Minister, dum ministrat Sacramentum, teneatur esse in statu gratiæ. 93
7. An Minister, qui non ministrat ex officio, teneatur esse in statu gratiæ. 97
8. An Minister peccet mortaliter conferendo Sacramentum indignis. 100
9. Quinam sint capaces Sacramentorum. 104
10. Quænam dispositio requiratur in suscipiente, vt Sacramentum sit validum. 105
11. Quænam dispositio requiratur in recipiente, vt Sacramentum conferat illi gratiam. 109
12. Qui dicantur indigne accedere ad Sacramentum. 110
13. An liceat ab indignis Ministris accipere Sacramenta. 111

CAPVT VI.

De numero Sacramentorum.

112

Quest. 1. An sint septem Sacramenta. *ibid.*

2. Quis sit ordo inter Sacramenta. 119
3. An omnia Sacramenta necessaria sint ad salutem. 121

CAPVT VII.

De ceremoniis Sacramentorum.

122

Quest. 1. Quid & quotuplex sit ceremonia. *ibid.*

2. An vsus ceremoniarum sit licitus & honestus. 123
3. Quis possit ceremonias instituere. 125
4. An ceremoniæ Sacramentales habeant effectum spiritualem. *ibid.*

CAPVT VIII.

De Baptismo secundum se.

126

Quest. 1. Quid sit Baptismus. *ibid.*

2. Quæ sit materia Baptismi. 127
3. Quæ sit forma Baptismi. 128
4. Quando Baptismus institutus sit. 129
5. An Baptismus possit iterari. 131

6. An

Index Capitum & Questionum.

6. An præter Baptismum aquæ sit alius.	132
CAPVT IX.	
<i>De Ministro Sacramenti Baptismi.</i>	133
CAPVT X.	
<i>De suscipientibus Baptismum.</i>	135
<i>Quæst. 1.</i> An infantes sint capaces Baptismi contra Anabaptistas.	ibid.
2. An requiratur aliqua dispositio in infantibus ad suscipiendum Baptismum.	139
3. An Baptismus sit infantibus necessarius ad salutem.	144
4. An Baptismus infantium possit suppleri per Martyrium.	154
5. An Baptismus infantium possit alio modo suppleri.	155
6. An expediat infantes Christianorum baptizare ante usum rationis.	160
7. An liceat infantes infidelium baptizare inuitis parentibus.	162
8. An liceat baptizare infantes in utero materno existentes.	168
9. An Baptismus sit adultis necessarius ad salutem.	169
10. An Baptismus adultorum suppleri possit per contritionem.	171
11. An Baptismus adultorum suppleri possit per Martyrium.	174
12. Quæ dispositio requiratur ad valorem Baptismi, & an amentes baptizandi sint.	181
CAPVT XI.	
<i>De effectibus Baptismi.</i>	ibid.
<i>Quæst. 1.</i> An Baptismus conferat gratiam iustificantem & alia dona supernaturalia.	182
2. An Baptismus tollat peccatum originale.	185
3. An Baptismus tollat alia peccata.	188
4. An Baptismus remittat omnem pœnam peccatis debitam.	190
5. An Baptismus subiiciat hominẽ iurisdictioni Ecclesiasticæ.	193
6. An Baptismus faciat hominem impeccabilem.	194
7. An Baptismus liberet hominem à lege Diuina & humana.	195
8. An Baptismus liberet ab omnibus votis.	197
9. Quæ dispositio requiratur ad effectus Baptismi consequendos ab adultis.	198
10. An fictio impediat effectum Baptismi, & quamdiu.	202
11. Per quid tollatur fictio.	203
CAPVT XII.	
<i>De Circumcisione.</i>	207
CAPVT XIII.	
<i>De ceremoniis Baptismi.</i>	ibid.
<i>Quæst. 1.</i> Quæ sint ceremoniæ Baptismi infantium.	ibid.
2. Quæ sint ceremoniæ Baptismi adultorum.	208
3. An hæc ceremoniæ tolerandæ sint.	210
4. An	

Index Capitulum & Questionum.

4. An hæ ceremoniæ habeant aliquam vim actiuam, & qualis illa sit. 215

5. Quis sit Minister harum ceremoniarum. 217

CAPVT XIV.

De Confirmatione. ibid.

Quest. 1. An Confirmatio sit Sacramentum. 218

CAPVT XV.

De Eucharistia. 222

Quest. 1. In quo consistat Sacramentum hoc secundum Aduersarios. 223

2. In quo consistat Sacramentum hoc secundum Catholicos. 234

3. Quibus nominibus appelletur hoc Sacramentum. 237

4. Quando hoc Sacramentum institutum sit à Christo. 240

5. Quæ figuræ fuerint huius Sacramenti. 243

6. An hoc Sacramentum sit necessarium medium ad primam gratiam iustificantem. 244

7. An hoc Sacramentum sit necessarium medium ad perseuerandum in gratia. 247

8. An hoc Sacramentum sit vnum specie infima. 253

CAPVT XVI.

De materia Eucharistia. 255

CAPVT XVII.

De consecratione panis & vini in Corpus & sanguinè Christi. ibi.

Quest. 1. Quid sentiant Aduersarij de præsentia Christi in Eucharistia. 256

2. Quid sentiât Catholici de præsentia Christi in Eucharistia. 261

3. An præsentia corporis Christi in Eucharistia probari possit ex figuris Eucharistia. 262

4. An præsentia corporis Christi in Eucharistia probari possit ex promissione. 266

5. An præsentia corporis Christi in Eucharistia probari possit ex institutione. 274

6. An præsentia Christi in Eucharistia probari possit ex vsu huius Sacramenti. 288

7. An præsentia Christi in Eucharistia probari possit ex Patribus. 289

8. An præsentia Christi in Eucharistia probari possit ex miraculis. 291

9. An præsentia Christi in Eucharistia probari possit ex antiqua Ecclesiæ praxi. 292

10. An præsentia Christi in Eucharistia probari possit ex ipsis Aduersariis. 293

11. An præsentia Christi in Eucharistia possit ratione naturali probari. 296

Index Capitum & Questionum.

12. Quidnam sit hæc præsentia Christi in Eucharistia. 298
13. An Sacramentalis præsentia dependeat à naturali. 306
14. An idè corpus possit simul esse præsens in diuersis locis. 311
15. An idem corpus existens in duobus locis habeat vtrobique eandem formas. 323
16. An corpus existens in duobus locis, si mutetur in vno mutetur etiam in altero. 325

CAPVT XVIII.

- De Transsubstantiatione.* 331
Quest. 1. An Christus possit esse præsens in Eucharistia sine conuersione panis. ibid.
2. An Christus reipsa fiat præsens in Eucharistia per conuersionem panis, sine Transsubstantiationem. 337
3. Quid requiratur ad veram conuersionem. 350
4. Quid faciat conuersio circa corpus Christi. 351
5. Quid faciat conuersio circa panem. 354

CAPVT XIX.

- De modo quo Christus est in hoc Sacramento.* 357
Quest. 1. An totus Christus secundum substantiam sit in Eucharistia. 358
2. An Christus sit in Eucharistia cum suis accidentibus. 361
3. An corpus Christi, prout est in Eucharistia, possit localiter moueri. 362
4. An corpus Christi, prout est in Eucharistia, possit physicè agere & pati. 364
5. An Christus, prout est in Eucharistia, possit actiones immanentes exercere. 396
6. An Christus, prout in Eucharistia est, videri possit oculo corporeo. 367
7. An corpus Christi, prout in Eucharistia est, cognosci possit ab intellectu creato. 369
8. An Christus mutetur, quando desinit esse in Eucharistia. 373
9. An Christus aliquando appareat in Eucharistia sub forma carnis, aut sanguinis, aut pueri. 375
10. An, quando sic talis apparitio, sit ibi Christus præsens Sacramentaliter. 377

CAPVT XX.

- De accidentibus qua remanent in hoc Sacramento.* 378
Quest. 1. An quantitas panis & vini maneat sine subiecto. 379
2. An reliqua accidentia panis manean sine subiecto. 381
3. An hæc accidentia possint agere & pati. 385
4. An ex his accidentibus possit aliqua substantia generari, aut nutrir. 385

- CAP. XXI. *De forma huius Sacramenti.* 386

Quest.

Index Capitum & Questionum.

<i>Quest. 1. An sit aliqua forma huius Sacramenti.</i>	387
2. <i>Quænam sit forma huius Sacramenti.</i>	389
3. <i>An Christus sit vsus hac forma in consecratione.</i>	392
4. <i>Dè vi & efficacia huius formæ.</i>	395
5. <i>De veritate huius formæ.</i>	399

CAPVT XXII

<i>De effectu Sacramenti Eucharistia.</i>	403
<i>Quest. 1. An Eucharistia conferat primam gratiam iustifican- tem</i>	ibid.
2. <i>An Eucharistia conferat augmentum gratiæ iustificantis.</i>	409
3. <i>An Eucharistia conferat gratiam actualem.</i>	413
4. <i>An Eucharistia remittat peccata venialia, & pœnas tempora- les.</i>	414
5. <i>An Eucharistia profit etiam corpori communicantis.</i>	416
6. <i>Quomodo Eucharistia conferat suum effectum.</i>	419
7. <i>An Eucharistia plus conferat gratiæ sub vtraque specie, quam sub vna tantum.</i>	410

CAPVT XXIII.

<i>De vsu, seu sumptione huius sacramenti.</i>	424
<i>Quest. 1. An peccet mortaliter, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc Sacramentum accedit.</i>	ibid.
2. <i>An infantes possint hoc sacramentum sumere.</i>	426
3. <i>An soli ieiuni possint Eucharistiam sumere.</i>	428
4. <i>An teneantur homines aliquando communicare ex præcepto Diuino.</i>	429
5. <i>An teneantur aliquando communicare ex præcepto Ecclesia- stico.</i>	131

CAPVT XXIV.

<i>De communionem sub vtraque specie.</i>	432
<i>Puncta. 1. Aliud est institutio diuina, & aliud est præceptum</i>	433
2. <i>Christus instituit vtramque speciem, non tamen omnibus vtramque præcepit.</i>	434
3. <i>Christus vsum vnius speciei & verbo & facto comprobauit.</i>	435
4. <i>Tempore Apostolorum vsurpata fuit vna species.</i>	438
5. <i>Post tempora Apostolorum fuit vna species in vsu.</i>	440
6. <i>Posterioribus sæculis fuit vna species in vsu.</i>	445
7. 8. 9. <i>Communio sub vna specie non solum rectè, sed & com- modius vsurpatur à laïcis.</i>	ibid.
10. <i>Ecclesia rectè præcepit laïcis communionem sub vna specie.</i>	446
11. <i>Soluuntur obiectiones ex Scripturis.</i>	ibid.
12. <i>Soluuntur obiectiones ex Patribus.</i>	448
13. <i>Soluuntur obiectiones ex ratione.</i>	449

De Sacrificio Missæ.

450

P A R S I.

De controuersis circa Missam.

ibid.

Quest. 1. De nomine Missæ.

451

2. Quid propriè sit Sacrificium.

453

3. Quotuplex sit Sacrificium.

460

4. An Missa sit propriè Sacrificium.

462

5. In quo consistat essentia huius Sacrificij, ex parte rei oblata.

478

6. In quo consistat essentia huius Sacrificij ex parte actionis.

482

7. An Sacrificium Missæ essentialiter differat ab omnibus aliis Sacrificiis.

492

8. An Sacrificium Missæ essentialiter differat à Sacramento Eucharistiæ.

497

9. Quis sit principalis offerens in Sacrificio Missæ.

500

10. An Sacrificium Missæ sit propitiatorium.

507

11. An Sacrificium Missæ habeat aliquem effectum ex opere operato.

511

12. An propria efficientia huius Sacrificij sit impetrare.

518

13. Quos effectus habeat hoc Sacrificium.

521

14. An valor & effectus huius Sacrificij sit infinitus.

523

15. An hoc Sacrificiū offerri possit pro omnibus uiuentibus.

524

16. An hoc Sacrificium offerri possit pro omnibus defunctis.

526

17. An æquè prosit hoc Sacrificium, siue pro multis, siue pro paucis offeratur.

531

18. An liceat celebrare Missas in honorem Sanctorum.

ibid.

19. An liceat celebrare Missas priuatas.

532

20. An Missa celebranda sit lingua vulgari.

533

21. An tota Missa debeat recitari alta voce.

534

P A R S II.

De moralibus & casibus conscientia.

ibid.

Quest. 1. An Sacerdos teneatur aliquando Missam dicere.

ibid.

2. Quoties in anno teneantur sacerdotes sacrificare ad vitandam culpam.

536

3. An aliquando liceat eodem die plures Missas facere.

538

4. Qua hora licitum sit celebrare.

539

5. An non liceat celebrare, nisi in loco sacro.

540

6. An liceat celebrare in Ecclesia violatâ.

542

7. An requiratur altare, ornamenta & vestes.

543

8. Quomodo sint cauendi, vel supplendi defectus substantiales huius Sacrificij.

544

9. Quomodo accidentales defectus sint supplendi.

546

10. Quot modis possit Sacerdos obligari ad Sacrificium pro

P P P

aliquo

aliquo offerendum.	147
11. Quomodo ratione beneficij Sacerdos obligetur ad Missā. ibi.	
12. Quomodo ratione stipendij obligetur.	543
13. Quæ sint iusta Missarum stipendia.	549
14. An Sacerdotes diuites possint stipendia pro Missis accipere.	
550	CAPVT XXVI.
<i>De Sacramento Ordinis.</i>	551
<i>Quest. 1. An Ordo sit Sacramentum propriè dictum.</i>	554
2. An Ordinatio Episcopalis distinguatur ab ordinatione Presb.	
557	
3. An ordinatio Episcopalis sit Sacramentum.	562
4. An impositio manuum sit de essentia ordinis.	564
5. Cuius sit ordinate Ministros Ecclesiæ.	567
6. De potestate Ministrorum Ecclesiæ.	576
7. Vnde Sacerdotes habeant potestatem iurisdictionis interioris.	
578	
8. Vnde Episcopi habeant potestatem iurisdictionis exterioris.	
582	
9. An Ministri Ecclesiæ exempti sint à potestate sæculari.	584
10. An cœlibatus iure diuino sit annexus factis Ordinibus.	590
CAP. XXVII. <i>De Extrema Vnctione.</i>	593
<i>Quest. 1. An hoc Sacramentum probari possit ex D. Marci Euan-</i> <i>gelio.</i>	ibidem
2. An hoc sacramentum probari possit ex D. Iacob. epist. canoni-	
ca.	594
3. Quæ sit materia huius sacramenti.	595
4. Quæ sit forma huius sacramenti.	598
5. An præcipuus effectus huius sacramenti sit remissio peccato-	
rum venialium.	599
6. An præcipuus effectus huius Sacramenti sit tollere reliquias	
peccatorum.	602
7. Quando hoc Sacramentum conferat suum effectum.	605
8. An hoc sacramentum tribuat aliquando sanitatem corpori.	
608	
9. Quis sit Minister huius sacramenti.	609
10. Quis possit suscipere hoc sacramentum.	ibid.
11. An hoc sacramentum sit necessarium ad salutem.	ibid.
CAP. XXVIII. <i>De Indulgentiis.</i>	610
<i>Quest. 1. An sint Indulgentiæ.</i>	ibid.
<i>Prior Pars Questionis 1. An extet talis thesaurus in Ecclesia.</i>	611
<i>Posterior Pars.</i>	
1. An in Ecclesia sit potestas hæc, applicandi thesaurum, & ita	
concedendi Indulgentias.	615
2. Quid sit Indulgentia.	618
3. Qualis	

Index Capitum & Quaestionum.

3. Qualis & quam varia sit Indulgentia. 623
4. Ad quid utilis sit Indulgentia. 625
5. Quis possit Indulgentias concedere. ibid.
6. Quis possit Indulgentias suscipere. 626
7. An Indulgentiæ profint etiam defunctis. 627

CAPVT XXIX.

De Sacramento Pœnitentiæ. ibid.

- Quaest.* 1. An pœnitentia sit sacramentum. 628
2. An hoc sacramentum sit distinctum à Baptismo. 630
3. Quæ sit materia & forma huius sacramenti. 635
4. Quæ sint partes Sacramenti pœnitentiæ. 636

CAPVT XXX

De Pœnitentiâ, ut est virtus. 638

- Quaest.* 1. An pœnitentia sit virtus. ibid.
2. An pœnitentia sit specialis virtus. 643
3. Quis sit proprius actus virtutis pœnitentiæ. 647
4. Quænam virtus sit pœnitentia. 653
5. An pœnitentia sit virtus Theologica, an moralis. 653
6. An pœnitentia sit virtus infusa, an acquisita. ibid.
7. An virtus pœnitentiæ sit in sola voluntate. 659
8. An virtus pœnitentiæ sit in omnibus hominibus. 660

CAPVT XXXI.

De primo effectu Pœnitentiæ, qui est remissio mortalium peccatorum. 661

- Quaest.* 1. An omnia peccata mortalia remitti possint per pœnitentiam. ibid.
2. An peccata mortalia remitti possint sine pœnitentiâ. 664
3. An peccatum mortale tolli possit per solam contritionem, & dilectionem Dei. 665
4. An peccatum mortale tolli possit per solam gratiam habitua-
lem. 673
5. An peccatum mortale possit tolli per solam condonationem
Dei, nulla facta mutatione reali in peccatore. 683
6. An vnum peccatum mortale tolli possit sine alio. 685
7. An remissa culpa remaneat pœnæ reatus. 687
8. An remissio peccati mortalis fiat gratis, an ex iustitia. 693

CAPVT XXXII.

De secundo effectu Pœnitentiæ, qui est remissio venialium peccatorum. 696

- Quaest.* 1. An veniale tolli possit per solam attritionem. ibid.
2. An veniale tolli possit per solam gratiam habitua-
lem. 697
3. An veniale tolli possit per attritionem coniunctam cum gra-
tia habituali. 700
4. An peccatū veniale tollatur per quoduis opus meritoriū. ibid.

Index Capitum & Questionum.

5. Quomodo peccatum veniale tollatur per sacramenta. 701
6. Quomodo peccatum veniale tollatur per sacramentalia. *ibid.*
7. An veniale tolli possit sine mortali. 704
8. An homo mereri possit remissionem venialis. 705
9. An veniale remitti possit in purgatorio. *ibid.*
10. An veniale remitti possit in inferno. 707

CAPVT XXXIII.

De efficacia remissionis peccatorum. 708

Quaest. 1. An dimissa peccata redeant formaliter per sequens peccatum. *ibidem*

2. An dimissa peccata redeant virtualiter per sequens peccatum. 713

3. An maior ingratitude sit in peccato commisso post innocentiam, an post remissionem peccatorum. 714

4. An per ingratitude peccati sequentis redeat tantus reatus, quatenus fuit precedentium peccatorum. 715

5. An ingratitude illa sit speciale peccatum. 716

CAPVT XXXIV.

De tertio effectu poenitentiae, qui est recuperantia virtutum, & reuiuiscencia meritorum. 718

Quaest. 1. An merita per peccatum mortificata iterum per Poenitentiam reuiuiscant. 719

2. An illa meritorum reuiuiscencia fiat ex misericordia, an ex iustitia. 723

3. An merita reuiuiscant quoad totum praemium essentiale. 727

4. An tota gratia prioribus meritis debita statim per Poenitentiam restituatur. 730

5. An restituatur etiam gratia sine meritis obtenta. 732

CAPVT XXXV.

De contritione, qua est prima pars Poenitentiae. 734

Quaest. 1. De natura contritionis & attritionis. 735

2. De intentione, seu quantitate contritionis. 739

3. De extensione contritionis respectu peccatorum. 741

4. De duratione contritionis. 743

5. De dignitate contritionis. 745

6. De necessitate contritionis. 746

7. Quo tempore nos obliget hoc praecipuum contritionis. 748

CAPVT XXXVI.

De necessitate contritionis. 751

Quaestiones. 1. An confessio praecipua sit iure Diuino. *ibid.*

2. An confessio praecipua sit iure Ecclesiastico. 752

3. An Pontifex Maximus teneatur hoc praecipuo. 753

4. An infideles teneantur hoc praecipuo. 754

5. An pueri teneantur hoc praecipuo. *ibid.*

6. An

6. An habentes sola venialia teneantur hoc præcepto. 753
 7. An præceptum confessionis obliget in articulo mortis. 856
 8. An præceptum confessionis obliget semel annis singulis. *ibid.*
 9. An præceptum confessionis obliget ratione SS. Eucharistiæ.
 759

CAPVT XXXVII.

- De qualitate confessionis.* *ibid.*
Quæst. 1. An confessio debeat esse integra. 761
 2. An semper & in omni casu confessio debeat esse integra. 763
 3. An confessio debeat esse vera, & quam graue sit mentiri. 767
 4. An confessio debeat esse secreta & fieri coram solo sacerdote.
 769
 5. An obliget confessio, quando aliter fieri non potest, quam publicè, aut per interpretem. 770
 6. An aliquis, dum præsens est sacerdoti, possit ei confiteri per scriptum. 772
 7. An, qui aliter, quam per scriptum confiteri non posset, teneatur confiteri si aliàs esset præcepta confessio. 773
 8. An liceat per literas aut nuncium inter absentes confiteri. *ibi.*

CAPVT XXXVIII.

- De Ministro confessionis.* 774
Quæst. 1. An Minister confessionis debeat esse Sacerdos. *ibid.*
 2. An quilibet sacerdos habeat potestatem absoluendi quemlibet, hoc ipso, quod sacerdos est. 777
 3. An quilibet sacerdos habeat potestatem absoluendi Pontificem. 778
 4. An quilibet sacerdos possit quoslibet absoluere in articulo mortis. 780
 5. An hæc facultas sit etiam concessa sacerdotibus excommunicatis, suspensis, interdictis hæreticis. 782
 6. An quiuvis sacerdos possit quemuis absoluere à venialibus. 783
 7. An necessarium sit confiteri proprio sacerdoti. *ibid.*
 8. Quinã pœnitentes habeant licentiam eligendi sibi confessarium. 784
 9. Qui Confessarij habeant licentiam absoluendi quoslibet pœnitentes. 787
 10. Quæ scientia requiratur in Confessario. 788
 11. De approbatione Confessarij. 789
 12. De obligatione Confessarij. 791
 13. An Confessarius teneatur monere pœnitentem, quando bona fide est confessus, & post confessarius intelligit confessionem, vel etiam absolutionem esse nullam, vel defectu iurisdictionis, vel ratione casus reseruati. 792
 14. An Confessarius teneatur instruere pœnitentem de re ne-

cessaria, quando videt ipsum esse in ignorantia.

795

CAPVT XXXIX.

De sigillo Confessionis.

ibid.

CAPVT XL.

De reservatione casuum.

798

Quest. 1. An aliqua casuum reservatio fieri possit.

ibid.

2. *Quis possit reservare casus.*

799

3. *An reserventur peccata ratione culpæ, an ratione censuræ.*
ibidem

4. *Quanam peccata possint reservari.*

801

5. *Qua de causa reservari possint peccata sola voluntate superioris.*

802

6. *Quisnam possit absoluere à reservatis.*

803

7. *An qui confitetur habenti facultatem absoluendi à reservatis, si oblitus fuerit peccati reservati, possit hoc postea confiteri cuicumque alteri sacerdoti.*

804

8. *Quomodo se debeat gerere sacerdos inferior cum pœnitente habente casus reservatos.*

806

9. *An pœnitens absolui possit à superiore, quando habet casus reservatos, auditis tantum reservatis, & remittendo ad inferiorem pro aliis.*

807

CAPVT XLI.

De Satisfactione.

808

CAPVT XLII.

De Absolutione.

811

CAPVT XLIII.

De Sacramento Matrimonij.

812

De sponsalibus.

813

Quest. 1. An promissio futuri Matrimonij sint sponsalia.

ibid.

2. *An ad valorem sponsalium sufficiat promissio merè interna.*
815

3. *An in sponsalibus debeat esse mutua promissio.*

817

4. *An in sponsalibus debeat esse promissio inter præsentés.*

820

5. *An in sponsalibus debeat esse promissio deliberata.*

823

6. *An promissio ficto animo facta sufficiat ad valorem sponsalium.*

825

7. *An hæc promissio debeat fieri coram Parocho & testibus.*
829

8. *Qui sint habiles ad sponsalia contrahenda.*

832

9. *Per quæ verba contrahantur sponsalia.*

836

10. *An aliquando contrahantur sponsalia per verba de præfenti.*

837

11. *An contrahantur sponsalia per subarrationem annuli.*

840

12. *An parentes possint contrahere sponsalia pro filiis.*

841

13. *An*

Index Capitum sp̄ Questionum.

13. An verba promissionis debeant fieri in personam determinatam. 845
14. De obligatione sponsalium. 846
15. An possit cogi per Iudicem, qui est in mora sine legitima causa. 849
16. An in sponsalibus apponi possit pœna in eum qui fidem frangit. 851
17. An apponi possit pœna improprie dicta inuitans ad Matrimonium. 855
18. An possit apponi pœna improprie dicta retrahens à Matrimonio. 858
19. An in contractu sponsalium liceat arrhas apponere. 860
20. An in contractu sponsalium possint interuenire fideiussores & pignora. 863
21. An sponsalia dissoluantur per ingressum Religionis. *ibid.*
21. An sponsalia dissoluantur per simplex votum castitatis. 867
23. An sponsalia dissoluantur per susceptionem, vel votum S. Ordinis. 969
24. An sponsalia dirimantur per Matrimonium cum alio contractum. 870
25. An propria sponsalia dirimantur per posteriora. 871
26. An sponsalia ab impuberibus contracta dissoluantur per solum dissensum alterius, pubertatem adepti. *ibid.*
27. An sponsalia mutuo contrahentium consensu dirimi possint. 873
28. An sponsalia dissoluantur elapso tempore præfixo. 875
29. An dissoluantur sponsalia propter alterius sponsi absentiam in longinquum profecti sine alterius licentia. 877
30. An sponsalia dissoluantur ob alterius fornicationem. 879
31. An etiam ob alias causas dissoluantur sponsalia. 880
32. An hæ causæ dissoluant sponsalia, quando præcedunt. 881
33. Quomodo sponsalia transeant in Matrimonium. *ibid.*
34. An sponsalia cum hæreticis contracta sint valida. 882

CAPVT XLIV.

- De Matrimonio secundum se.* 885
- Quest. I. Quid sit Matrimonium.* *ibid.*
2. An Matrimonium sit bonum & licitum. 886
3. An Matrimonium sit in præcepto. 887
4. An Matrimonium sit sacramentum. 889
5. Quæ sit materia & forma huius sacramenti. 893
6. Quis sit Minister huius sacramenti. 895
7. Quid sit Matrimonium ratum & consummatum, & quomodo differant.

Index Capitum & Questionum.

CAPVT XLV.

- De consensu, qui est causa efficiens ipsius Matrimonij.* 897
Quaest. 1. An consensus contrahentium sit necessarius ad Matrimonium. ibidem
2. An consensus debeat esse liber & minimè coactus. 901
3. An consensus debeat esse absolutus, & non conditionatus. 903
4. An consensus debeat esse expressus & manifestus. 905
5. Quodnam sit obiectum huius consensus. 906
6. An consensus parentum sit necessarius. 907

CAPVT XLVI.

- De unitate Matrimonij.* 909
Quaest. 1. An liceat habere plures vxores successiuè. ibid.
2. An liceat habere plures vxores simul. 912

CAPVT XLVII.

- De vinculo firmitate, seu indissolubilitate Matrimonij.* 918
Quaest. 1. An Matrimonium secundum legem naturæ sit indissolubile. ibid.
2. An Matrimonium potuerit dissolui in Lege Mosaica per libellum repudij. 920
3. An Matrimonium dissolui possit ob aliquam causam in lege Evangelica. 923
4. An Matrimonium ratum dissolui possit authoritate Papæ. 929

CAPVT XLVIII.

- De bonis Matrimonij.* 931
Quaest. 1. De bono fidei, & de diuortio. ibid.
2. De bono prolis. 933

CAPVT XLIX.

- De impedimentis Matrimonij in genere.* 935
Quaest. 1. An Pontifex possit statuere impedimenta matrimonij dirimentia. ibid.
2. An Princeps infidelis possit statuere impedimenta matrimonij dirimentia. 939
3. An Princeps Christianus possit eiusmodi impedimenta statuere. 940

CAPVT L.

- De iudice causarum matrimonialium.* 952

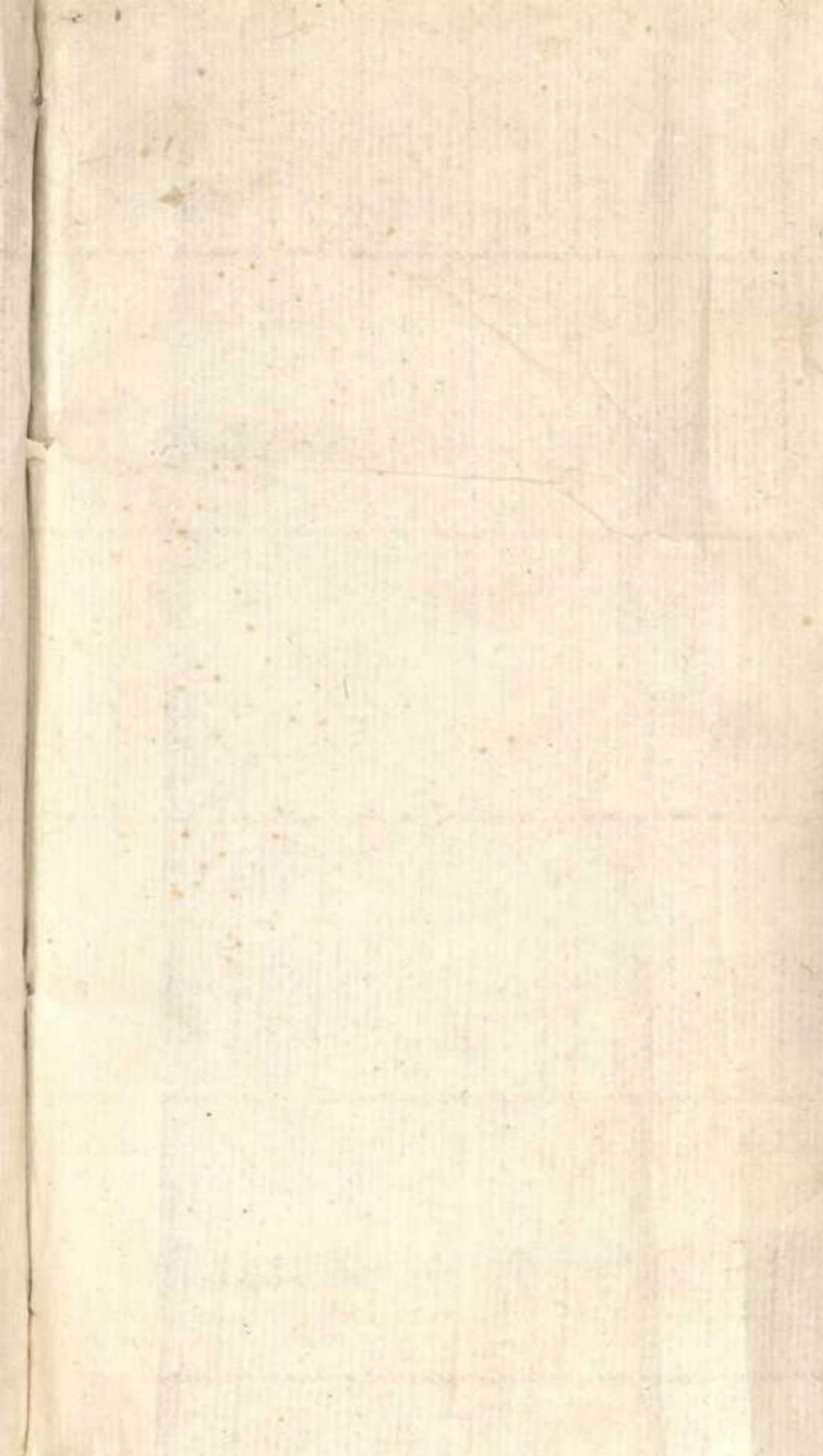
Finis Tractatus secundi Partis tertia.

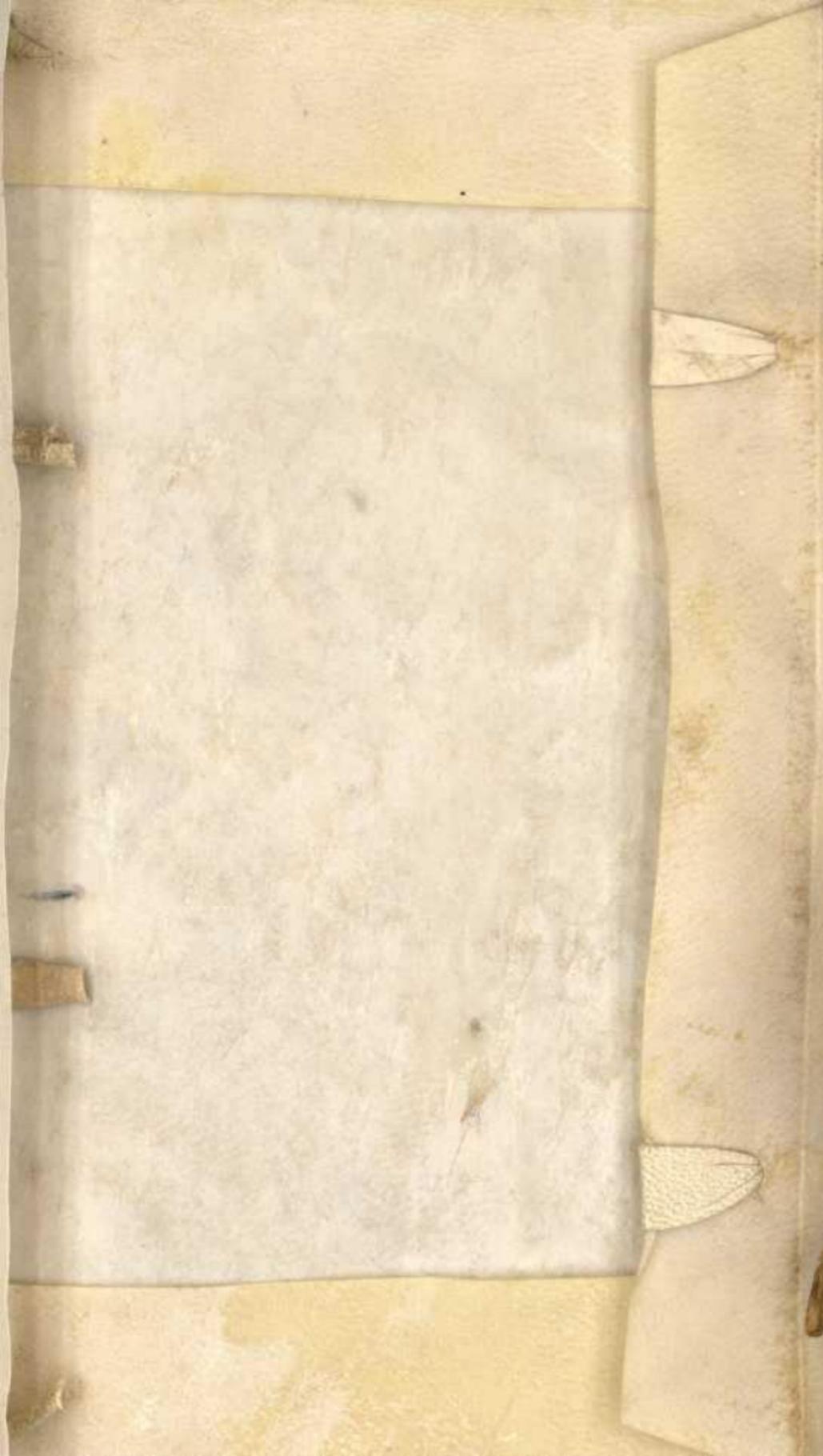

Thom. M. G. Secundi Pars prima.

Summa

Arithmetica

